

**PERSPEKTÍVY
SPOLUPRÁCE
NEMECKÝCH A
SLOVENSKÝCH
MVO**

**2. konferencia
slovenských a nemeckých
mimovládnych organizácií**

II. - 13. máj 2000, Bratislava

C 01 - 00634

**PERSPEKTIVEN
DER ZUSAMMENARBEIT
DEUTSCHER UND
SLOWAKISCHER
NRO**

**2. slowakisch-deutsche
Konferenz der
Nichtregierungsorganisationen**

II. - 13. Mai 2000, Bratislava

Slovenská
akademická
informačná
agentúra
-
Servisné
centrum
pre tretí
sektor

SAIA-SCTS
Ružová dolina 6
P. O. Box 42
820 05
Bratislava 25

tel.: 07/554 10 396
fax: 07/554 10 382
saia@saia.sk
www.saia.sk

Slovenská akademická informačná agentúra-Servisné centrum pre tretí sektor (SAIA-SCTS) je mimovládna nezisková organizácia, ktorá od roku 1990 svojimi programami a službami posilňuje občiansku spoločnosť a napomáha rozvoju vzdelávania na Slovensku. V súčasnosti ponúka svoje služby prostredníctvom siete deviatich pracovísk vo všetkých krajoch Slovenskej republiky.

SAIA-SCTS poskytuje:

A. SLUŽBY PRE TRETÍ SEKTOR

- spravuje a verejnosti sprístupňuje databázu slovenských mimovládnych neziskových organizácií (MVO),
- organizuje školenia a konzultácie pre MVO,
- organizuje konferencie a semináre o problematike občianskej spoločnosti,
- vydáva mesačník *NonProfit* (v spolupráci s Nadáciou Media) a rôzne publikácie pre MVO,
- zhromažďuje publikácie a informačné materiály o treťom sektore,
- prostredníctvom viacerých projektov podporuje rozvoj dobrovoľníctva,
- spolupracuje s rôznymi neformálnymi skupinami ako sú Grémiu tretieho sektora, krajské grémiá, Fórum donorov a iné,
- vytvára priestor na spoluprácu mimovládnych organizácií so štátnou správou, samosprávou a podnikateľmi,
- zapája sa do medzinárodných programov a regionálnej spolupráce.

B. SLUŽBY V OBLASTI AKADEMICKÝCH MOBILÍT

- poskytuje informácie a poradenstvo pre záujemcov o štúdium na zahraničných vzdelávacích inštitúciách,
- organizuje verejné konkurzy na štipendijné pobyty v zahraničí,
- administratívne zabezpečuje multilaterálny program CEEPUS podporujúci spoluprácu stredo európskych univerzít,
- administratívne zabezpečuje medzivládny program Akcia Rakúsko - Slovensko, spolupráca vo vede a vzdelávaní,
- koordinuje prijatia štipendistov Ministerstva školstva SR zo zahraničia na študijné pobyty a kurzy v Slovenskej republike,
- organizuje semináre, školenia a informačné dni o medzinárodných vzdelávacích programoch,
- sprostredkúva účasť na jazykových kurzoch v zahraničí,
- vydáva informačný mesačník *Bulletin SAIA* a publikácie o štúdiu v zahraničí a vysokých školách na Slovensku.

C 01 - 00634

OBSAH INHALT

2. konferencia slovenských a nemeckých mimovládnych organizácií
 „Perspektívy spolupráce nemeckých a slovenských MVO“,
 sa uskutočnila vďaka finančnej podpore organizácií:

Nadácia pre podporu občianskych aktivít (NPOA)
 Nadácia otvorenej spoločnosti - Open Society Foundation (NOS-OSF)
 Nadácia Friedricha Eberta
 Nadácia Konrada Adenauera
 Nadácia Roberta Boscha

2. slowakisch-deutsche Konferenz der Nichtregierungsorganisationen
 „Perspektiven der Zusammenarbeit deutscher und slowakischer NRO“
 fand dank der Förderung folgender Organisationen statt:

Stiftung für die Förderung von bürgerlichen Aktivitäten (NPOA)
 Stiftung für offene Gesellschaft (NOS-OSF)
 Friedrich-Ebert-Stiftung
 Konrad-Adenauer-Stiftung
 Robert-Bosch-Stiftung

1. ÚVOD Helena WOLEKOVÁ, hovorkyňa Grémia tretieho sektora	1. VORWORT Helena WOLEKOVÁ, Sprecherin des Gremiums des dritten Sektors	6
2. Pál CSÁKY, podpredsa vlády Slovenskej republiky „Spolupráca štátu a mimovládnych organizácií na ceste Slovenska do Európskej únie“	2. Pál CSÁKY, stellvertretender Ministerpräsident der Slowakischen Regierung „Zusammenarbeit des Staates und der Nichtregierungsorganisationen auf dem Weg der Slowakei in die Europäische Union“	9
3. Vílva NEU, Nadácia Konrada Adenauera „Štát a občianska spoločnosť v Nemecku počas procesu integrácie Európy“	3. Viola NEU, Konrad Adenauer Stiftung „Der Staat und die Bürgergesellschaft in Deutschland während des Integrationsprozesses Europas“	12
4. Eckhard PRILLER, Vedecké centrum v Berlíne „Mimovládne organizácie v nových spolkových krajinách - úspešná bilancia“	4. Eckhard PRILLER, Wissenschaftszentrum Berlin „Nichtregierungsorganisationen in den neuen Bundesländern - eine erfolgreiche Bilanz“	22
5. Ruppert GRAF STRACHWITZ, Maecenata Ústav pre výskum tretieho sektora v Berlíne „Stav rozvoja tretieho sektora v Nemecku“	5. Rupert GRAF STRACHWITZ, Maecenata Institut für Dritter-Sektor-Forschung, Berlin „Reformen des dritten Sektors in Deutschland“	32
6. Adriena RICHTEROVÁ, Nadácia pre podporu občianskych aktivít, Bratislava „Stav rozvoja tretieho sektora na Slovensku“	6. Adriena RICHTEROVÁ, Stiftung für die Förderung von Bürgeraktivitäten, Bratislava „Entwicklungsstand des dritten Sektors in der Slowakei“	37
7. Juraj MESÍK, Nadácia Ekopolis, Banská Bystrica „Komunitné nadácie na Slovensku“	7. Juraj MESÍK, Ekopolis-Stiftung, Banská Bystrica „Kommunitätsstiftungen in der Slowakei“	42
8. PANELOVÁ DISKUSIA „Využitie skúseností slovenských mimovládnych organizácií pri ovplyvňovaní verejnej politiky“	8. PANELDISKUSSION „Nutzung der Erfahrungen von slowakischen Nichtregierungsorganisationen bei der Beeinflussung der öffentlichen Politik“	50
9. Úloha nemeckých nadácií pri podpore demokratických reforiem v krajinách strednej a východnej Európy Frank SPENGLER, Nadácia Konrada Adenauera Milan HORÁČEK, Nadácia Heinricha Bölla Michael PETRÁŠ, Nadácia Friedricha Eberta	9. Aufgabe deutscher Stiftungen bei der Förderung von demokratischen Reformen in Mittel- und Südosteuropa-Ländern Frank SPENGLER, Konrad-Adenauer-Stiftung Milan HORACEK, Heinrich-Böll-Stiftung Michael PETRÁŠ, Friedrich-Ebert-Stiftung	55
10. ZÁVERY pracovných skupín	10. BESCHLÜSSE der Arbeitsgruppen	61
11. VYHLÁSENIE účastníkov konferencie	11. ERKLÄRUNG der Teilnehmer der zweiten slowakisch-deutschen Konferenz der Nichtregierungsorganisationen	65

PRÍLOHY:
12. Program konferencie
13. Zoznam účastníkov

ANLAGE:
12. Programm
13. Teilnehmerliste

úvod WORWORT

Helena Woleková, hovorkyňa
Grémia tretieho sektora

Dámy a páni, milí priatelia, otváram druhú konferenciu o spolupráci slovenských a nemeckých mimovládnych organizácií. Ako účastníčka prvej konferencie, ktorá sa konala minulý rok v Bonne, zvlášť srdečne vítam na konferencii našich hostí zo SRN. Osobitne chcem privítať pána Dietera Brickeho s manželkou, ktorý je otcom myšlienky spoločných slovenských a nemeckých konferencií. Bol diplomatickým zástupcom SRN na Slovensku v rokoch 1991 až 1994 a aj po odchode zostal veľkým priateľom Slovenska. Vitajte!

Prvá konferencia o spolupráci slovenských a nemeckých mimovládnych organizácií sa konala vlani 25. až 27. júna v Ústave Gustava Stresemanna v Bonne v spolupráci so SAIA-Servisným centrom pre tretí sektor v Bratislave. Témou konferencie boli „Perspektívy spolupráce slovenských a nemeckých mimovládnych organizácií“ v kontexte európskej integrácie. Na konferencii sa zúčastnilo 35 nemeckých zástupcov mimovládnych organizácií, parlamentu, ministerstva zahraničných vecí, médií a 33 účastníkov zo Slovenska, z toho 27 zástupcov slovenských mimovládnych organizácií. Cieľom konferencie bolo upevniť a rozšíriť základy pre spoluprácu slovenských a nemeckých mimovládnych organizácií pri budovaní právneho štátu, ľudských práv a demokracie. Osvetliť európsku integráciu v budúcnosti, ako aj aspekty spoločnej minulosti, ktoré ju ovplyvňujú. Dať podnety národným vládam, aby podporovali angažovanie sa občianskej spoločnosti v bilaterálnej, ako aj multilaterálnej spolupráci v Európe. Počas trojdňovej konferencie slovenské a nemecké mimovládne organizácie prerokovali v pracovných skupinách aj možnosti užšej vzájomnej spolupráce v oblasti medzinárodných vzťahov, podpory demokracie, médií, ľudských práv, menšín, sociálnej práce, ako aj vedy a vzdelávania. Účastníci prvej spoločnej konferencie prijali vyhlásenie, ktoré si dovoľím prečítať:

Helena Woleková, Sprecherin des
Gremiums des dritten Sektors

Meine Damen und Herren, liebe Freunde, ich eröffne die zweite Konferenz über die Zusammenarbeit der slowakischen und deutschen Nichtregierungsorganisationen. Als Teilnehmerin der ersten Konferenz, die im vergangenen Jahr in Bonn stattgefunden hat, heiße ich unsere Gäste aus der BRD besonders herzlich willkommen. Ich möchte hier ganz speziell Herrn Dieter Bricke, den Schöpfer der Idee der gemeinsamen slowakisch-deutschen Konferenzen, und seine Gattin begrüßen. Er war der diplomatische Vertreter der BRD in der Slowakei in den Jahren 1991 bis 1994 und blieb auch nach seinem Abgang ein großer Freund der Slowakei. Seien Sie willkommen!

Die erste Konferenz über die Zusammenarbeit der slowakischen und deutschen Nichtregierungsorganisationen fand am 25. bis 27. Juni im vergangenen Jahr im Gustav Stresemann Institut in Bonn in Zusammenarbeit mit der SAIA - Servicezentrum für den dritten Sektor in Bratislava statt. Das Thema der Konferenz waren „Die Perspektiven der Zusammenarbeit der slowakischen und deutschen Nichtregierungsorganisationen“ im Kontext der europäischen Integration. An der Konferenz haben 35 deutsche Vertreter der Nichtregierungsorganisationen, des Parlaments, des Außenministeriums, der Medien und 33 Teilnehmer aus der Slowakei, davon 27 Vertreter der slowakischen Nichtregierungsorganisationen, teilgenommen. Das Ziel der Konferenz war, die Grundlage für die Zusammenarbeit der slowakischen und deutschen Nichtregierungsorganisationen bei dem Aufbau eines Rechtsstaates, der Menschenrechte und der Demokratie zu festigen und zu erweitern. Die europäische Integration in der Zukunft wie auch die Aspekte der gemeinsamen Vergangenheit, die sie beeinflussen, zu erläutern. Die Nationalregierungen anzuregen, das Engagement der Bürgergesellschaft in einer bilateralen wie auch multilateralen Zusammenarbeit in Europa zu unterstützen. Im Laufe der dreitägigen Konferenz haben die slowakischen und deutschen

„Účastníčky a účastníci prvej konferencie nemeckých a slovenských MVO si na prahu tretieho tisícročia v multikultúrnej a multi-etnickej Európe uvedomili, že jediným spôsobom mierového spolužitia je vytvorenie občianskej spoločnosti. V tomto procese môžu prevziať významnú úlohu mimovládne organizácie so svojou poradenskou a intelektuálnou kapacitou. Vyzývame preto vlády, parlamenty a spoločenské organizácie oboch štátov, aby zabezpečili potrebné legislatívne, finančné a organizačné podmienky pre vývoj občianskej spoločnosti.“

Toľko vyhlásenie. Spolupráca pokračovala aj po konferencii v Bonne. V októbri minulého roka SAIA-SCTS spolu s Nadáciou Friedricha Eberta zorganizovala seminár na tému „Možnosti financovania neštátnych neziskových organizácií na Slovensku“. Na seminári prezentoval nemecký model financovania neštátnych neziskových organizácií pán Strachwitz z Maecenaty. V čase medzi konferenciami sa čiastočne zmobilizovala aj štátna správa. Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR začalo úzko spolupracovať s nemeckou stranou pri hľadaní vhodného modelu odstátnenia sociálnych služieb. Zástupcovia niekoľkých mimovládnych organizácií sa zúčastnili na študijných pobytoch v SRN spolu so štátnymi úradníkmi.

Naša druhá konferencia slovenských a nemeckých mimovládnych organizácií si kladie za cieľ ďalej pokračovať v spolupráci a koordinácii aktivít slovenských a nemeckých MVO. Podporiť ich spoločné aktivity. Hľadať možnosti rozvoja partnerskej spolupráce medzi štátnou správou, samosprávou a mimovládnyimi organizáciami pri rozvoji regiónov a inšpirovať sa navzájom. Hľadať mechanizmy pre rozvoj spolupráce neštátnych charitatívnych organizácií so štátom. Spoznávať modely spoločného riešenia katastrofických situácií v našich krajinách. A hľadať modely konkrétnej spolupráce slovenských a nemeckých mimovládnych organizácií v ďalších oblastiach ich činnosti.

Cieľom tejto druhej konferencie je pokračovať v tom, čo sme začali pred rokom v Bonne. Pevným oporným bodom oboch konferencií je integrácia. Vytvoríť spoločný osud v zjednotenej Európe je práve to, na čom chceme spolupracovať.

Integrácia je často skloňovaným slovom, ale bežnému občanovi ešte stále veľa nehovorí. Preto je jednou z významných úloh mimovlád-

Nichtregierungsorganisationen in Arbeitsgruppen auch über die Möglichkeiten einer engeren gegenseitigen Zusammenarbeit im Bereich der internationalen Beziehungen, der Unterstützung der Demokratie, der Medien, der Menschenrechte, der Sozialarbeit, sowie im Bereich der Wissenschaft und Bildung diskutiert. Die Teilnehmer der ersten gemeinsamen Konferenz haben eine Erklärung abgegeben, die ich mir erlaube, Ihnen vorzulesen: „Den Teilnehmerinnen und Teilnehmern der ersten Konferenz der deutschen und slowakischen NROs ist es an der Schwelle des dritten Jahrtausends in einem multikulturellen und multiethnischen Europa bewußt geworden, daß der einzige Weg eines friedlichen Zusammenlebens die Schaffung einer Bürgergesellschaft ist. In diesem Prozeß können die Nichtregierungsorganisationen mit ihrer Beratungs- und intellektuellen Kapazität eine bedeutende Rolle übernehmen. Wir fordern deswegen die Regierungen, Parlamente und Gesellschaftsorganisationen der beiden Staaten auf, die notwendigen legislativen, finanziellen und organisatorischen Bedingungen für die Entwicklung einer Bürgergesellschaft zu gewährleisten.“

Soviel zur Erklärung. Die Zusammenarbeit wurde auch nach der Konferenz in Bonn fortgesetzt. Im Oktober des vergangenen Jahres hat die SAIA-SCTS zusammen mit der Friedrich-Ebert-Stiftung ein Seminar zum Thema „Möglichkeiten der Finanzierung der nichtstaatlichen Nonprofit-Organisationen in der Slowakei“ organisiert. Auf dem Seminar hat Herr Strachwitz aus Maecenata das deutsche Modell der Finanzierung der nichtstaatlichen Nonprofit-Organisationen präsentiert. Im Zeitraum zwischen den Konferenzen hat sich teilweise auch die Staatsverwaltung mobilisiert. Das Ministerium für Arbeit, soziale Angelegenheiten und Familie der SR begann bei der Suche nach einem geeigneten Modell der Entstaatlichung der sozialen Dienstleistungen eng mit der deutschen Seite zusammenzuarbeiten. Die Vertreter einiger Nichtregierungsorganisationen haben zusammen mit den Staatsbeamten an Studienaufenthalten in der BRD teilgenommen.

Unsere zweite Konferenz der slowakischen und deutschen Nichtregierungsorganisationen setzt sich das Ziel, die Zusammenarbeit und die Koordination der Aktivitäten der slowakischen und deutschen NROs fortzusetzen. Ihre gemeinsamen Aktivitäten zu unterstützen. Nach Möglichkeiten der Entwicklung der partnerschaftlichen Zusammenarbeit zwischen der Staatsverwaltung, der Selbstverwaltung und den Nichtregierungsorganisationen bei der Entwicklung der Regionen zu suchen, und sich gegenseitig zu inspirieren. Nach Mechanismen für die Entwicklung der Zusammenarbeit der karitativen Nichtregierungsor-

ných organizácií na Slovensku robí preklda-
teľa, ak chcete, vykladača procesu integrácie
a jeho dôsledkov pre našich občanov. Nielen
slovami, ale aj vlastnou činnosťou. Nedávno
sme hľadali názov pre nový časopis, ktorý
bude prinášať informácie a poznatky z oblasti
regionálneho rozvoja, čo je pre nás relatívne
novou disciplínou. Viacerí sa klonili k názvu
„Integrátor“, ktorým chceli zvýrazniť, že roz-
voj regiónov Slovenska je cestou k integrácii
do Európy. Ľudia z vidieka však tento názov
zásadne odmietli ako niečo cudzie, nie im blíz-
ke. Nakoniec sme sa rozhodli pre názov „Re-
gia“. Tiež nie celkom slovenský, ale predsa len
zrozumiteľnejší a bližší.

Spolková republika Nemecko ubehla v procese
integrácie Európy dlhú cestu a má na nej vý-
znamné zásluhy. Má však aj osobitné skúse-
nosti so svojimi východnými krajinami.
Skúsenosti, ktoré ostatné krajiny EÚ nemajú.
Preto je SRN pre Slovensko vzácnym partne-
rom pri hľadaní ciest transformácie.

Milí priatelia, už v tejto chvíli som presvedče-
ná, že zajtra večer sa budeme srdečne lúčiť
s tým, že sa stretne na tretej spoločnej kon-
ferencii. Bude to úprimné želanie vtedy, ak
tieto dva dni prežijeme veľmi plodnou a už-
točnou diskusiou, po ktorej budeme všetci
presvedčení, že sme urobili kus práce. Želám
si, aby sa nám to podarilo.

ganisationen mit dem Staat zu suchen. Modelle
einer gemeinsamen Lösung von Katastrophensitu-
ationen in unseren Ländern kennenzulernen.
Und nach Modellen einer konkreten Zusammen-
arbeit der slowakischen und deutschen Nichtre-
gierungsorganisationen in weiteren Bereichen
ihrer Tätigkeit zu suchen.

Ziel dieser zweiten Konferenz ist es das fortzu-
führen, was wir vor einem Jahr in Bonn angefan-
gen haben. Ein fester Stützpunkt beider Konfe-
renzen ist die Integration. Ein gemeinsames
Schicksal in einem vereinigten Europa zu schaf-
fen, das ist das, woran wir weiter zusammenar-
beiten wollen.

Die Integration ist ein oft dekliniertes Wort, aber
einem gewöhnlichen Bürger sagt es noch nicht
viel. Deswegen ist es eine der bedeutendsten
Aufgaben der Nichtregierungsorganisationen in
der Slowakei, als Übersetzer oder, wenn Sie so
wollen, Interpret des Integrationsprozesses und
dessen Folgen für unsere Bürger zu wirken.
Nicht nur mit Worten, aber auch durch eigene
Tätigkeit. Vor kurzem suchten wir einen Namen
für eine neue Zeitschrift, die Informationen und
Erkenntnisse aus dem Bereich der Regionalen-
entwicklung bringen wird, was für uns eine relativ
neue Disziplin ist. Mehrere bevorzugten den
Namen „Integrator“, womit sie hervorheben
wollten, daß die Entwicklung der Regionen der
Slowakei der Weg zur Integration in Europa ist.
Die Menschen vom Land lehnten diesen Namen
eindeutig ab als etwas Fremdes, was ihnen nicht
naheliegt. Letztendlich haben wir uns für den
Namen „Regia“ entschieden. Er ist auch nicht
ganz slowakisch, aber doch etwas verständlicher
und naheliegender.

Die Bundesrepublik Deutschland hat im Prozeß
der Integration Europas einen langen Weg hinter
sich und hat auch bedeutende Verdienste erwor-
ben. Sie hat jedoch auch eigene Erfahrungen mit
ihren östlichen Bundesländern. Erfahrungen, die
andere EU-Länder nicht haben. Deswegen ist die
BRD für die Slowakei ein wertvoller Partner bei
der Suche nach den Wegen der Transformation.

Liebe Freunde, bereits in diesem Augenblick bin
ich davon überzeugt, daß wir uns morgen am
Abend herzlich verabschieden werden, mit dem
Wissen, daß wir uns bei der dritten gemeinsa-
men Konferenz treffen werden. Es wird dann ein
aufrichtiger Wunsch sein, wenn wir diese beiden
Tage mit einer fruchtbringenden und nützlichen
Diskussion verbringen, nach der wir alle über-
zeugt sein werden, daß wir ein gutes Stück Ar-
beit geleistet haben. Ich wünsche mir, daß es uns
gelingt.

spolupráca štátu Zusammensarbeits

Pál Cráček,
podpredseda vlády SR/stellvertretender Ministerpräsident der SR

SPOLUPRÁCA ŠTÁTU A MIMOVLÁDNYCH ORGANIZÁCIÍ NA
CESTE SLOVENSKA DO EURÓPSKEJ ÚNIE

ZUSAMMENARBEIT DES STAATES UND DER NICHTREGIERUNGS-
ORGANISATIONEN AUF DEM WEG DER SLOWAKEI IN DIE
EUROPÄISCHE UNION

Milé dámy, vážení páni, milí hostia,

dovoľte, aby som vás srdečne pozdravil v me-
ne vlády Slovenskej republiky. Chcem sa os-
pravedlniť za to, že na tejto veľmi zaujímavej
a dôležitej konferencii môžem byť prítomný
len krátky čas. Ako určité viete, práve prebie-
ha rokovanie NR SR. Predkladám materiály,
a z toho dôvodu sa musím vrátiť do parla-
mentu.

Dámy a páni, je pre mňa skutočne veľkou
cťou pozdraviť vás a niekoľkými slovami sa
vyjadriť k téme vášho stretnutia. Som v zauj-
mavej situácii, keďže koncom minulého týždňa
som v Nových Zámkoch otvoril veľmi podnet-
ný seminár, ktorý organizovala jedna sloven-
ská a jedna nemecká nadácia, konkrétne Nadá-
cia Konrada Adenauera. Domnievam sa, že
takéto príklady dobrej spolupráce sú skutočne
v prospech budovania občianskej spoločnosti
na Slovensku. Chcem sa poďakovať za túto
spoluprácu, za váš prístup, za vašu podporu,
a chcem sa poďakovať aj za možnosť, že na
tejto konferencii si môžeme vymeniť názory na
túto problematiku.

Dámy a páni, som veľmi rád, že na vašej kon-
ferencii môžem zastupovať vládu, ktorá v Slo-
venskej republike chce skutočne vybudovať
slobodnú, otvorenú, decentralizovanú spoloč-
nosť, vládu, ktorá považuje za svoju prioritu
stať sa čím skôr členským štátom EÚ. Sme si
plne vedomí toho, že o týchto snaženiach ne-
stačí iba hovoriť alebo vyslovovať politické
deklarácie, ale musíme urobiť aj konkrétne
kroky. Som nesmierne rád, že vás môžem in-
formovať o tom, že sme už rozbehli práce na
konceptii decentralizácie štátnej moci, ktorá
podľa mňa – ako aj iných členov vlády SR –
zabezpečí realizovanie pre našu krajinu tak po-
trebnej decentralizácie. Taktiež som rád, že vás

Liebe Damen und Herren, liebe Gäste!

Gestatten Sie mir, daß ich Sie im Namen der
Regierung der Slowakischen Republik herzlich
begrüße. Ich möchte mich entschuldigen, daß
ich bei dieser äußerst interessanten und wichti-
gen Konferenz nur eine beschränkte Zeit an-
wesend sein kann. Wie Sie bestimmt wissen,
findet im Nationalrat der SR gerade eine De-
batte statt. Ich lege dort Materialien vor, und
aus diesem Grund entschuldige ich mich
schon im voraus auch dafür, daß ich in kurzer
Zeit wieder ins Parlament zurückkehren muß.

Meine Damen und Herren, es ist mir wirklich
eine große Ehre, Sie begrüßen zu dürfen und
mich mit ein paar Worten zum Thema Ihres
Treffens zu äußern. Ich befinde mich in einer
interessanten Situation, da ich Ende letzter
Woche in Nové Zámky ein sehr anregendes
Seminar eröffnet habe, das von einer slowaki-
schen und einer deutschen Stiftung, konkret
der Konrad-Adenauer-Stiftung organisiert wur-
de. Ich bin der Ansicht, daß solche Beispiele
der guten Zusammenarbeit wirklich dem Auf-
bau einer Bürgergesellschaft in der Slowakei
dienen. Ich möchte mich für diese Zusammen-
arbeit, für ihre Einstellung und Ihre Unterstü-
tzung bedanken, und ich möchte mich auch für
die Möglichkeit bedanken, daß wir bei dieser
Konferenz unsere Meinungen zu dieser Prob-
lematik austauschen können.

Meine Damen und Herren, ich bin sehr froh,
daß ich bei Ihrer Konferenz eine Regierung
vertreten kann, die in der Slowakischen Re-
publik eine wirklich freie, offene, dezentrali-
sierte Gesellschaft aufbauen will, eine solche
Regierung, die es als ihre Priorität betrachtet,
so schnell wie möglich Mitglied der EU zu
werden. Wir sind uns dessen voll bewußt, daß
es nicht genügt, über solche Bestrebungen nur

môžem informovať o tom, že základným atribútom nášho snaženia je stať sa Európanmi, a to aj vnútorne. To ale znamená akceptovať všetky princípy a pravidlá hry, ktoré sú už vybudované v demokratických spoločnostiach, a ktoré sú osvedčené práve vo veľmi konkrétnych situáciách. Z tohto hľadiska chcem deklarováť, že naša vláda – a osobne ani ja – nevinnáme moc, ktorú máme teraz k dispozícii, ako moc, s ktorou môžeme bez akýchkoľvek obmedzení hýbať celou našou spoločnosťou. Práve naopak: od tej doby, čo som členom vlády, si plne uvedomujem, že táto moc je veľmi obmedzená, že spoločnosť je oveľa bohatšia, oveľa rozmanitejšia, než by mohla byť dirigovaná len politikou, štátnou správou, alebo vládnymi štruktúrami. Domnievam sa, že v procese prebudovania našej spoločnosti nás čaká ešte veľa spoločného snaženia. Som rád, že tu, práve vo vašom kruhu môžem konštatovať: sme v neustálom dialógu s mimovládny sektorom. Som rád, že môžem deklarovať naše snaženia a náš cieľ: inkorporovať mimovládny sektor do ďalších procesov.

GRIGORIJE MESEŽNIKOV,
Inštitút pre verejné otázky

1.

Konferencia v Bratislave nesporne prispela k posilneniu kontaktov medzi slovenskými a nemeckými MVO a vytvorila predpoklady pre spoluprácu na konkrétnych spoločných projektoch. Potvrdila vysokú kredibilitu slovenského tretieho sektora v očiach zahraničných expertov. Paradoxným prejavom tejto kredibility boli predstavy niektorých nemeckých účastníkov konferencie o tom, že doterajšia silná spoločenská angažovanosť slovenských mimovládnych organizácií by mohla vyústiť až do vytvorenia na ich základe politických formácií, súťažiacich o moc a následne ju aj vykonávajúcich. Vo svojich vystúpeniach slovenskí účastníci však poukázali na to, že silná spoločenská angažovanosť MVO na Slovensku má konkrétne príčiny, ktoré v nijakom prípade nepredujú tretí sektor k nahradeniu autentických aktérov politického života.

2.

Pre Slovensko by mohli byť inšpiratívne najmä skúsenosti zo spolupráce tretieho sektora v Nemecku so štátnymi inštitúciami, legislatívne podmienky, etika dobrovoľníctva a charity.

zu sprechen oder politische Deklarationen zu artikulieren, sondern wir müssen auch konkrete Schritte unternehmen. Ich freue mich sehr, Sie darüber informieren zu können, daß wir die Arbeit gerade an der Konzeption der Dezentralisierung der Staatsmacht in Gang gesetzt haben, die nach meiner Ansicht – sowie auch der Ansicht von anderen Regierungsmitgliedern der SR – Realisierung der für unser Land so wichtigen Dezentralisierung gewährleisten soll. Ich bin äußerst froh, daß ich Sie darüber informieren kann, daß es das Grundattribut unserer Bestrebungen ist, Europäer zu werden und zwar auch innerlich. Dies bedeutet jedoch, alle Prinzipien und Spielregeln zu akzeptieren, die in demokratischen Gesellschaften bereits eingeführt wurden, und die sich gerade in sehr konkreten Situationen bewährt haben. In dieser Hinsicht möchte ich erklären, daß unsere Regierung – und auch ich persönlich – die Macht, über die wir jetzt verfügen, nicht als eine Macht betrachten, mit der wir ohne jegliche Einschränkungen unsere gesamte Gesellschaft bewegen können. Ganz im Gegenteil: seit ich Mitglied der Regierung bin, bin ich mir dessen voll bewußt, daß diese Macht sehr beschränkt ist, daß die Gesellschaft viel reicher, viel vielfältiger ist, als daß sie nur von der Politik, der Staatsverwaltung oder von den Regierungsstrukturen dirigiert werden könnte. Ich glaube, daß im Prozeß des Umbaus unserer Gesellschaft uns noch viel gemeinsame Bemühung erwartet. Ich bin froh, daß ich gerade hier in Ihrem Kreis feststellen kann: wir sind im ständigen Dialog mit dem Nichtregierungssektor. Ich bin froh, daß ich unsere Bestrebungen und unser Ziel deklarieren kann: den Nichtregierungssektor in weitere Prozesse einzuschalten.

Ich möchte Ihnen ganz offen sagen, daß der jetzige Zustand auch aus der Sicht des 3. Sektors ungünstig ist. Der Nichtregierungssektor sollte eine stärkere Vertretung in jenen Prozessen haben, in denen weitere Lösungen für unsere Gesellschaft vorbereitet werden. Ich bin überzeugt, daß wir solche Modelle der Zusammenarbeit finden werden, und daß es uns gelingt, eine effektivere Zusammenarbeit aufzubauen. Manche Sachen haben wir bereits realisiert, manche Gesetze haben wir so geändert, daß es auch zugunsten Ihrer Bemühungen ist. Leider ist es uns bisher nicht gelungen, weitere Gesetze zu ändern, aber ich möchte die Entschlossenheit und die politischen Stellung des Kabinetts deklarieren, daß die Regierung der SR Ihre Meinungen und Vorschläge erwartet, und wir bereit sind, Ihre Meinungen und realen Wünsche zu akzeptieren und in unser Rechtssystem einzuverleiben. Es ist vollkommen klar, daß es für eine so umfangreiche Gruppierung wie der Nichtregierungs-

Chcem vám povedať úplne otvorene, že súčasný stav je nevyhovujúci aj z hľadiska tretieho sektora. Mimovládny sektor má mať silnejšie zastúpenie v tých procesoch, v ktorých sa pripravujú ďalšie riešenia pre našu spoločnosť. Som presvedčený, že nájdeme takéto modely spolupráce a podarí sa nám vybudovať efektívnejšiu spoluprácu. Niektoré veci sme už realizovali, niektoré zákony sme zmenili tak, že je to aj v prospech vašich snažení. Žiaľ, iné zákony sa nám nepodarilo doteraz zmeniť, ale chcem deklarovať odhodlanie a politické stanovisko kabinetu, že vláda SR čaká na vaše názory a návrhy a sme ochotní akceptovať a inkorporovať do nášho právneho systému vaše názory a reálne prania. Je úplne jasné, že pre také rozsiahle zoskupenie ako je mimovládny sektor, v istých veciach niekedy nie je jednoduché dosiahnuť určitý konsenzus, ale chcem zdôrazniť, že vláda je ochotná akceptovať vaše názory a zapracovať ich do tých zákonov, ktoré sa týkajú vašej činnosti a vašej budúcnosti. Chceme zakotviť práve také riešenia, ktoré vychádzajú z vašej dielne, ktoré riešia vašu situáciu a budú zárukou predovšetkým pre vás a pre vaše snaženia.

Chcel by som hovoriť ešte o jednej záležitosti. Na okrúhlym stole sme otvorili dialóg aj o budúcnosti financovania mimovládneho sektora na Slovensku. Aj na tejto úrovni sa nám podarilo vlni dosiahnuť určité dielcie riešenia, no zdá sa mi, že to nie je ešte dokonalé. Chcel by som aj v tejto veci deklarovať našu snahu akceptovať vaše názory a návrhy. Bol by som rád, keby sme do tých zákonov, ktoré sa týkajú vašej práce čím skôr zakotvili aj silnejšie garancie pre vás.

Záverom mi dovoľte, aby som sa ešte raz poďakoval za možnosť, že môžem byť prítomný na vašej konferencii. Som rád, že takáto konferencia bola organizovaná práve tu, v Bratislave. Chcem vysloviť moje uznanie mimovládneho sektoru na Slovensku, ktorý je veľmi aktívny. Súčasná slovenská vláda, ako aj slovenská demokracia môže ďakovať mnohým aktivitám tretieho sektora. Preto aj z tohto hľadiska chcem deklarovať našu snahu o ďalšiu spoluprácu. Ďakujem, a prajem vám plodné rokovanie.

REINER DANNENBERG,

Deutsche Naturfreunde, Dresden

1.

Die Konferenz gab uns einen Einblick in die Arbeit der slowakischen NRO. Wir haben neue Bekanntschaften geknüpft, die Grundlage für eine zweiseitige Zusammenarbeit sein können.

2.

Die Stellung der NRO und die Beachtung durch die Regierung kann Beispiel für deutsche NRO sein. Die finanziellen Probleme gibt es hier wie da. Die Beachtung der NRO ist immer von der jeweiligen Regierung abhängig. Die Stellung der NRO muß dauerhaft im Gesetz festgeschrieben werden.

sektor in gewissen Dingen manchmal nicht einfach ist, einen bestimmten Konsensus zu erreichen, doch ich möchte betonen, daß die Regierung bereit ist, Ihre Meinungen zu akzeptieren und sie in diejenigen Gesetze einzuarbeiten, die Ihre Tätigkeit und Ihre Zukunft betreffen. Wir möchten gerade solche Lösungen verankern, die aus Ihrer Werkstätte kommen, die Ihre Situation lösen, und die vor allem für Sie und für Ihre Bestrebungen eine Garantie sein werden.

Ich möchte noch über eine Angelegenheit sprechen. Am runden Tisch eröffneten wir auch einen Dialog über die Zukunft der Finanzierung des Nichtregierungssektors in der Slowakei. Auch auf dieser Ebene ist es uns im Vorjahr gelungen, bestimmte Lösungen zu erreichen, doch ich glaube, daß es noch nicht vollkommen ist. Ich möchte in dieser Sache unseren Willen deklarieren, Ihre Meinungen und Vorschläge zu akzeptieren. Ich würde mich freuen, wenn wir in diejenigen Gesetze, die Ihre Arbeit betreffen, so schnell wir möglich auch stärkere Garantien für Sie verankern würden.

Abschließend gestatten Sie mir, mich noch einmal für die Möglichkeit zu bedanken, daß ich bei Ihrer Konferenz anwesend sein durfte. Ich bin froh, daß eine solche Konferenz gerade hier in Bratislava organisiert wurde. Ich möchte dem Nichtregierungssektor in der Slowakei, der sehr aktiv ist, meine Anerkennung aussprechen. Die jetzige slowakische Regierung wie auch die slowakische Demokratie haben den Aktivitäten des 3. Sektors viel zu verdanken. Deshalb möchte ich auch aus dieser Sicht unsere Bemühung um weitere Zusammenarbeit deklarieren. Ich danke Ihnen und wünsche eine fruchtbare Tagung.

Štát a spoločnosť

Bürgergesellschaft

Viola Neu,
Nadacia Konrada Adenauera / Konrad-Adenauer-Stiftung, Berlin

ŠTÁT A OBČIANSKA SPOLOČNOSŤ V NEMECKU POČAS PROCESU INTEGRÁCIE EURÓPY

DER STAAT UND DIE BÜRGERGESELLSCHAFT IN DEUTSCHLAND WÄHREND DES INTEGRATIONSPROZESSES EUROPAS

Na miesto stabilných spoločenských štruktúr sa v 21. storočí dostáva množstvo individuálnych a konkurujúcich životných paradigiem. Takýto nárast individuálnych slobôd však znamená aj to, že rastie naša vlastná zodpovednosť. Túto zodpovednosť budeme musieť v budúcnosti spájať s konzekventnou angažovanosťou v dôležitých oblastiach nešťátnych, ale predsa verejných záujmov. Demokraticko-politická kultúra, ktorá na základe liberálnych ľudských práv umožňuje a podporuje občiansku angažovanosť, musí dokonca požadovať, aby sa občania chytli iniciatívy.

Tak vznikli MVO – ako reakcia na chýbajúcu tvorivú vôľu a nedostatočnú kompetentnosť štátnych inštitúcií. Účinnejšie a menej byrokraticky ako štátne úrady majú pružne reagovať tam, kde vlády zanechali vákuum. Tam, kde štát nemôže úplne pokryť záujmy svojich občanov, nastúpi samoorganizácia: vecná konfrontácia, ale aj aktívna rozhodnosť mobilizujú verejnú mienku. Štát, ktorý čerpá svoju legitimitu z toho, že stále vytvára spoločenský konsenzus, sa tým skôr podporuje ako podkopa.

Správne: MVO hrajú v procese vytvárania verejnej mienky dôležitú rolu a prispievajú tým k tomu, že sa zoširoka diskutuje o nových riešeniach a tie sa stávajú politicky nosnými. Štát so svojimi orgánmi toho sám nie je schopný. Keby boli sufražetky čakali na štát, tak by ženy dodnes nemali volebné právo. A vízia Henriho Dunanta o pomoci ľuďom mimo akejkoľvek ideológie sa mohla iba založením „Červeného kríža“ stať tým, čím je dnes: inštitúciou s medzinárodnoprávnym štatútom.

Príklad Červeného kríža je starý už sto rokov, a predsa celkom aktuálny. Môže však z toho vzniknúť únosná koncepcia pre budúce tisíc-

An die Stelle stabiler gesellschaftlicher Strukturen tritt im 21. Jahrhundert eine Vielzahl individueller und konkurrierender Lebensentwürfe. Ein solches Anwachsen individueller Freiheiten bedeutet aber auch, daß unsere Eigenverantwortung zunimmt. Sie muß künftig einhergehen mit konsequentem Engagement für wichtige Teilbereiche nichtstaatlicher, aber dennoch öffentlicher Belange. Eine demokratisch-politische Kultur, die auf der Grundlage liberaler Menschenrechte bürgerliches Engagement ermöglicht und fördert, muß sogar fordern, daß Bürger die Initiative ergreifen.

So sind NRO entstanden: als Reaktion auf fehlenden Gestaltungswillen und mangelnde Kompetenz der staatlichen Institutionen. Effizienter und weniger bürokratisch als staatliche Behörden sollen sie flexibel reagieren, wo Regierungen ein Vakuum zulassen. Wo der Staat die Interessen seiner Bürger nicht voll abdecken kann, springt die Selbstorganisation ein: sachliche Konfrontation, aber auch aktionistische Unbotmäßigkeiten mobilisieren die öffentliche Meinung. Ein Staat, der seine Legitimität daraus bezieht, immer wieder den gesellschaftlichen Konsens herbeizuführen, wird dadurch eher gestützt als untergraben.

Richtig ist: NRO spielen im Prozeß der öffentlichen Meinungsbildung eine wichtige Rolle und tragen dazu bei, daß neue Lösungen breit diskutiert und politisch tragfähig werden. Der Staat mit seinen Organen ist dazu allein nicht in der Lage. Hätten die Sufragetten auf den Staat gewartet, gäbe es heute noch kein Frauenwahlrecht. Und Henri Dunants Vision von den Menschen zugewandter Hilfe jenseits aller Ideologie konnte nur durch Gründung des „Roten Kreuzes“ zu dem werden, was sie heute ist: eine Institution mit völkerrechtlich verankertem Status.

roče? Môže občianska angažovanosť prekonať národné hranice a vniesť poriadok do chaosu globalizovanej existencie? Prinesie nové milénium novú kvalitu do vývoja MVO: medzinárodnú občiansku spoločnosť ako základ univerzálneho svetového poriadku?

Otázka je ešte nezodpovedaná: Ako možno demokraticky vládnuť čoraz internacionálnejšie orientovanej spoločnosti a globalizovanému hospodárstvu? Zatiaľ ešte nevidíme náznaky rozumného konštruktívneho plánu transnacionálnej svetovej civilizácie. Preto bude treba v budúcnosti intenzívnejšie hľadať fungujúce formy poriadku a spolurozhodovania, ktoré nám, keď sa život a svet stávajú čoraz komplexnejšími, pomôžu zvládnuť premostenie medzi miestnym zakorenением a globálnou perspektívou.

Výzva, ktorú prináša globalizácia je obrovská a prinesie so sebou zmeny rovnakých dimenzií ako sociálna otázka v 19. storočí. Ľudia sa budú musieť naučiť žiť s dospelá nepoznanou mnohorakosťou a otvorene zachádzať s vecami, ktoré sú neznáme a iné. V čoraz neprehľadnejšom svete sú ľudia hľadajúci zmysel života prefažení, pretože tradičné formy strácajú presvedčivosť: strany, náboženské spoločenstvá, odbory a zväzy. Tam, kde hospodárstvo, spoločnosť a kultúra nadobúdajú čoraz viac medzinárodnú orientáciu, sa primát politiky dostáva do ohrozenia. Stojíme pred nutnosťou vyvinúť globálne riadiace mechanizmy. Ale politika čoraz viac pokrívava za sociálnym a hospodárskym rozvojom.

Na jej miesto nastupujú dve iné skupiny, ktoré udávajú orientáciu: veľké hospodárske podniky so svojimi celosvetovými prepojeniami a verejnoprospešné organizácie. Podniky s globálnou orientáciou zaberajú čoraz viac tvoriť priestoru v našej spoločnosti a stávajú sa z nich prirodzení nositelia novej kultúry obsahov a sociálnej súdržnosti. Možno to ľutovať, pretože tieto obsahy sú samozrejme ovplyvnené vlastnými záujmami týchto jednotlivých firiem. Predsa však treba uznať, že hospodárske podniky čoraz viac preberajú celospoločenskú zodpovednosť. Ich ďalekosiahly vplyv a ich pôsobenie dovnútra spoločnosti bude v budúcnosti určite narastať.

Na druhej strane nastupujú MVO, aby popri parlamente a hospodárskom sektore hrali svoju dôležitú úlohu pri budúcim formovaní našej spoločnosti. V medzinárodnom meradle existujú len veľmi slabé inštitúcie: neexistuje medzinárodný súdny dvor pre životné prostre-

Das Beispiel des Roten Kreuzes ist schon hundert Jahre alt und dennoch ganz aktuell. Kann aber daraus ein tragfähiges Konzept für das nächste Jahrtausend entstehen? Kann Bürgerengagement nationale Grenzen überwinden und Ordnung bringen in die Wirrsal globalisierter Existenz? Wir das neue Millennium eine neue Qualität der Entwicklung von NRO hervorbringen: die internationale Zivilgesellschaft als Rückgrat einer universalen Weltordnung?

Die Frage ist noch unbeantwortet: Wie kann eine immer internationaler ausgerichtete Gesellschaft und eine globalisierte Wirtschaft demokratisch regiert werden? Noch ist ein vernünftiger Bauplan für eine transnationale Weltzivilisation nicht erkennbar. Deshalb wird in Zukunft die Suche intensiver werden müssen nach funktionierenden Ordnungs- und Mitbestimmungsformen, die helfen, wenn Lebenswelten immer komplexer werden und wir den Spagat bewältigen müssen zwischen lokaler Verwurzelung und globaler Perspektive.

Die Herausforderung durch die Globalisierung ist immens und wird Umwälzungen von der gleichen Dimension mit sich bringen wie im 19. Jahrhundert die soziale Frage. Menschen werden lernen müssen, mit einer nie gekannten Vielfalt zu leben und offen mit Andersartigkeit umzugehen. In einer immer undurchschaubareren Welt werden Menschen auf der Suche nach dem Lebenssinn überfordert, weil traditionelle Formen der Sinnstiftung an Überzeugungskraft verlieren: Parteien, Religionsgemeinschaften, Gewerkschaften und Verbände. Wo sich Wirtschaft, Gesellschaft und Kultur immer mehr international ausrichten, gerät der Primat der Politik in Gefahr. Wir stehen vor dem Zwang, globale Steuerungsmechanismen zu entwickeln. Aber die Politik hinkt immer weiter hinter den sozialen und wirtschaftlichen Entwicklungen her.

An ihre Stelle treten zwei andere Orientierungsgeber: die großen Wirtschaftsunternehmen mit ihren weltweiten Verflechtungen und die gemeinnützigen Organisationen. Die Unternehmen mit globaler Orientierung nehmen einen immer größeren Gestaltungsraum in unserer Gesellschaft ein und entwickeln sich deshalb zu natürlichen Trägern einer neuen Kultur der Sinnstiftung und des sozialen Zusammenhalts. Man kann das bedauern, weil diese Sinnangebote selbstverständlich geprägt sind von der Perspektive und den Eigeninteressen dieser einzelnen Firmen. Dennoch muß anerkannt werden, daß Wirtschaftsunternehmen immer stärker auch gesamtgesellschaftliche Verantwortung übernehmen. Ihr weitreichender Einfluß und ihr

die a ľudské práva, neexistuje ani svetová polícia. V tejto oblasti plnia organizácie s medzinárodnou pôsobnosťou ako Greenpeace alebo World Wide Fund for Nature (WWF) významnú úlohu strácu. Kým anonymne pôsobiace moci mimo akýchkoľvek hraníc rozhodujú o úrokoach, pracovných miestach, klimatickej katastrofe a ozónovej diere a národné vlády sa zdaniavo nečinne prizierajú, MVO pre nové tisícotie ozývajú sen, že demokratické usporiadanie medzinárodného spoluzitia musí byť dosiahnuteľné.

Teraz by som chcela povedať niečo o KAS ako politickej nadácii. Najskôr sa sústredím na špecifikum politických nadácií v porovnaní so stranami a v rámci MVO.

Hneď na začiatku by som chcela uviesť, že v zahraničí Nemecko závidia inštitúciu politických nadácií.

Súvisí to so zvláštnym postavením politických nadácií v Nemecku.

Všetky strany trvalo zakotvené v politickom systéme majú politické nadácie.

Vzťah politickej nadácie k stranám sa na prvý pohľad zdá byť určený dvoma protikladnými prvkami: na jednej strane blízkosťou a na druhej strane nezávislosťou. Blízkosť je daná zhodou v zásadných veciach. Nezávislosť vyplýva z odlišných a špecifických úloh na oboch stranách. Aktivity strán sú napokon namierené na získanie a udržanie parlamentnej moci, aby svoje politické predstavy mohli realizovať v praktickej politike. Naopak, politické nadácie stoja mimo stranického súťaženia. Okrem toho je neprípustné, aby hrali aktívnu úlohu vo volebnom boji.

Oblasť ich úloh spočíva v predpolitickom priestore. Vytvárajú základy a predpoklady pre účasť občanov na politickom procese formovania vôle a rozhodovania. Ich práca má preto zásadnejší a dlhodobější charakter. Spočíva v zakladaní a sprostredkovaní svetonázorových presvedčení, ktorým sa citia byť zaviazané. Politické nadácie sú tak dôležitým segmentom politickej kultúry v Nemecku.

S istotou vládne konsenzus, že sa majú sledovať nasledovné hlavné ciele:

- identifikácia s hodnotami a normami ústavy
- informácie o dejinách Spolkovej republiky Nemecko a o princípoch právneho štátu, na ktorých je založená

Hineinwirken in die Gesellschaft kann künftig gar nicht überschätzt werden.

Die NRO treten dagegen an, neben Parlamenten und Wirtschafts ihre wichtige Rolle bei der künftigen Gestaltung unserer Gesellschaft zu spielen. International gesehen gibt es nur sehr schwache Institutionen: keinen internationalen Gerichtshof für Umwelt und Menschenrechte, keine Weltpolizei. Hier erfüllen international arbeitende Organisationen wie Greenpeace oder der World Wide Fund for Nature (WWF) ein bedeutsames Wächteramt. Wo anonym wirkende Mächte jenseits aller Grenzen über Zinsen und Jobs, über Klimakollaps und Ozonloch entscheiden und die nationalen Regierungen vermeintlich tatenlos zusehen, da lassen die NRO für das neue Millennium den Traum wiederaufleben, daß eine demokratische Gestaltung des internationalen Zusammenlebens möglich sein muß.

Ich möchte jetzt auf die Besonderheit der KAS als politische Stiftung und NRO eingehen. Dabei betrachte ich zunächst die Spezifik der Politischen Stiftungen im Unterschied zu den Parteien und im Gefüge der NRO.

Um es vorweg zu nehmen, um die Institution der Politischen Stiftungen wird Deutschland im Ausland häufig beneidet.

Dies liegt an der Besonderheit der Politischen Stiftungen in Deutschland.

Die im politischen System dauerhaft verankerten Parteien verfügen alle über politische Stiftungen.

Das Verhältnis von politischer Stiftung zu den Parteien scheint auf den ersten Blick durch zwei gegensätzliche Elemente bestimmt: durch Nähe einerseits und durch Unabhängigkeit andererseits. Die Nähe ist gegeben durch die Übereinstimmung im Grundsätzlichen. Die Unabhängigkeit resultiert aus den jeweils unterschiedlichen spezifischen Aufgaben. Die Aktivitäten der Parteien zielen letztlich auf die Erringung und den Erhalt parlamentarischer Macht, um die politischen Vorstellungen in praktische Politik umsetzen zu können. Die politischen Stiftungen sthen hingegen außerhalb des Parteienwettbewerbs. Es ist ihnen zudem untersagt, eine aktive Rolle im Wahlkampf zu spielen.

Ihr Aufgabenfeld liegt im vorpolitischen Raum. Sie schaffen die Grundlagen und die Voraussetzungen für die Teilnahme der Bürger am politischen Willensbildungs- und Entscheidungsprozeß. Die Arbeit ist daher grundsätzlicher und langfristiger angelegt. Sie beruht auf der Begrün-

- lepšie poznatky o postupoch parlamentnej tvorby mienky a rozhodovania, ako aj o dôležitých inštitúciách demokracie v Nemecku a v EÚ
- posilnenie vlastného úsudku a zodpovedného konania
- rozvoj a podpora emocionálnych väzieb na spoločnosť.

Úlohy, ktoré boli spočiatku namierené na národných aktérov majú však význam pri vytváraní konsenzu aj v medzinárodnom kontexte. Spojitosť vnútroštátnych a medzinárodných politických rozhodnutí bude v procese globalizácie stále narastať. Tak sú napr. vnútorný proces zjednocovania Nemecka a európska integrácia dve strany tej istej mince. To, čo je potrebné pre Nemecko v malom, nachádza svoje odzrkadlenie na medzinárodnej úrovni. Integračné problémy sú podobné, dokonca sa navzájom ovplyvňujú. A toto je povraz, za ktorý tahajú politické MVO v predpoli politiky.

dung und Vermittlung der weltanschaulichen Überzeugungen, denen man sich verbunden fühlt. Die politischen Stiftungen sind somit ein wichtiges Segment der politischen Kultur in Deutschland.

Konsens besteht mit Sicherheit darin, daß folgende Hauptziele verfolgt werden sollen:

- die Identifikation mit den Werten und Normen der Verfassung
- Informationen über die Geschichte der Bundesrepublik und den ihr zugrundeliegenden rechtsstaatlichen Prinzipien
- bessere Kenntnisse über Verfahrenswege der parlamentarischen Meinungsbildung und Entscheidungsfindung sowie bedeutsame Institutionen der Demokratie in Deutschland und der EU
- Die Stärkung der eigenen Urteilskraft und des verantwortlichen Handelns
- Die Entwicklung und Förderung emotionaler Bindungen an das Gemeinwesen.

Diese zunächst auf die nationalen Akteure zielenden Aufgaben, haben jedoch auch im internationalen Kontext ihre konsensstiftende Bedeutung. Die Vernetzung von innerstaatlichen und internationalen politischen Entscheidungen wird sich im Globalisierungsprozeß stetig vergrößern. So sind z.B. der innerdeutsche Einigungsprozeß und die europäische Integration zwei Seiten einer Medaille. Was für Deutschland im Kleinen vonnöten ist, spiegelt sich auf der internationalen Problemebene wieder. Die Integrationsprobleme sind ähnlich, beeinflussen sich sogar wechselseitig. Und dies ist der Strang, an dem die politischen NRO im Vorfeld der Politik ziehen.

Eine politische Stiftung wie die KAS ist - wenn man andere NRO wie z.B. Greenpeace betrachtet - eher eine untypische NRO. Sie ist auch - wie alle NRO von der Regierung unabhängig. Auch die KAS arbeitet im dritten Sektor oder als „fünfte Säule“ neben der legislativen, exekutiven, judikativen und den Medien. Auch die KAS ist im Vorraum der Politik angesiedelt.

Sie ist jedoch keine „Single-Issue“ NRO, die durch gezieltes Lobbying ihre Partikularinteressen durchzusetzen sucht. Gerade im Bereich der Aufgabenstellung dürfte der Hauptunterschied zu vielen anderen NRO liegen.

Hinzu kommt, daß auch die Finanzierung der politischen Stiftungen sich von den typischen NRO unterscheidet. Die KAS wird überwiegend aus staatlichen Mitteln finanziert, was sie von den typischen NRO wie Umweltschutz- und Menschenrechts NRO unterscheiden dürfte.

DIETER BRICKE,

Petra-Kelly-Stiftung

1.

Die zweite Konferenz deutscher und slowakischer Nichtregierungsorganisationen hat sowohl die partnerschaftlichen Bindungen vertieft und erweitert. Sie hat mir aber auch deutlich gemacht, daß das Interesse der deutschen Gesellschaft an der Slowakischen Republik nach wie vor nicht dem Interesse der slowakischen Gesellschaft an Deutschland entspricht und durch vielfältige Bemühungen dringend intensiviert werden sollte.

2.

Als Repräsentant einer deutschen NRO habe ich durch meine Teilnahme an der Konferenz deutlich profitiert. Das gilt sowohl für die theoretische Beiträge, insbesondere der Herren Priller und Strachwitz, die mir bisher unbekannt Aspekte für die Bedeutung der Dritt-Sektor-Kooperation in Europa brachten aber auch für praktische Anregungen für Kooperation, z.B. im Gespräch mit Vertretern des Slowakischen Humanitären Rates.

Am meisten beeindruckt mich allerdings die Erfahrungen der slowakischen Bürgerrechts-NROs in der OK 98-Kampagne. Auf diesem Gebiet können die Deutschen vieles von den Slowaken lernen.

Politická nadácia ako KAS je – keď sa pozeráme na iné MVO ako napr. Greenpeace – skôr netypickou MVO. Aj ona je – rovnako ako všetky MVO – nezávislá od vlády. Aj KAS pracuje v treťom sektore, alebo ako „piaty pilier“ vedľa legislatívy, exekutívy, súdnictva a médií. Aj KAS má svoje miesto v predpoli politiky.

Nie je však MVO typu „single-issue“, ktorá sa cieľovým lobizmom snaží presadiť svoje partikulárne záujmy. Práve v oblasti stanovenia úloh spočíva hlavný rozdiel oproti mnohým iným MVO.

K tomu pristupuje ešte skutočnosť, že aj vo financovaní sa politické nadácie líšia od typických MVO. KAS je financovaná prevažne zo štátnych prostriedkov, čím sa odlišuje od typických MVO pôsobiacich v oblasti životného prostredia alebo ľudských práv.

Spoločne má KAS so všetkými MVO to, že aj jej účinnosť závisí v prvom rade od jej vierohodnosti. Kto vo verejnosti nenájde pozitívnu odozvu, premrhá svoj kapitál, stratí vplyv a tým aj tvorivú silu.

Spoločne na práci KAS a mnohých iných MVO je, že v štátoch, v ktorých sa demokratické systémy iba vyvíjajú, alebo sa nachádzajú v skorej fáze rozvoja, MVO podporujú vzdelávanie občianskej spoločnosti ako predpoklad fungujúcej demokracie. A toto predstavuje, resp. predstavovalo často veľké osobné riziko pre ich členov.

Často sa kladie otázka o legitimitate MVO, ktorú predsa nezískavajú na základe volieb. Som presvedčená, že v MVO by ani nemali jestvovať žiadne pochybnosti o legitimitate ich práce. Sotva sa dá nájsť nejaký dôležitý zákon na národnej či medzinárodnej úrovni, alebo aj na úrovni EU, ktorý by bol prijatý bez vplyvu záujmových skupín. A hospodárske záujmové skupiny nemajú väčšiu legitimitu ako MVO. Zdá sa, že prinajmenšom v oblasti sebavedomia pri vyjadrovaní záujmov majú MVO ešte čo dohľať.

Aké špecifické úlohy majú politické nadácie v rámci občianskej spoločnosti.

Pre Nemecko má zásadný význam názor Spolkového ústavného súdu z roku 1986. „Nadácie majú podnecovať ľudí, aby sa zapodievali politickými témami a poskytovali rámec pre otvorenú diskusiu o politických otázkach prístupnú všetkým občanom, ktorí o ňu majú záujem. Tým sa povzbudí účasť na formovaní spoloč-

Gemeinsam mit allen NRO ist für die KAS, daß auch ihre Wirksamkeit in erster Linie von ihrer Glaubwürdigkeit abhängt. Wer in der Öffentlichkeit nicht gut ankommt, verspielt sein Kapital, verliert auf Dauer an Einfluß und somit an Gestaltungskraft.

Gemeinsam in der Arbeit der KAS und vielen anderen NRO ist, daß in Staaten, in denen sich demokratische Systeme erst entwickeln, oder in einer frühen Phase der Entwicklung befinden, die NRO die Bildung der Zivilgesellschaft als Voraussetzung für eine funktionierende Demokratie, vorantreiben. Und dies geschieht bzw. geschah oft unter hohem persönlichem Risiko für ihre Mitglieder.

Häufig wird die Frage der Legitimation von NRO gestellt, die sie ja nicht durch Wahlen erhalten. Ich bin der Ansicht, daß in den NRO auch keine Zweifel über die Legitimation der Arbeit bestehen sollten. Es gibt kaum ein wichtiges Gesetz auf nationaler oder internationaler Ebene wie der EU, das ohne den Einfluß von Interessengruppen erlassen wird. Und wirtschaftliche Interessengruppen sind nicht legitimierter als NRO. Zumindest im Bereich des Selbstbewußtseins bei der Artikulation der Interessen scheinen die NRO noch einen gewissen Nachholbedarf zu haben.

Welche spezifischen Aufgaben haben die politischen Stiftungen im Rahmen der Zivilgesellschaft.

Hier ist für Deutschland das Urteil des Bundesverfassungsgerichts von 1986 grundlegend. „Die Stiftungen sollen die Beschäftigung der Bürger mit politischen Sachverhalten anregen und den Rahmen bieten für eine – allen interessierten Bürgern zugängliche – offene Diskussion politischer Fragen. Dadurch wird die Mitgestaltung des gesellschaftlichen und politischen Lebens geweckt und das dazu nötige Rüstzeug vermittelt.“ Doch nicht nur die politische Bildung ist als zentrale Aufgabe zu verstehen. Aufgabenfelder wie die Förderung begabter junger Menschen, internationale Zusammenarbeit mit Partnern und Organisationen in Europa, Asien, Lateinamerika und Afrika, historische sowie politik- sozial- und kommunalwissenschaftliche Forschung sowie die Förderung von Kunst und Künstlern zählen zum Kernbereich der Aufgaben.

Doch für die hier relevante Fragestellung steht die Aufgabe der Stiftungen, Grundlagen für politisches Handeln zu erarbeiten im Mittelpunkt.

Die KAS versteht sich hier als innovatives Zukunftsforschung mit dem Ziel der Früherkennung

čenského a politického života a sprostredkujú sa k tomu potrebné nástroje.“ Ale nielen politické vzdelávanie treba chápať ako hlavnú úlohu. Oblasť úloh ako napr. podpora talentovaných mladých ľudí, medzinárodná spolupráca s partnermi a organizáciami v Európe, Ázii, Latinskej Amerike a Afrike, historický, ako aj politický, sociálny a komunálny vedecký výskum a podpora umenia a umelcov patrí k základnému okruhu úloh.

Ale z hľadiska tu relevantnej témy stojí v stredbode úloha nadácií vypracovávať základy pre politické konanie. KAS sa chápe ako inovačné fórum budúcnosti s cieľom včasne rozpoznávať a analyzovať politické, spoločenské, sociálne a hospodárske vývojové trendy. Tým, že včasne spoznáme témy budúcnosti, môžeme o nich diskutovať a hľadať riešenia. Pri realizácii relevantných tém je dôležité poradenstvo. V tejto súvislosti by snáď bol priradený pojem kreatívna burza nápadov. Z toho by sa potom mali v zmysle aplikácie orientovanej politickej poradenskej agentúry vypracovávať praxi blízke opcie konania a spájať tých, čo rozhodujú s expertmi najrozličnejších disciplín. Práve v oblasti politického poradenstva a spájania nositeľov rozhodnutí existuje priestor, ktorý tvorí optimálnu bázu pre prácu MVO ako KAS.

Tým, že KAS vytvára fóra, intenzívny dialóg s najrozličnejšími prvkami spoločnosti slúži ako transmissívny remeň. K relevantným cieľovým skupinám patria politickí nositelia rozhodnutí rovnako ako hospodárske, politické a kultúrne elity, skupiny so zvláštnymi záujmami, médiá, ale aj „jednoduchý“ občan, ktorý má vyjadrovať svoje želania, podnety a otázky.

Preto nachádzame KAS na viacerých styčných bodoch: medzi hospodárstvom a politikou, občanom a politikou, ako aj kultúrou a politikou. Tu môže nielen poskytnúť fórum kontaktov, ale môže aj ponúknuť dôležité „prekladateľské služby“. Vykonáva aj lobizmus – a nielen pre tých, čo nemajú vlastné lobby. Lobizmus tu môžeme chápať aj ako prekladateľskú prácu, napr. tým, že abstraktné vedecké výsledky sa dajú do formy zrozumiteľnej pre politiku. Takto možno objasniť chybné interpretácie politiky o spoločnosti, o hospodárstve alebo voľkovej inej oblasti a preniesť ich na novú úroveň, aby sa tak vecná politika postavila na racionálny základ a aby sa spoločne dospelo k rozhodnutiam zodpovedajúcim dobe. V tomto spočíva úloha MVO, ktorú si nemôžu prijať záväzné rozhodnutia, ale ich

und Analyse politischer, gesellschaftlicher sozialer und wirtschaftlicher Entwicklungen. Mit dem frühzeitigen Erkennen von Zukunftsthemen können diese zur Diskussion gestellt werden und Lösungsansätze erarbeitet werden. Relevante Themen sollten beratend begleitet und umgesetzt werden. Hier wäre der Begriff kreative Ideenbörse angemessen. Daraus sollen im Sinne einer anwendungsorientierten politischen Beratungsagentur praxisnahe politische Handlungsoptionen erarbeitet werden und politische Entscheidungsträger mit den Experten unterschiedlichster Disziplinen zusammengeführt werden. Gerade in der Politikberatung und dem Zusammenbringen von Entscheidungsträgern besteht eine Nische, die eine optimale Basis für die Arbeit von NRO wie der KAS bildet.

Der intensive Dialog mit den unterschiedlichen Elementen der Gesellschaft dient dabei als Transmissionsriemen, indem die KAS Foren bietet. Zu den relevanten Zielgruppen gehören politische Entscheidungsträger ebenso wie wirtschaftliche, politische oder kulturelle Eliten; Gruppen mit spezifischen Interessen, Medien aber auch der „einfache“ Bürger, der seine Wünsche, Anregungen und Fragen artikulieren soll.

So ist die KAS an mehreren Schnittstellen angesiedelt: zwischen Wissenschaft und Politik, Bürger und Politik, Wirtschaft und Politik sowie Kultur und Politik. Hier kann sie nicht nur ein Forum des Kontaktes bieten, sie kann vielmehr wichtige „Übersetzungsleistungen“ anbieten. Sie leistet auch Lobbyarbeit – und nicht nur für die, die keine Lobby haben. Lobbyismus kann hier auch als Übersetzungsarbeit verstanden werden, in dem z.B. abstrakte wissenschaftliche Ergebnisse u.a. für die Politik verständlich gemacht werden. So können Fehlinterpretationen der Politik über die Gesellschaft oder die Wirtschaft oder andere Bereiche geklärt und auf eine neue Ebene gebracht werden, um so Sachpolitik auf eine rationale Grundlage zu setzen und zeitgemäße Entscheidungen mitbewirkt werden. Hier liegt eine Aufgabe der NRO, die zwar keine verbindlichen Entscheidungen fällen können, diese aber anstoßen, anregen oder auch warnen und sogar Druck ausüben können.

Ich möchte jetzt zu den zivilgesellschaftlichen Aspekten der Arbeit der KAS und der NRO kommen.

Die Globalisierung der Problemlagen stellt gerade die Kreativität der NRO vor zentrale Fragen: Wie ist die Bewahrung des Friedens und der Freiheit zu sichern, wie die Festigung demokratischer Ordnungen zu gewährleisten.

môžu podnecovať a podporovať, môžu však aj varovať a vyvíjať nátlak.

Teraz by som chcela prejsť k občianskospoločenskému aspektom práce KAS a MVO.

Globalizácia problémov stavia práve kreativitu MVO pred základnú otázku: Ako možno zaisťiť zachovanie mieru a slobody, ako možno zabezpečiť upevnenie demokratického poriadku?

Kľúč k oživeniu demokracií treba s istotou vidieť v občianskej či civilnej spoločnosti.

Čo máme rozumieť pod pojmom civilná či občianska spoločnosť?

Myšlienka občianskej spoločnosti má svoj pôvod v politickej antropológii, v centre ktorej stojí jednotlivý a jedinečný, o spoločensvo sa opierajúci človek. Svojou sociálnou praxou vytvárajú ľudia, ešte dávno pred akoukoľvek politickou, či dokonca štátnou intervenciou, spoločensvá najrozličnejších druhov: priateľstvá, rodiny, náboženské, politické, hospodárske spoločensvá. Na začiatku občianskej spoločnosti teda nestojí štát, ale individuum so svojimi väzbami. Preto znamená občianska spoločnosť aj celok aj časť:

Spoločnosť, v ktorej sa ľudia môžu v mnohých roľách zúčastňovať na rozličných sociálnych hrách

a
a
časť, spoločnosť mimo trhu a štátu, ktorá v súčasnosti nielen v Nemecku zostáva do veľkej miery nevyužitá, ale v budúcnosti by mala zohrávať čoraz významnejšiu úlohu v osude a kvalite života ľudí.

KATARÍNA VAJDOVÁ,

Academia Istropolitana Nova, Svätý Jur

1.

Konferencia je medzinárodným fórom, prostredníctvom ktorého bolo možné vyslať signál smerom k slovenskej vláde a verejnosti o potrebe nástojčivosti reforiem na podporu tretieho sektora. Získala som globálny prehľad o aktivitách, úspechoch tretieho sektora na Slovensku. Užitočnou bola najmä informácia o činnosti Európskej akadémie v Berlíne.

2.

Spôsobom smerovania časti verejných financií do tretieho sektora.

Ein Schlüssel für die Vitalisierung der Demokratien ist sicherlich in der Bürger- oder Zivilgesellschaft zu sehen.

Was ist unter Zivil- oder Bürgergesellschaft zu verstehen?

Die Idee der Bürgergesellschaft hat ihren Ursprung in der politischen Anthropologie, in deren Mitte der einzelne und einzigartige, auf Gemeinschaft hin angelegte Mensch steht. Durch ihre soziale Praxis erschaffen Menschen, lange vor aller politischen oder gar staatlichen Intervention, Gemeinschaften der verschiedensten Art: Freundschaften, Familien, religiöse, politische, wirtschaftliche Gemeinschaften. Am Anfang der Bürgergesellschaft steht also nicht der Staat, sondern das Individuum in seinen Bezügen. So steht der Begriff der Bürgergesellschaft für das Ganze und den Teil.

Für eine Gesellschaft, in der die Menschen in möglichst vielen Rollen an unterschiedlichen sozialen Spielen teilnehmen können und

für einen Teil, der Gesellschaft jenseits von Markt und Staat, der gegenwärtig nicht nur in Deutschland weitgehend brach liegt, aber in Zukunft immer bedeutender werden dürfte für das Schicksal und die Lebensqualität der Menschen.

Für die Idee der Bürgergesellschaft und des Sozialstaates sind drei Prinzipien entscheidend: Solidarität, Freiheit und das aus diesen beiden Prinzipien abzuleitende Prinzip der Subsidiarität. Das Freiheitsprinzip verlangt, daß der Staat den Zwang des Rechts nur dort einsetzen kann, wo es sich um verallgemeinerbare Zwecke handelt und wo die Freiheitsbeschränkung dem Prinzip der Verallgemeinerbarkeit entspricht, also ein allgemeiner Rechtszweck vorliegt.

Die Kombination von Solidarität und Freiheit führt zum entscheidenden Prinzip.

Subsidiarität:

Das Subsidiaritätsprinzip gliedert miteinander kooperierende Teile der Gesellschaft. Die Gliederung der Gesellschaft und der Aufbau der sozialen Welt sowie die Funktionen und die Leistungsfähigkeit der Gruppen soll vom Individuum über die Familie zum Staat erfolgen. Was von der kleineren Gemeinschaft erfüllt werden kann, ist als Funktion nicht an der höheren und meist größeren Gemeinschaft zuzuweisen. Die größere Gemeinschaft erhält die Kompetenz nur, wenn sie die Funktion besser erfüllen kann. Die Beweislast für den Vorteil der Übertragung auf die größere Gemeinschaft liegt jedoch bei der größeren Gemeinschaft. Das Subsidiaritätsprinzip verlangt

Pre ideu občianskej spoločnosti a sociálneho štátu sú rozhodujúce tri princípy: princíp solidarity, slobody a z týchto dvoch princípov odvodený princíp subsidiarity. Princíp slobody vyžaduje, aby štát smel uplatniť záväznosť práva len tam, kde obmedzenie slobody zodpovedá princípu zovšeobecniteľnosti, to znamená, že existuje všeobecný právny účel.

Kombinácia solidarity a slobody vedie k rozhodujúcemu princípu - subsidiarite.

Princíp subsidiarity člení spoločnosť na navzájom kooperujúce časti. Členenie spoločnosti a budovanie sociálneho sveta, ako aj funkcie a výkonnosť skupín musia postupovať od individua cez rodinu k štátu. To, čo je schopné plniť menšie spoločensvo, sa nemá ako funkcia prideľovať vyššiemu, zväčša väčšiemu spoločensvu. Väčšie spoločensvo dostane kompetenciu iba v prípade, keď je schopné funkciu plniť lepšie. To, že je výhodnejšie preniesť kompetenciu na väčšie spoločensvo, však musí preukázať väčšie spoločensvo. Princíp subsidiarity si vyžaduje a požaduje, aby plnenie úloh bolo čo najbližšie k tým, ktorých sa týka. Subsidiarita tým nevytvára právo dávať pokyny zhora nadol, ale ani právo delegovať zdola nahor. Kompetentnosti sa odvodzujú z povahy veci, nie z rozhodnutia ústrednej inštalácie. Vyššia inštalácia musí preukázať svoju nadradenosť. Z toho vyplýva, že nielen štát musí zaskakovať v prípade zlyhania spoločenských skupín a neštátnych spoločensviest, ale naopak, aj neštátna spoločensvá musia zaskočiť, keď zlyhá štát. A tu sa otvára tvorivý priestor pre MVO.

Preto je občianska spoločnosť hodná úsilia, lebo sa v nej majú mať človek a spoločnosť lepšie. Tým nemáme na mysli iba materiálne životné podmienky, ale predovšetkým aj kvalitu života. Nielen blahobyť, ale aj blah.

Občianska spoločnosť tak dáva odpoveď na novú demokratickú otázku. Doplná ústavný štát o samostatnú dimenziu. Demokracia predsa neznamená iba toľko, že ľudia z času na čas hlasujú a volia tých, ktorí potom prijímajú rozhodnutia. Túto formu demokratickej vlády elity treba síce uprednostniť pred alternatívnymi formami ľudovej demokracie, ale neobsahuje celý prísľub demokracie. Decentralizácia, účast, samopráva, samoorganizácia spoločnosti popisujú tú druhú dimenziu demokracie, ktorá sa často tendenčne zakrýva.

Koncepcia občianskej spoločnosti núti štát diskutovať o demokratizácii, lebo kladie otázky

und fordert die Nähe der Aufgabenerfüllung zu den von ihr Betroffenen. Subsidiarität entfaltet damit kein Weisungsrecht von oben nach unten, aber auch kein Delegationsrecht von unten nach oben. Zuständigkeiten ergeben sich aus der Natur der Sache, nicht aus der Entscheidung der Zentralinstanz. Die Beweislast liegt bei der höheren Ebene, die ihre Überlegenheit über die dezentrale Ordnung zu beweisen hat. Daraus folgt, daß nicht nur der Staat bei Versagen der gesellschaftlichen Gruppen oder der nichtstaatlichen Gemeinschaften einspringen muß, sondern daß umgekehrt auch die nichtstaatlichen Gemeinschaften bei Versagen des Staates einspringen müssen. Und hier entspringt der Gestaltungsraum für die NRO.

Daher ist die Bürgergesellschaft auch erstrebenswert, weil es in ihr den Menschen und der Gesellschaft besser gehen soll. Damit sind nicht alleine die materiellen Lebensbedingungen gemeint, sondern vor allem auch die Lebensqualität. Nicht nur der Wohlstand, sondern die Wohlfahrt.

Die Bürgergesellschaft gibt so eine Antwort auf die neue demokratische Frage. Sie ergänzt den Verfassungsstaat um eine eigenständige Dimension. Demokratie bedeutet ja nicht nur, daß die Menschen von Zeit zu Zeit abstimmen und jene wählen, die dann die Entscheidungen treffen. Diese Form der demokratischen Elitenherrschaft ist zwar alternativen Formen der Volksdemokratie vorzuziehen, aber sie enthält nicht das ganze Versprechen der Demokratie. Dezentralisierung, Teilhabe, Selbstverwaltung, Selbstorganisation der Gesellschaft usw. schreiben jene andere Dimension der Demokratie, die tendenziell ausgeblendet wird.

Das Konzept der Bürgergesellschaft sprengt die Engführung der Debatte auf die demokratische Staatlichkeit, indem sie nach Wegen einer demokratischen Selbstorganisation der Gesellschaft fragt, mit dem Ziel, daß sich möglichst viele Menschen einbringen können, mit ihren Fähigkeiten, Interessen und Leidenschaften.

Die Bürgergesellschaft kann, wenn sie gelingt, das Leben der Menschen bereichern. Wer sich um andere und nicht nur um sich selbst kümmert, der führt möglicherweise ein interessantes, abwechslungsreicheres Leben.

In diesem Sinne ergänzen sich Bürgergesellschaft und NRO. Die Bürgergesellschaft ist in ihrem Zusammenleben auf das Engagement der kulturellen Vereinigungen, den gemeinnützigen Stiftungsgeist und auf soziale und ethische Maß-

o cestách demokratickej samoorganizácie spoločnosti a vytvára priestor pre zapojenie čo najväčšieho počtu ľudí so svojimi schopnosťami, záujmami a vášňami.

Občianska spoločnosť môže, obohatiť život ľudí. Kto sa stará o iných a nie len sám o seba, vedie zaujímavejší, pestrejší život.

V takomto zmysle sa občianska spoločnosť a MVO dopĺňajú. Občianska spoločnosť je vo svojom súžití odkázaná na angažovanosť kultúrnych združení, na verejnoprospešnú povahu nadácií a na sociálne a etické meradlá, alebo v krátkosti: na angažovanosť MVO. Spoločenská forma občianskej spoločnosti preto nie je len slobodná, ale aj liberálna. Hlavným spoločenským princípom je otvorenosť. To znamená, že v súžití osôb na seba narážajú celkom odlišné duchovné prúdy, mnohoraké súkromné a rodinné väzby a sociálne presvedčenia. Občianska spoločnosť akceptuje tieto rozpory a rieši napätia, ktoré z nich vyplývajú. Ďalším charakteristickým rysom je zodpovednosť. Sem patrí predovšetkým to, že osobné slobody, ktoré občianska spoločnosť garantuje jednotlivcovi, nie sú len súkromnými slobodami, ale že táto voľnosť od jednotlivca aj niečo vyžaduje. Nakoniec teda spočíva občianska spoločnosť v účasti všetkých na vykonávaní moci, ktoré umožňuje „štát“ a usporiadané súžitie ľudí v spoločenstve.

Aké formy činnosti by z toho mohli vyplývať? V tejto súvislosti sa chcem obmedziť na príklad dobrovoľnosti.

Dobrovoľnícky angažovanosť treba vidieť ako kombináciu medziludských vzťahov, praktického konania, osobného presvedčenia, politickej iniciatívy a sebarealizovania.

Vybudovanie alebo reaktivácia dobrovoľnosti pozostáva zo štyroch základných predpokladov:

- dobrovoľnícka práca má plniť zmysluplnú úlohu,
- vyžaduje si vhodné organizačné formy, ktoré sú primerané dnešným podmienkam
- potrebuje motivujúcu pracovnú atmosféru
- a potrebuje rámcové podmienky, ktoré zodpovedajú dobe.

Vhodná organizačná forma znamená, že veľa svojprávnych občanov a občianok v sebe nevidí ani náhradu na vykonávanie nezaplátiteľných prác, ani pomocné sily pre zamestnané alebo súkromné osoby. Chcú sa zasadzovať za niečo, čo je dôležité pre nich samotných. Kladným prípadom sú družstvá. Členom, ktorí

stábe angewiesen, oder kurz: auf das Engagement der NRO. Die Gesellschaftsform der Bürgergesellschaft ist daher nicht allein frei, sondern freiheitlich. Das zentrale gesellschaftliche Prinzip ist die Offenheit. D.h., daß im Zusammenleben der Personen ganz verschiedene geistige Strömungen, vielfältige private und familiäre Bindungen und soziale Überzeugungen aufeinander treffen. Die Bürgergesellschaft akzeptiert diese Widersprüche und trägt die daraus entstehenden Spannungen aus. Ein weiteres Merkmal ist die Verantwortung. Hierzu gehört vor allem, daß die persönlichen Freiheiten, die die bürgerliche Gesellschaftsordnung dem einzelnen garantiert, nicht allein private Freiheiten sind, sondern daß die Freiräume vom einzelnen etwas verlangen. Somit besteht die Bürgergesellschaft letzten Endes in der Teilhabe aller an der Machtausübung, die „Staat“ und das geordnete Zusammenleben von Menschen im Gemeinwesen möglich macht.

Welche Formen der Betätigung könnten sich ergeben? Hierbei will ich mich auf das Beispiel des Ehrenamtes beschränken.

Ehrenamtliches Engagement ist als eine Kombination aus Mitmenschlichkeit, praktischem Handeln, persönlicher Überzeugung, politischer Initiative und Selbstverwirklichung zu sehen.

Ein Ausbau oder eine Reaktivierung des Ehrenamtes setzt vier Grundvoraussetzungen voraus:

- Ehrenamtliche Arbeit soll eine sinngebende Aufgabe vermitteln
- Sie braucht geeignete Organisationsformen, die den heutigen Bedingungen angemessen sind
- Sie benötigt ein motivierendes Arbeitsklima
- Und benötigt zeitgemäße Rahmenbedingungen.

Die geeignete Organisationsform besagt, daß viele mündige Bürger und Bürgerinnen sich weder als Ersatz für unbezahlbare Planstellen noch als Handlanger von Berufskräften oder Privatpersonen verstehen. Sie wollen sich für etwas einsetzen, was ihnen selbst wichtig ist. Ein positives Beispiel sind Genossenschaften. Für Mitglieder, die dort unentgeltlich arbeiten, werden die dort aufgewendeten Stunden als Pluspunkte gutgeschrieben. Dieses Guthaben können sie bei eigenem Hilfsbedarf bei einer anderen kostenlose Hilfe wieder einlösen. Diese Methode überprüfbarer Gegenseitigkeit hat Ausbreitungspotential. Insgesamt zeigt sich, daß die Bereitschaft zum ehrenamtlichen Engagement dort steigt, wo die Organisation in veränderten Vorstellungen und Lebenssituationen der Menschen angepaßt ist,

tam bez odmeny pracujú, sa za odpracované hodiny pripisujú body. Nazbierané body môžu v prípade, že sami budú potrebovať pomoc, zameniť u iného za bezplatnú pomoc. Táto metóda kontrolovateľnej vzájomnosti má potenciál na rozšírenie. Celkovo sa ukazuje, že ochota dobrovoľnícky sa angažovať stúpa tam, kde organizácia je v zmenených predstávach a životných situáciách prispôsobená ľuďom, kde sa akceptuje nie „allround engagement“, ale deľba práce.

V anglosaských krajinách dobrovoľná práca zvyšuje uznanie človeka v spoločnosti. Od toho je nemecká kultúra veľmi vzdialená. Ochoť bezplatne sa intenzívne angažovať sa pokladá za akúsi osobnú hlúposť. Cení sa len zárobková činnosť. Tento negatívny imidž by mohli MVO, štát, obce, politici, cirky v väzby pozitívnymi signálmi spoločne zlepšiť.

Chcela by som svoju prednášku ukončiť otázkou, aké hlavné otázky, úlohy a možnosti konania dávajú MVO pri formovaní civilnej spoločnosti.

Zmysel a úloha tretieho sektora spočíva vo vytváraní príležitostí a štruktúr pre zmysluplné a potrebné činnosti mimo trhu a štátu.

Môžu vypracovať a do politického procesu vniesť vízie a konkretizovania novej spoločenskej zmluvy, v ktorej sa novým spôsobom upraví vzťah medzi štátom a občanom. Naproti tendenciám univerzálnej kompetentnosti štátu a systému štátneho sociálneho prerozdelenia možno postaviť vzor občana, ktorý je sám za seba zodpovedný. Mali by pripraviť odpovede na naliehavé otázky našich čias, napr.

Aké sú základné úlohy budúceho štátu?

Kedy musí prevziať jednotlivec viac zodpovednosti za seba?

Kedy musí nastúpiť potrebná solidarita spoločnosti?

Akú podobu musí mať sociálny štát budúcnosti?

Práve pre naplnenie občianskej spoločnosti je dobre fungujúci tretí sektor nevyhnutný. Tento tretí sektor stojí na dvoch pilieroch: MVO a dobrovoľnícka angažovanosť občanov, obe sa navzájom dopĺňajú a sú nenahraditeľné.

wo nicht Allround-Engagement, sonder Arbeitsteilung akzeptiert wird.

In angelsächsischen Ländern steigert es das Ansehen, irgendwo freiwillig mitzuarbeiten. Davon ist die deutsche Kultur weit entfernt. Die Bereitschaft zu intensivem, unentgeltlichem Engagement wird eher als eine Art persönlicher Dummheit betrachtet. Nur Erwerbsarbeit gilt als anerkannter Wert. Dieses negative Image könnte durch NRO, den Staat, die Kommunen, Politiker, Kirchen und Verbände gemeinsam durch positive Signale verbessert werden.

Ich möchte meinen Vortrag mit der Frage schließen, welche zentralen Fragen, Aufgaben und Handlungsoptionen NRO bei der Ausgestaltung der Zivilgesellschaft stellen?

Sinn und Aufgabe des dritten Sektors bestehen darin, Gelegenheiten und Strukturen für sinnvolle und notwendige Tätigkeiten jenseits von Markt und Staat zu schaffen.

Sie können Visionen und Konkretionen eines neuen Gesellschaftsvertrages, in dem das Verhältnis von Staat und Bürger neu bestimmt werden soll, erarbeiten und in den politischen Prozeß mit einbringen. Den Tendenzen der staatlichen Allzuständigkeit und der unverteilenden Sozialstaatlichkeit kann das Leitbild des selbständigen und eigenverantwortlichen Bürgers gegenübergestellt werden. Sie sollte Antworten vorbereiten auf die drängenden Fragen der Zeit z.B.

Welche sind die Kernaufgaben des Staates der Zukunft?

Wo muß der Einzelne mehr Eigenverantwortung übernehmen?

Wo muß die notwendige Solidarität der Gesellschaft einsetzen?

Wie muß der Sozialstaat der Zukunft gestaltet sein?

Gerade für die Ausgestaltung der Bürgergesellschaft ist ein gut funktionierender Dritter Sektor unverzichtbar. Dieser dritte Sektor steht auf zwei Füßen: Den NRO und dem bürgerlichen Ehrenamt, beide ergänzen sich gegenseitig und sind unverzichtbar.

mimovládne organizácie Nichtregierungsorganisationen

Dr. Eckhard Piller
Vedecké centrum v Berlín/Wissenschaftszentrum Berlin

MIMOVLÁDNE ORGANIZÁCIE V NOVÝCH SPOLKOVÝCH KRAJINÁCH - ÚSPEŠNÁ BILANCIA

NICHTREGIERUNGSORGANISATIONEN IN DEN NEUEN BUNDESLÄNDERN - EINE ERFOLGREICHE BILANZ

1. Úvod

Môže byť postavenie mimovládnych organizácií v nových spolkových krajinách zaujímavé pre slovenskú situáciu? Na túto otázku možno z viacerých príčin odpovedať kladne. Na jednej strane sa v oboch prípadoch jedná o transformujúce sa spoločnosti, ktorých spoločenské štruktúry boli pred rokom 1990 veľmi podobné a už aj preto sa ponúkajú porovnania. Na druhej strane prebehli vo východnom Nemecku následkom zjednotenia po roku 1990 veľmi rýchlo vývojové procesy, aké v iných transformujúcich sa krajinách zaberajú oveľa dlhší čas. I keď východné Nemecko treba vidieť ako zvláštny prípad, z perspektívy porovnania možno vyvodíť z tam dosiahnutých úspechov a dodnes pretrvávajúcich problémov určité závery. Toto platí aj pre problematiku mimovládnych organizácií.

Dva roky po politickom prelome vo východnom Nemecku patrí vznik funkčných a úspešne pracujúcich mimovládnych organizácií (MVO) k úspešnej bilancii doteraz uskutočnených zmien. Ak sa východným Nemcom pri zjednotení sľubovala „prekvitajúca krajina“, ako to povedal vtedajší spolkový kancelár Helmut Kohl, tak nachádzame takýto stav určite v tejto oblasti spoločnosti. Nielenže existuje veľký počet organizácií, ale tieto sa zároveň vyznačujú širokým spektrom úloh. K tomu prispúja skutočnosť, že táto mnohorakosť sa pozoruhodným spôsobom prejavuje aj v ich rozmanitej histórii vzniku, ako aj rozličných spôsoboch činnosti.

Jednu z príčin tejto celkovo úspešnej bilancie treba vidieť v tom, že na vytvorení a rozvoji týchto organizácií majú rozhodujúci podiel samotní občania nových spolkových krajín. Na rozdiel od prevzatia väčšiny politických, hospodárskych a sociálnych inštitúcií zo starých spolkových krajín, vyrástlo tu niečo „zdola“,

1. Einleitung

Kann die Lage der Nichtregierungsorganisationen in den neuen Bundesländern von Interesse für die slowakische Situation sein? Diese Frage läßt sich aus mehreren Gründen mit „ja“ beantworten. Zum einen handelt es sich in beiden Fällen um Transformationsgesellschaften, deren gesellschaftliche Strukturen vor 1990 sehr ähnlich waren und sich deshalb bereits Vergleiche anbieten. Zum anderen haben sich in Ostdeutschland durch die Wiedervereinigung nach 1990 Entwicklungen in einem Tempo vollzogen, die in anderen Transformationsländern einen weitaus längeren Zeitraum einnehmen. Obwohl Ostdeutschland als Sonderfall zu betrachten ist, können bei der vergleichenden Perspektive aus den hier erreichten Erfolgen und den weiter vorhandenen Problemen zahlreiche Schlußfolgerungen gezogen werden. Dies trifft auch für die Thematik der Nichtregierungsorganisationen zu.

Zehn Jahre nach dem politischen Umbruch in Ostdeutschland zählt das Entstehen funktionsfähiger und erfolgreich agierender Nichtregierungsorganisationen (NRO) zur Erfolgsbilanz der bislang eingetretenen Veränderungen. Wenn man den Ostdeutschen bei der Wiedervereinigung „blühende Landschaften“ versprach, so der damalige Bundeskanzler Helmut Kohl, dann findet man diesen Zustand sicher in diesem Bereich der Gesellschaft. Es besteht nicht nur eine große Zahl von Organisationen, sondern diese sind zugleich durch ein breites Aufgabenspektrum gekennzeichnet. Hinzu kommt, daß sich diese Vielfalt in ihren unterschiedlichen Entstehungsgeschichten sowie verschiedenen Arbeitsweisen in einem beachtlichen Maße fortsetzt.

Eine der Ursachen für die insgesamt erfolgreiche Bilanz ist darin zu sehen, daß die Bürger der neuen Bundesländer selbst einen entscheidenden Anteil an der Schaffung und Entwicklung dieser Organisationen haben. Im Unterschied zu der

a tým sa vo východonemeckej spoločnosti pevne zakorenili. Ako v ostatných spoločenských oblastiach, ani v tejto sa úspešný vývoj neobišiel bez problémov a konfliktov. V nasledovnom príspevku budú predstavené jednotlivé faktory doterajšej úspešnej bilancie a zároveň bude poukázané na existujúce problémy.

2. Úspešná bilancia neziskového sektora v transformujúcej sa východonemeckej spoločnosti

MVO, vo výskume ich často označujeme aj ako neziskové organizácie a celok týchto organizácií ako neziskový alebo tretí sektor, sa v súčasnosti nachádzajú vysoko v poradí tém, o ktorých sa verejne diskutuje, a to nielen v transformujúcich sa krajinách, ale na celom svete. Ale práve v transformujúcich sa krajinách hrajú z hľadiska prestavby spoločnosti zvláštnu úlohu. Práve tu stojí celkom v popredí programu ich príspevok k odstráneniu všadeprítomnej kompetentnosti štátu, akú sme vo výraznej forme poznali za minulého socialistického režimu. Ich úlohou je, ako jedna z foriem samoorganizácie občanov, konštruktívne prispieť k širokému rozvoju občianskej spoločnosti. Občianska spoločnosť sa podľa Ralfa Dahrendorfa („Betrachtungen über die Revolution in Europa“) vyznačuje tromi faktormi. Popri právnom štáte a občianskom spósobe jednaní ľudí medzi sebou si zároveň vyžaduje angažovanosť a účasť občanov v rozličných formách organizácií. Práve MVO sa pripisuje ako základnému prvku sociálnej infraštruktúry pre výstavbu občianskej spoločnosti veľký význam.

Vybudovanie a úspešnú činnosť organizácií vo východnom Nemecku možno prezentovať na základe štyroch faktorov.

Prvý faktor úspešnej bilancie: Vo východnom Nemecku vzniklo od roku 1990 v rámci skutočného zakladateľského boomu množstvo rôznorodých organizácií. Táto vlna zakladania organizácií v druhej polovici 90-tych rokov síce trochu opadla, zachováva si však ešte stále vysokú úroveň a až do súčasnosti vznikajú nové organizácie. Toto sa prejavuje hlavne v narastajúcom počte zaregistrovaných zväzov, čo je hlavná právna forma organizácií v nových spolkových krajinách. Medzitým sa dosiahla hustota zväzov na úrovni priemerne 650 zväzov na 100 000 obyvateľov a je kvantitatívne takmer porovnateľná s úrovňou v starých spolkových krajinách. V nových spolkových krajinách môže vychádzať z celkovo 80 000 - 100 000 organizácií, počítajúc len tie, ktoré majú formu zväzov. V celej Spolkovej repub-

Übernahme der meisten politischen, wirtschaftlichen und sozialen Institutionen aus den alten Bundesländer ist hier etwas „von unten“ gewachsen und damit fest in der ostdeutschen Gesellschaft verwurzelt. Wie in anderen gesellschaftlichen Bereichen war diese erfolgreiche Entwicklung durchaus nicht problem- und konfliktlos. Im folgenden Beitrag werden einige entscheidende Faktoren der bisherigen Erfolgsbilanz dargestellt und es wird gleichzeitig auf vorhandene Probleme eingegangen.

2. Die Erfolgsbilanz des Nonprofit-Sektors in der ostdeutschen Transformationsgesellschaft

NRO, wir bezeichnen sie in der Forschung häufig auch als Nonprofit-Organisationen und die Gesamtheit dieser Organisationen als Nonprofit- oder Dritten Sektor, erlangen gegenwärtig nicht nur in den Transformationsgesellschaften, sondern weltweit in der öffentlichen Diskussion einen hohen Stellenwert. Aber gerade in den Transformationsgesellschaften spielen sie unter dem Gesichtspunkt des Umbaus der Gesellschaft eine besondere Rolle. Besonders hier steht ihr Beitrag zur Auflösung einer allgegenwärtigen Zuständigkeit des Staates, wie sie unter dem ehemaligen sozialistischen Regime ausgeprägt war, ganz vorn auf der Agenda. Sie haben als Form der Selbstorganisation der Bürger konstruktiv für eine breite Entfaltung der Zivilgesellschaft beizutragen. Die Zivilgesellschaft zeichnet sich nach Ralf Dahrendorf („Betrachtungen über die Revolution in Europa“, Stuttgart 1991, S. 79f.) durch drei Faktoren aus. Neben Rechtsstaatlichkeit, einem zivilen Umgang der Menschen unter- und miteinander bedarf sie zugleich des Engagements und der aktiven Teilnahme der Bürger in verschiedenen Formen von Organisationen. Gerade den NRO kommt als Basiselement der sozialen Infrastruktur für den Aufbau der Zivilgesellschaft eine starke Bedeutung zu.

Der Aufbau und die erfolgreiche Tätigkeit der Organisationen in Ostdeutschland kann anhand von vier Faktoren dargestellt werden. **Erster Faktor der Erfolgsbilanz:** In Ostdeutschland ist seit 1990 durch einen wahren Gründungsboom eine vielfältige Organisationslandschaft entstanden. Die Gründungswelle schwächte sich zwar seit Mitte der 90er Jahre ab. Sie besitzt aber weiterhin ein hohes Niveau und es entstehen bis in die Gegenwart zahlreiche neue Organisationen. Das zeigt sich besonders an der steigenden Anzahl der eingetragenen Vereine als juristischer Hauptform der Organisationen in den neuen Bundesländern. Inzwischen wurde hier eine Vereinsdichte erreicht, die im Durchschnitt bei 650 Vereinen je 100.000 Einwohn-

like sa ich počet odhaduje na pol milióna. Z hľadiska histórie vzniku možno jasne rozlišovať medzi tromi typmi organizácií: staré organizácie, ktoré pôsobili aj za čias NDR, organizácie, ktoré po roku 1990 samostatne vyrástli z východonemeckej časti spoločnosti a nakoniec organizácie, ktoré v rámci transferu inštitúcií boli „transplantované“ zo západu na východ (porovnaj Eckhard Priller: „Der Dritte Sektor in den neuen Bundesländern: Eine sozial-ökonomische Analyse“, v: Helmut K. Anheier/Eckhard Priller/Wolfgang Seibel, Annette Zimmer (vyd.): Der Dritte Sektor in Deutschland, Berlin 1999, s. 99-125).

Celkový obraz nemeckých organizácií je charakterizovaný značnou prevahou organizácií, ktoré vznikli až po roku 1990 a treba v nich vidieť práve „poprevratové“ organizácie. Zároveň aj po roku 1990 naďalej pôsobí značná časť organizácií založených ešte v NDR. Niektoré, ako napríklad „Volksolidarität“, organizácia, ktorá sa stará predovšetkým o starších občanov, alebo „Kulturbund“, ktorá je aktívna v oblasti kultúry, patria dnes znova k najúspešnejším a čo do počtu členov najväčším organizáciám v nových spolkových krajinách. Obraz organizácií nakoniec ako tretí komponent dotvárajú tie organizácie, ktoré po pripojení sa NDR k Spolkovej republike Nemecko expandovali zo starých do nových spolkových krajín. Predovšetkým vo forme sociálnych zväzov sa stali nepostrádateľnou súčasťou sociálnej starostlivosti a sociálneho zaopatrenia vo východnom Nemecku.

Druhý faktor úspešnej bilancie: Vo východnom Nemecku v posledných rokoch výrazne vzrástol podiel občanov, ktorí sú členmi v organizáciách a angažujú sa ako dobrovoľníci. Hoci rozklad starých štruktúr socialistického režimu zásadne zmenil rámcové podmienky pre pôsobenie v čestných funkciách a dobrovoľnícku činnosť a formy, ako aj rozsah angažovanosti ešte nenarástli v rovnakej miere ako na západe krajiny, pôsobi dnes vo východnom Nemecku 28 percent občanov, teda každý tretí, ako dobrovoľník (v západnom Nemecku 35%). 72 percent celkovej dobrovoľníckej angažovanosti sa realizuje v organizáciách neziskového sektora. Tieto tvoria teda hlavné pole pre dobrovoľnú a bezplatnú angažovanosť občanov.

Tretí faktor úspešnej bilancie: Vo východnom Nemecku výrazne narástol počet zárobkovo činných osôb v treťom sektore. Už v roku 1995 tu bolo zamestnaných 350 000 až 400 000 ľudí. Podiel zamestnaných v tomto sektore na celkovej zamestnanosti tým predstavoval takmer 5% a dosiahol rovnakú úroveň ako v starých spolkových krajinách.

ner liegt und damit quantitativ fast mit dem Niveau in den alten Bundesländern vergleichbar ist. Insgesamt können wir von 80.000-100.000 Organisationen allein in Form von Vereinen in den neuen Bundesländern ausgehen. In der gesamten Bundesrepublik schätzt man ihre Zahl auf etwa eine halbe Million.

Hinsichtlich der Entstehungsgeschichte lassen sich deutlich drei Typen von Organisationen unterscheiden: Altorganisationen, die bereits in der DDR agierten, Organisationen, die als Eigenwuchs der ostdeutschen Teilgesellschaft nach 1990 entstanden, und schließlich Organisationen, die infolge des Institutionentransfers vom Westen in den Osten „transplantiert“ wurden (vgl. Eckhard Priller: „Der Dritte Sektor in den neuen Bundesländern: Eine sozial-ökonomische Analyse“, in: Helmut K. Anheier/Eckhard Priller/Wolfgang Seibel/Annette Zimmer (Hg.): Der Dritte Sektor in Deutschland, Berlin 1997, S. 99-125).

Die gesamte ostdeutsche Organisationslandschaft wird durch ein deutliches Übergewicht von Organisationen geprägt, die erst nach 1990 entstanden und als echte „Nachwendeorganisationen“ anzusehen sind. Gleichzeitig agiert ein beträchtlicher Teil der vordem in der DDR etablierten Organisationen auch nach 1990 weiter. Einige, wie die Volksolidarität, eine Organisation, die sich besonders um Senioren kümmert, oder der Kulturbund, der im Kulturbereich aktiv ist, gehören heute wieder zu den mitgliederstärksten und erfolgreichsten Organisationen in den neuen Bundesländern. Die dritte Komponente der Organisationslandschaft bilden schließlich jene Organisationen, die nach dem Beitritt der DDR zur Bundesrepublik in die neuen Bundesländer expandierten. Vor allem in Form der Wohlfahrtsverbände sind sie zu einem unentbehrlichen Bestandteil der sozialen Betreuung und Versorgung in Ostdeutschland geworden.

Zweiter Faktor der Erfolgsbilanz: Der Anteil der Bürger in Ostdeutschland, die in den Organisationen Mitglied sind und sich ehrenamtlich engagieren, ist in den letzten Jahren deutlich gestiegen. Obwohl die Auflösung der alten Strukturen des sozialistischen Regimes die Rahmenbedingungen für ehrenamtliche Tätigkeiten und Freiwilligenarbeit grundlegend veränderten und die Formen sowie der Umfang des Engagements noch nicht in gleichem Maße wie im Westen des Landes gewachsen sind, betätigen sich heute 28 Prozent der Bürger und somit fast jeder dritte in Ostdeutschland ehrenamtlich (Westdeutschland 35%). 72 Prozent des gesamten ehrenamtlichen Engagements erfolgt in Organisationen des Nonprofit-Sektors. Diese sind somit das Hauptfeld für das freiwillige und unentgeltliche Engagement der Bürger.

Treba spomenúť, že v ostatných transformujúcich sa krajinách strednej a východnej Európy ako Česká republika, Maďarsko, Rumunsko alebo aj Slovensko sú podiely na celkovej zamestnanosti podstatne nižšie. Projekt Johna Hopkina, v rámci ktorého bolo medzinárodné porovnanie organizovan, vykazuje v prípade Slovenska podiel zamestnaných v týchto organizáciách na celkovej zamestnanosti iba 0,9%. **Štvrtý faktor úspešnej bilancie:** Počet zamestnaných v treťom sektore umožňuje vyvodiť určité závery o jeho veľkosti, význame a výkonnosti. Ďalšie údaje o výsledkoch činnosti ešte viac zvyrazňujú aspekt výkonnosti. Už v roku 1993 mali sociálne zväzy v nových spolkových krajinách vyše 9 516 zariadení s kapacitou vyše 212 000 lôžok resp. miest. V tomto vymenúvaní by sa dalo pokračovať počtom miest v materských školách, realizovaných poradenských výkonov v oblasti právnych či iných otázok každodenného života, objemom praktickej pomoci a konkrétnej podpory v sociálnej oblasti, kde neziskové organizácie absolujú veľký kus práce. Celkovo sa dá konštatovať, že vo východnom Nemecku vykazuje tretí sektor z hľadiska zakladania organizácií, vytvárania funkčných štruktúr samoorganizácie, zastupovania záujmov a občianskej angažovanosti, ako aj z hľadiska výkonov pozoruhodný dynamický a úspešný rozvoj.

3. Faktory úspechu východonemeckých organizácií

Keď dnes môžeme konštatovať, že organizácie vo východnom Nemecku sa úspešne a dynamicky vyvíjajú, treba vyzdvihnúť dva faktory. Po prvé, bez „transferu inštitúcií“ zo západu na východ, bez západonemeckých zdrojov a skúsenosti by nenastal taký silný rozvoj východonemeckého neziskového sektora. Po druhé, empirické prieskumy ukazujú, že najmä zväzy, ako aj iniciatívy a projekty vznikli v nových spolkových krajinách v podstate ako „samorasty“ a sú teda samostatným produktom východonemeckej spoločnosti. Keď sa bližšie pozrieme na to, ako sa zo západonemeckej strany podporoval vznik organizácií, zistíme nasledovné skutočnosti. Na prvom mieste treba menovať tie rámcové podmienky vo forme zákonných úprav, ktoré umožňujú prácu organizácií na fundovanej právnej základni. Poriadok právneho štátu Spolkovej republiky vytvoril vo východnom Nemecku priaznivé podmienky pre pôsobenie organizácií. Tento rámec zodpovedá dokonca lepšie než v iných oblastiach zvláštnym, pre transformáciu špecifickým podmienkam s rozličnými

Dritter Faktor der Erfolgsbilanz: Die Anzahl der Erwerbstätigen im Dritten Sektor ist in Ostdeutschland deutlich gestiegen. Bereits 1995 waren hier zwischen 350.000 bis 400.000 Personen erwerbsmäßig tätig. Der Anteil der Beschäftigten in diesem Sektor an der Gesamtbeschäftigung in Ostdeutschland lag damit bei fast fünf Prozent und erreichte einen Anteil wie in den alten Bundesländern.

Zu erwähnen ist, daß in anderen mittel- und osteuropäischen Transformationsländern wie Tschechien, Ungarn, Rumänien oder auch in der Slowakei weitaus geringere Anteilswerte an der Gesamtbeschäftigung vorhanden sind. Das John-Hopkins-Projekt, in dessen Rahmen der internationale Vergleich organisiert wurde, weist beispielsweise für die Slowakei einen Anteil von 0,9 Prozent aller Beschäftigten in diesen Organisationen aus.

Vierter Faktor der Erfolgsbilanz: Die Zahl der Beschäftigten im Dritten Sektor erlaubt gewisse Rückschlüsse auf seine Größe, Bedeutsamkeit und sein Leistungsvermögen. Andere Angaben zu den Ergebnissen der Tätigkeit machen den Leistungsaspekt noch deutlicher. So verfügten bereits 1993 die Wohlfahrtsverbände in den neuen Bundesländern über 9.516 Einrichtungen mit einer Kapazität von über 212.000 Betten bzw. Plätzen. Diese Aufzählung könnte man fortsetzen mit der Anzahl der Kindergartenplätze, der durchgeführten Beratungen zu rechtlichen oder anderen Fragen des Alltags, der praktischen Hilfeleistungen und der konkreten Unterstützungen im sozialen Bereich, bei denen Nonprofit-Organisationen jeweils Beachtliches leisten.

Alles in allem, so kann man festhalten, weist der Dritte Sektor in Ostdeutschland hinsichtlich der Konstituierung von Organisationen, der Schaffung funktionsfähiger Strukturen der Selbstorganisation, Interessenvertretung und des bürgerschaftlichen Engagements sowie der Leistungen eine beachtliche dynamische und erfolgreiche Entwicklung auf.

3. Faktoren für den Erfolg der ostdeutschen Organisationen

Wenn man heute feststellen kann, daß sich die Organisationen in Ostdeutschland erfolgreich und dynamisch entwickelt haben, sind zwei Faktoren hervorzuheben.

Zum einen: Ohne den „Institutionentransfer“ von West nach Ost, die westdeutschen Ressourcen und Erfahrungen hätte es eine solche starke Entwicklung des ostdeutschen Nonprofit-Sektors nicht gegeben.

Zum anderen: Empirische Untersuchungen zeigen, daß insbesondere das Vereinswesen sowie

sociálnymi problémami. V tejto súvislosti treba pripomenúť, že aj v starých spolkových krajinách tieto organizácie z veľkej časti prispievajú k odstráneniu deficitov. Poskytujú výkony, ktoré hospodárstvo, štát a rodina nemôžu, alebo už nemôžu zabezpečiť. Mohli by sme teda povedať, že tieto organizácie sú už svojou inštitucionálnou podstatou „nastavené“ na transformáciu ako proces konfliktov a nového usporiadania.

Sociálny štát Spolkovej republiky má okrem toho úpravy finančného a iného materiálneho charakteru, ktoré občianske organizácie prebúdzajú k životu, alebo ich udržiavajú pri živote. V tejto súvislosti treba spomenúť princíp subsidiarity, ktorý hrá dôležitú úlohu predovšetkým v oblasti zdravotníctva a sociálnych služieb. Zabezpečuje verejnoprospešným organizáciám prednosť pred štátnymi službami a zaručuje im tým zákoný nárok na podporu z verejných prostriedkov.

Dôležitú úlohu hralo aj financovanie na rozbehnutie organizácií. Predovšetkým s cieľom odbúrať paternalistickú štátnu štruktúru NDR prúdili do nich za týmto účelom značné finančné prostriedky. Finančná podpora sa realizovala na širokej báze. Štát sa podieľal prostredníctvom špeciálnych podporných fondov napr. v oblasti sociálnych, mládežníckych a športových zväzov. Značnými materiálnymi a finančnými prostriedkami prispeli aj západonemecké strešné organizácie, ako aj nadácie. Prostriedky boli poskytnuté aj na úrovni súkromných iniciatív a súkromných osôb. Rovnako dôležitú, ak nie ešte významnejšiu formu podpory predstavoval know-how západonemeckých organizácií, ktorý o.i. sprostredkoval personál pomáhajúci svojimi znalosťami a praktickými skúsenosťami pri budovaní organizácií na východe.

Kde sa teda nachádzajú miestne potenciály a zdroje, ktoré nám dovoľujú hovoriť o organizáciách ako o „samoraste“ východonemeckej spoločnosti?

V prvom rade treba zdôrazniť, že na scéne zväzov, združení, iniciatív a projektov až po svojpomocné skupiny vzniklo vo východnom Nemecku po roku 1990 množstvo organizácií na základe iniciatívy východonemeckých občanov. Tieto organizácie sú pevne zakotvené na lokálnej úrovni a tešia sa, ako to ukazujú počty ich členov, vzrastajúcej obľube. Podľa výsledku nášho prieskumu bol v roku 1999 takmer každý druhý východonemecký občan členom najmenej jednej organizácie. Tieto zdola vznikajúce a zdola nesené organizácie – preto sa často nazývajú „demokracia trávových koreňov“ – sa môžu vo východnom Nemecku rozhodne pochváliť svojou akceptáciou.

die Initiativ- und Projektszene in den neuen Bundesländern in wesentlichen Bestandteilen „Eigenwuchs“ und damit ein selbständiges Produkt der ostdeutschen Gesellschaft sind.

Wenn man genauer untersucht, wie die Entstehung der Organisationen von westdeutscher Seite gefördert und unterstützt wurde, läßt sich folgendes feststellen. An erster Stelle sind jene Rahmenbedingungen in Form gesetzlicher Regelungen zu nennen, die die Arbeit der Organisationen auf einer fundierten rechtlichen Basis ermöglichen. Die rechtsstaatliche Ordnung der Bundesrepublik hat in Ostdeutschland günstige Bedingungen für das Wirken der Organisationen geschaffen. Dieser Ordnungsrahmen entspricht sogar besser als in anderen Bereichen den besonderen transformationsspezifischen Bedingungen mit ihren vielfältigen sozialen Problemlagen. Zu erwähnen ist in diesem Zusammenhang, daß auch in den alten Bundesländern diese Organisationen zu einem guten Teil zur Beseitigung von Defiziten beitragen. Sie erbringen Leistungen, die von der Wirtschaft, vom Staat und von der Familie nicht oder nicht mehr bereitgestellt werden. Man könnte also meinen, Organisationen sind bereits von ihrem institutionellen Stellenwert her auf die Transformation als Konflikt- oder Neuordnungsprozeß an sich gut „eingestellt“.

Der bundesdeutsche Sozialstaat sieht außerdem durchaus Regelungen finanzieller und sonstiger materieller Art vor, die zivilgesellschaftliche Organisationen zum Leben erwecken oder am Leben erhalten. Als Stichwort sei hier nur das Subsidiaritätsprinzip genannt, das besonders für die Bereiche Gesundheitswesen und soziale Dienste eine wichtige Rolle spielt. Es sichert den gemeinnützigen Organisationen einen Vorrang vor staatlichen Dienstleistungen und garantiert ihnen damit einen gesetzlich verbrieften Anspruch auf öffentliche Förderung. Des weiteren spielte die finanzielle Anschubfinanzierung eine wichtige Rolle. Besonders unter der Zielstellung, das paternalistische DDR-Staatsgefüge zurückzubauen, sind Transfermittel für eine Anschubfinanzierung von Organisationen in beachtlichem Maße geflossen. Die finanzielle Unterstützung erfolgte auf breiter Basis. So beteiligte sich der Staat mit speziellen Förderprogrammen, z.B. im Bereich der Wohlfahrtsverbände, der Jugendverbände und der Sportverbände. Ferner leisteten die westdeutschen Dachorganisationen ebenso wie Stiftungen einen beachtlichen finanziellen und materiellen Beitrag. Auf der Ebene von Privatinitiativen oder Privatpersonen erfolgten ebenfalls Zuwendungen. Eine ebenso wichtige, wenn nicht noch bedeutsamere Form der Unterstützung bildete das Know-how der westdeutschen Organisationen, das u.a. durch entsprechendes Personal, welches mit seinem

Úspešné sú nielen z hľadiska stúpajúceho počtu členov a aktívnej spolupráce občanov, ale táto pozitívna bilancia sa rovnako týka aj ich vplyvu a účasti na formovaní spoločnosti. Zároveň treba poznamenať, že existujúce potenciály a zdroje občianskej angažovanosti ešte nie sú vyčerpané.

Podľa nášho prieskumu z roku 1999 bol každý štvrtý východný Nemec popri svojej angažovanosti ochotný spolupracovať aj v organizáciách so sociálnym zameraním. To platí takmer rovnakou mierou aj pre organizácie zamerané na trávenie voľného času. V iných oblastiach však oola ochota angažovať sa nižšia. Iba čosi viac než každý desiaty respondent prejavil ochotu byť aktívne činný v odboroch. Na spoluprácu v organizáciách na zastupovanie ďalších špeciálnych skupinových záujmov (napr. Zväz nájomníkov) je pripravený každý desiaty respondent. Zvlášť nízka ochota sa prejavila v oblasti spolupráce v politických záujmových zastúpeniach a v združeniach s náboženskými cieľmi. Tendencia, ktorá sa prejavila po prelome, že vo východnom Nemecku sú ľudia ochotní sa zasadzovať v spoločnosti predovšetkým za sociálne záujmy, ako aj oblasti blízke „svetskému životu“ a menej za politické ciele, pretrváva teda až do súčasnosti.

GERDA WINZEN

Deutsches Jugendinstitut, München

1.

Ich habe sehr viel über die sehr beeindruckende Vielfalt und Wirksamkeit slowakischer NROs erfahren. Im Rahmen meiner aktuellen Arbeitsaufgabe - Vorbereitung einer internationalen Konferenz über kommunale Jugendprojekte in der Slowakischen Republik und in Deutschland konnte ich sehr viel Hintergrundwissen über das Zusammenwirken slowakischer NROs und staatlicher Institutionen erwerben. Die Kontakte, die ich während dieser Konferenz anknüpfen konnte, werden mir bei meiner künftigen Arbeit sehr nützlich sein.

2.

Der dritte Sektor in der Slowakei nimmt aus meiner Sicht nicht nur den Staat substituierende Aufgaben wahr, sondern verfolgt ganz konsequent auch das Ziel der Kritik und Korrektur staatlichen Handels unter dem Aspekt von Demokratisierung und Chancengleichheit. Diese Gleichzeitigkeit von Nähe und Distanz zum eigenen Staat könnte nicht nur Anregungsfunktion für deutsche NROs haben, sondern auch im Hinblick auf die Erweiterung der Europäischen Union beispielhaft für andere Beitrittsländer sein.

Wissen und den praktischen Erfahrungen den Aufbau der Organisationen im Osten unterstützte, vermittelt wurde.

Wo liegen nun die Potentiale und Ressourcen vor Ort, die es uns erlauben, von den Organisationen als „Eigenwuchs“ der ostdeutschen Gesellschaft zu sprechen?

Zuerst ist zu betonen, daß mit dem Vereins- und Verbändewesen, der Initiativ- und Projektszene bis hin zu den Selbsthilfegruppen in Ostdeutschland nach 1990 eine Vielzahl von Organisationen direkt durch die Initiative der ostdeutschen Bürger entstand. Diese Organisationen sind stark auf der lokalen Ebene verankert und erfreuen sich, wie die Mitgliedschaftsquoten zeigen, eines steigenden Zuspruchs. So war 1999 nach unseren Umfrageergebnissen fast jeder zweite ostdeutsche Bürger zumindest in einer Organisation Mitglied. Diese von unten entstehenden und von unten getragenen Organisationen, sie werden deshalb häufig als „Graswurzeldemokratie“ bezeichnet, können also in Ostdeutschland durchaus auf Akzeptanz verweisen. Erfolgreich sind sie nicht nur hinsichtlich des Anstiegs der Mitgliederzahlen und der aktiven Mitarbeit der Bürger, sondern diese positive Bilanz betrifft ebenso ihren Einfluß und ihren Beitrag zur Gestaltung der Gesellschaft.

Gleichzeitig ist festzuhalten, die vorhandenen Potentiale und Ressourcen für bürgerschaftliches Engagement sind noch nicht ausgeschöpft. So war nach unseren Erhebungen aus dem Jahre 1999 neben dem bereits vorhandenen Engagement jeder vierte Ostdeutsche bereit, in Organisationen mit sozialer Ausrichtung mitzuarbeiten. Das trifft fast in gleichem Maße für Freizeitorganisationen zu. In anderen Bereichen war hingegen die Bereitschaft zum Engagement geringer. Nur noch etwas mehr als jeder zehnte Befragte war geneigt, im Rahmen der Gewerkschaften aktiv zu sein. Zur Mitarbeiter in Organisationen zur Wahrnehmung weiterer spezieller Gruppeninteressen (z.B. Mieterverein) erklärte sich jeder zehnte Befragte bereit. Eine besonders geringe Bereitschaft lag zur Mitarbeit in politischen Interessenvertretungen und in Vereinigungen mit religiösen Zielstellungen vor. Die nach der Wende festgestellte Tendenz, daß man in Ostdeutschland vor allem bereit ist, sich in der Gesellschaft eher für soziale Belange sowie „lebensweltnahe“ Bereiche und weniger für politische Zielstellungen einzusetzen, hält also bis in die jüngste Gegenwart an.

Dennoch läßt sich insgesamt feststellen: Unter Nutzung vorhandener Ressourcen und Potentiale schufen sich die Ostdeutschen mit und in den Organisationen Räume, durch die sie sich in gesellschaftliche Gestaltungsprozesse einbringen konnten. Diese Organisationen bieten ihnen auch

Celkovo sa predsa dá konštatovať: Za využitia existujúcich zdrojov a potenciálov si východní Nemci vytvorili svojimi organizáciami a vo svojich organizáciách priestory, prostredníctvom ktorých sa vedeli včleniť do procesov formovania spoločnosti. Tieto organizácie im ponúkajú aj možnosť vyjadrovať a presadzovať svoje špeciálne záujmy. Tým existencia organizácií rozšírila elasticitu politického systému a viedla k riešeniu problémov, ktoré v oblasti verejného alebo súkromného sektora nebolo možné dosiahnuť, resp. bolo nepredstaviteľné. Neziskové organizácie sa napríklad ukázali byť spravidla menej restriktívne a selektívne a umožnili tak zapojenie osôb, ktoré boli „zaťažené“ svojou určitou angažovanosťou v starom režime a preto napriek vysokej kvalifikácii mali nízke šance uplatniť sa vo verejnom sektore. Chápať vznik tejto elasticity len ako „ostrov“ kontinuity spoločnosti NDR je určite nedostačujúce. Oveľa väčšiu hodnotu má okrem toho skutočnosť, že pre mnohých východných Nemcov, ktorí v procese hospodárskych a politických zmien stratili svoju prácu, tieto organizácie vytvorili nové pracovné miesta a nové pole pôsobnosti. Očividne spočíva teda úspech organizácií vo východnom Nemecku v účinnom využívaní spolupôsobenia štátnych rámcových podmienok vytvorených podľa vzoru starej Spolkovej republiky a špecifických východonemeckých zdrojov a potenciálov vo forme miestnych ľudí so svojimi skúsenosťami, schopnosťami a kvalifikáciou. Cesta, ktorá bola v doterajšom transformačnom procese často málo uplatňovaná.

6. Rozdiely oproti západonemeckým organizáciám

Celkovo môžeme dnes z hľadiska právnych štruktúr, organizačných foriem a akceptácie hovoriť o ďalekosiahlom prispôbení východonemeckého neziskového sektora západonemeckému vzoru. Popri mnohých spoločných rysoch organizácií vo východnom a západnom Nemecku existujú naďalej značné rozdiely, ktoré sa však v priebehu rokov podstatne zredukovali. Keď v nasledujúcom pojednaní budeme upriamovať pohľad jednostranne na existujúce rozdiely, umožní nám to demonštrovať, že organizácie vo východnom Nemecku neokopirovali jednoducho západonemecký vzor, ale si ho sami vytvarovali. Organizácie sa na jednej strane líšia tým, že zohľadňujú špecifické podmienky a problémové oblasti v nových spolkových krajinách. Na druhej strane sú štýlom svojej práce rozhodne inovácia a sú schopné nachá-

die Möglichkeit zur Artikulierung und Durchsetzung ihrer speziellen Interessen. Damit erweiterte die Existenz der Organisationen die Elastizität des politischen Systems und führte zu Problemlösungen, die im Bereich des öffentlichen oder privaten Sektors aus unterschiedlichen Gründen nicht erreicht wurden und nicht denkbar waren. Nonprofit-Organisationen erwiesen sich beispielsweise in der Regel als weniger restriktiv und selektiv und ermöglichten dadurch die Einbeziehung von Personen, die durch ein bestimmtes Engagement im alten Regime „belastet“ waren und dadurch trotz hoher Qualifikation im öffentlichen Sektor keine Einsatzchancen erhielten. Diesen Elastizitätsgewinn allein nur als „Inseln“ der Kontinuität der DDR-Gesellschaft zu verstehen, greift sicher zu kurz. Einen weitaus höheren Stellenwert hat außerdem, daß die Organisationen für zahlreiche Ostdeutsche, die durch den wirtschaftlichen und politischen Umbruchprozess ihre Tätigkeit verloren, einen neuen Arbeitsplatz und ein neues Wirkungsfeld schufen. Offensichtlich beruht also der Erfolg der Organisationen in Ostdeutschland auf einer wirkungsvollen Nutzung des Zusammenwirkens von nachdem Muster der alten Bundesrepublik geschaffenen staatlichen Rahmenbedingungen und von spezifischen ostdeutschen Ressourcen sowie Potentialen vor Ort in Form vorhandener Menschen mit ihren Qualifikationen, Erfahrungen und Fähigkeiten. Ein Weg, der im bisherigen Transformationsprozeß oft zu wenig beschränkt wurde.

6. Unterschiede zu westdeutschen Organisationen

Insgesamt kann man heute hinsichtlich der rechtlichen Strukturen, Organisationsformen und der Akzeptanz von einer weitgehenden Angleichung des ostdeutschen Nonprofit-Sektors an das westdeutsche Muster sprechen. Neben den weitgehenden Gemeinsamkeiten von Organisationen in Ost- und Westdeutschland bestehen weiterhin beachtliche Unterschiede, die jedoch im Verlauf der Jahre deutlich geringer geworden sind. Wenn in der folgenden Betrachtung der Blick einseitig auf die vorhandenen Unterschiede gerichtet wird, dann bietet dies die Möglichkeit zu zeigen, daß die Organisationen in Ostdeutschland nicht das westdeutsche Muster einfach kopiert haben, sondern dieses selbst ausgestalteten. Die Organisationen unterscheiden sich einerseits durch die Berücksichtigung der besonderen Bedingungen und Problembereiche in den neuen Bundesländern. Andererseits sind sie in ihrer Arbeitsweise durchaus innovativ und können neue Perspektiven für die Herangehensweise an die Lösung gesellschaftlicher Problemstellungen aufzeigen.

dzaf nové perspektívy prístupov k riešeniu spoločenských problémov.

V čom teda rozdiely konkrétne spočívajú?

- (1) Prvé špecifikum sa týka úrovne organizácií. Podľa výsledkov prieskumu, ktorý sme vykonali v roku 1998 a v rámci ktorého na naše otázky odpovedalo 2 240 organizácií, sa črtá nasledovný obraz. Hoci z hľadiska oblasti činnosti došlo k priblíženiu organizácií na východe a západe, nejednotvárné ešte úplne identické modely. Na východe sú silnejšie zastúpené organizácie pôsobiace v oblasti kultúry, v sektore vzdelávania a výskumu. Pritom sa ukazuje, že zatiaľ sú v nových spolkových krajinách zvlášť úspešné organizácie pôsobiace v tých oblastiach činnosti, ktoré sa bezprostredne týkajú transformácie alebo jej následkov. Sú to organizácie, ktoré vznikli transformáciou kedysi štátnych, či komunálnych zariadení. Ďalej sú to oblasti, ktoré súvisia s rekvifikáciou, ďalším vzdelávaním, kvalifikáciou a vytváraním nových pracovných miest. Nakoniec sú to organizácie, ktoré sa zaoberajú špecifickými transformáciami podmienenými problémami ako nezamestnanosť alebo poradenstvo pri problémoch každodenného života.
- (2) Výrazné rozdiely nachádzame čo sa týka veku a právnej formy, veľkosti a financovania. Organizácie na východe sú mladšie, menšie a finančne slabšie ako organizácie v starých spolkových krajinách. Na jednej strane sú vo väčšej miere napojené na štátne zdroje a závisia od verejných prostriedkov. Na druhej strane dostávajú spravidla menšie podporné prostriedky ako porovnateľné západonemecké organizácie. Keďže im zároveň zväčša chýbajú vlastné zdroje ako nehnuteľnosti, ocitajú sa východonemecké organizácie častejšie vo finančných ťažkostiach. Kým podľa výsledkov nášho prieskumu bola vo východných spolkových krajinách postihnutá finančnými problémami takmer polovica organizácií, v starých spolkových krajinách ich bolo podstatne menej (35%) (porovnaj Annette Zimmer/Eckhard Priller: Gemeinnützige Organisationen im gesellschaftlichen Wandel, Projektbericht, Hans Böckler Stiftung, Düsseldorf 1999).
- (3) Východní Nemci sú napriek nárastu počtu členov ešte stále v menšej miere členmi v neziskových organizáciách ako západní Nemci. Pre východonemecké neziskové organizácie však tieto nižšie členské kvóty znamenajú prakticky aj slabšie sociálne prepojenie a menšie zázemie. Pretože, ako vieme, členovia nielenže platia členské prís-

Worin bestehen nun die Unterschiede konkret?

- (1) Die erste Besonderheit betrifft die Ebene der Organisationen. Nach den Ergebnissen einer von uns 1998 durchgeführten Organisationsbefragung, bei der insgesamt 2.240 Organisationen unsere Fragen beantworteten, zeigt sich folgendes Bild. Obwohl eine Annäherung hinsichtlich der Tätigkeitsfelder zwischen den Organisationen in Ost und West eingetreten ist, bestehen noch keine vollständig identischen Muster. So sind die Organisationen im kulturellen Bereich, im Bildungs- und Forschungssektor und bei den sozialen Diensten im Osten stärker vertreten. Dabei zeigt sich, daß in den neuen Bundesländern bislang Organisationen in jenen Tätigkeitsfeldern besonders erfolgreich sind, die unmittelbar mit der Transformation oder deren Folgen zu tun haben. Das sind Organisationen, die durch die Umwandlung ehemals staatlicher und kommunaler Einrichtungen entstanden sind. Es sind weiterhin jene Bereiche, die sich mit Umschulung, Weiterbildung, Qualifikation und der Schaffung von neuen Arbeitsplätzen (Beschäftigungsgesellschaften und Initiativen auf lokaler Ebene) befassen. Schließlich sind es Organisationen, die sich mit den besonderen Transformationsbedingten Problemlagen wie Arbeitslosigkeit oder Beratung bei Problemen des alltäglichen Lebens beschäftigen.
- (2) Deutliche Unterschiede bestehen bei den Merkmalen Alter und Rechtsform, Größe und Finanzierung. Organisationen im Osten sind jünger, kleiner und finanzschwächer als jene in den alten Bundesländern. Sie hängen einerseits stärker am staatlichen Tropf und sind von öffentlichen Mitteln abhängig. Andererseits erhalten sie in der Regel geringere Fördermittel als vergleichbare westdeutsche Organisationen. Da gleichzeitig eigene Ressourcen wie Immobilien weitgehend fehlen, befinden sich ostdeutsche Organisationen häufiger in finanziellen Notsituationen. Während nach unseren Befragungsergebnissen in den östlichen Bundesländern fast die Hälfte der Organisationen von finanziellen Problemen betroffen ist, waren es in den alten Bundesländern mit gut einem Drittel (35%) deutlich weniger (vgl. Annette Zimmer/Eckhard Priller: Gemeinnützige Organisationen im gesellschaftlichen Wandel, Projektbericht, Hans-Böckler-Stiftung, Düsseldorf 1999).
- (3) Die Ostdeutschen sind, trotz ansteigender Mitgliedschaften, noch zu einem geringeren Anteil als die Westdeutschen Mitglied in Nonprofit-Organisationen. Praktisch bedeuten diese geringeren Mitgliedschaftsquoten aber auch eine schwächere soziale Einbindung und ein kleineres Hinterland für die ostdeutschen

pevku a sú ochotnejší poskytovať dary, ale zabezpečujú predovšetkým svojou dobrovoľníckou činnosťou funkčnosť a životnosť organizácií.

- (4) Organizácie vo východnom Nemecku sú v porovnaní s organizáciami v západnom Nemecku menej viazané na politické a náboženské prostredie. Zdôrazňujú svoju politickú a svetonázorovú nezávislosť a vo svojej činnosti sa cítia byť menej viazané na straníckopolitické tábory alebo náboženské kontexty. Toto je dôležitým dôvodom vysokej akceptácie organizácií medzi východonemeckým obyvateľstvom.
- (5) V rámci lokálnej infraštruktúry nielenže majú neziskové organizácie vysoký rešpekt, ale snažia sa aj svoju slabšiu vzbavenosť prostriedkami vyrovnávať užšou vzájomnou spoluprácou a intenzívnou kooperáciou s komunálnymi orgánmi.

7. Závěry z východonemeckého příkladu

Nové spolkové krajiny sú vynikajúcim príkladom toho, aké významné postavenie môžu mať MVO v procese transformácie. MVO sa pritom osvedčili ako potenciálne sily pri prekonávaní kríz, ako alternatívne zdroje riadenia a inovační aktéri. Pozície, ktoré MVO v nových spolkových krajinách doteraz dosiahli a úspechy ich pôsobenia dovoľujú vyvodit' niekoľko zovšeobecniteľných záverov. Ich hodnota ako rozhodujúca súčasť spoločnosti je založená na viacerých faktoroch. Treba vyzdvihnúť, že tieto organizácie môžu v transformujúcich sa spoločnostiach za hranicami politických strán prispieť ku konsolidácii spoločnosti silne otraseného politickými a hospodárskymi zmenami. Angažovanosť

PETER BEŇUŠKA,
Dom Európy Bratislava

1. Konferencia poskytla priestor na opätovné stretnutie s partnerskými organizáciami, ale aj priestor na získanie nových kontaktov. Vymenili sme si informácie a pripravili zámer na nový spoločný projekt. Odporúčam pokračovať v začatej sérii konferencií, považujem ich za prínos.
2. Prekvapila ma pomerne malá inovatívnosť nemeckých mimovládnych organizácií pri fundrisingu. Nemecký model by mohol byť inšpiratívny pre systém financovania politických strán na Slovensku.

Nonprofit-Organisationen. Denn Mitglieder zahlen bekanntlich nicht nur Beiträge und sind spendenfreudiger, sondern sie sichern vor allem durch ihre ehrenamtliche Tätigkeit die Funktions- und Lebensfähigkeit der Organisationen.

- (4) Organisationen in Ostdeutschland sind im Vergleich zu denen in Westdeutschland weniger an politische und religiöse Milieus gebunden. Sie betonen ihre politische und weltanschauliche Unabhängigkeit und fühlen sich in ihrer Tätigkeit weniger an parteipolitische Lager oder religiöse Kontexte gebunden. Dies ist ein wichtiger Grund für die hohe Akzeptanz der Organisationen in der ostdeutschen Bevölkerung.
- (5) Im Rahmen der lokalen Infrastruktur kommt den Nonprofit-Organisationen in den neuen Bundesländern nicht nur ein hoher Stellenwert zu, sondern sie versuchen die schwächere Ressourcenausstattung durch eine engere Kooperation untereinander und durch die intensive Zusammenarbeit mit Kommunalorganen auszugleichen.

7. Schlußfolgerungen aus dem ostdeutschen Beispiel

Die neuen Bundesländer sind ein hervorragendes Beispiel dafür, welchen bedeutenden Stellenwert NRO in der Transformation besitzen können. NRO haben sich dabei als potentielle Krisenbewältiger, alternative Steuerungsressourcen und innovative Akteure erwiesen. Die bislang von den NRO in den neuen Bundesländern erreichten Positionen und die Erfolge ihres Wirkens erlauben einige verallgemeinerungsfähige Schlußfolgerungen. Ihr Wert als maßgeblicher Bestandteil der Gesellschaft beruht auf mehreren Faktoren. Hervorzuheben ist, daß diese Organisationen in Transformationsgesellschaften über die politischen Grenzen der Parteien hinweg zur Konsolidierung eines durch die politischen und wirtschaftlichen Umbrüche stark erschütterten Gemeinwesens beitragen können. Das Engagement der Bürger in den Organisationen leistet einen wesentlichen Beitrag zur Herausbildung einer „neuen“ Solidarität und Integration. Der Beteiligung der Bürger, der Unterstützung und Förderung der Initiative von unten ist deshalb breiter Raum zu gewähren. Das trifft sowohl für die Gründung von Organisationen wie für deren Tätigkeit zu. Die Bindung und Einbindung der Bürger in die Organisationen ist nicht nur eine wichtige Ressource, sondern sie macht auch gleichzeitig den Unterschied zu den Organisationen in der zurückliegenden Zeit des Staatssozialismus deutlich.

občanov v organizáciách podstatným spôsobom prispieva k vytváraniu „novej“ solidarity a integrácie. Preto treba účasti občanov, podpore iniciatívy zdola poskytnúť široký priestor. Platí to rovnako pre zakladanie organizácií, ako aj pre ich činnosť. Zapojenie občanov do organizácií nie je iba dôležitým zdrojom, ale zároveň aj jasne zviditeľňuje rozdiel voči organizáciám z minulých čias štátneho socializmu. Zároveň treba vziať do úvahy skutočnosť, že angažovanosť občanov v napätjej spoločenskej situácii a často v ťažkom individuálnom hospodárskom položení je založená na špecifických motívoch. Náboženské pohnútky hrajú menšiu rolu, motívacia najš si prostredníctvom dobrovoľníckej činnosti pracovné miesto, resp. získať príslušnú kvalifikáciu má na druhej strane vysokú prioritu. Otázky solidarity, vôľa urobiť niečo pre spoločnosť, ale aj motívy ako uplatnenie nevyužitých vedomostí a schopnosti a dosiahnuť tak sebarealizáciu v takých ťažkých situáciách, ako je nezamestnanosť, sú nielen podstatným predpokladom existencie MVO, ale môžu zároveň predstavovať pre ľudí dôležitú životnú orientáciu. Vývoj v nových spolkových krajinách jasne ukazuje, že rozsiahle zohľadnenie východiskovej situácie, historických daností a existujúcich štruktúr má podstatný vplyv na úspech organizácií. Podľa týchto aspektov je zároveň potrebné vykročiť po nových cestách a siahnuť po riešeníach, aké vo vyvinutých západných krajinách zatiaľ nepoznajú. Tak sa napríklad v nových spolkových krajinách ukázalo, že konkurencia medzi MVO dnes už nie je aktuálna. Vôľa spolupracovať a konkrétne kroky kooperácie majú pre MVO väčší prínos než pôsobenie proti sebe. Konkurencia síce môže oživiť obchod, ale môže stáť enormné sily a náklady, ktoré práve v oblasti MVO treba využívať zmysluplnejšie. Celkovo sa dá konštatovať, že vznik siete organizácií v nových spolkových krajinách nemožno odvodniť iba priaznivými rámcovými podmienkami a podporou organizácií zo západného Nemecka. Využitie jestvujúcich miestnych potenciálov je rovnako rozhodujúcim faktorom úspechu. Napriek pozitívnej bilancii stoja aj MVO vo východnom Nemecku pred celým radom problémov a nevyjasnených otázok. Aj tu, rovnako ako v celom nemeckom treťom sektore, sú naliehavo potrebné reformy v oblasti právneho rámca, úprav financovania a možnosti sprístupnenia ďalších finančných zdrojov, v oblasti odberávania byrokratických predpisov a ohodnotenia dobrovoľníckej angažovanosti v systémoch sociálneho zabezpečenia.

Gleichzeitig ist zu berücksichtigen, daß das Engagement der Bürger in einer Transformationsgesellschaft, u.a. bedingt durch die historischen Nachwirkungen, durch eine angespannte gesellschaftliche Situation und eine oft schwierige individuelle wirtschaftliche Situation, auf spezifischen Beweggründen beruht. Religiöse Motive spielen beispielsweise eine geringere Rolle, die Motivation über ehrenamtliches Engagement einen Arbeitsplatz zu finden bzw. die entsprechende Qualifikation zu erwerben, hat hingegen einen hohen Stellenwert. Fragen der Solidarität, der Beitrag für die Gemeinschaft, aber auch Motive wie brachliegendes, verfügbares Wissen und vorhandene Fähigkeiten einzubringen und somit eine gewisse Selbstbestätigung unter solch schweren Situationen wie Arbeitslosigkeit zu erfahren, sind nicht nur wesentliche Voraussetzung für die Existenz der NRO, sondern sie können zugleich für die Menschen eine wichtige Lebensorientierung darstellen. Die Entwicklung in den neuen Bundesländern zeigt deutlich, daß eine umfassende Berücksichtigung der Ausgangssituation, der historischen Gegebenheiten und der vorhandenen Strukturen wesentlich den Erfolg von Organisationen beeinflusst. Zugleich ist es unter diesen Gesichtspunkten erforderlich, neue Wege zu beschreiten und Lösungen in Angriff zu nehmen, wie sie in den entwickelten westlichen Ländern bislang nicht bekannt sind. So zeigte sich in den neuen Bundesländern, daß Konkurrenz zwischen den NRO nicht mehr zeitgemäß ist. Der Wille zur und konkrete Schritte der Kooperation bringen insgesamt mehr für die NRO als das Wirken gegeneinander. Konkurrenz kann zwar das Geschäft beleben, aber sie kann auch enorme Kräfte und Mittel kosten, die gerade im Bereich der NRO sinnvoller einzusetzen sind. Insgesamt läßt sich feststellen, daß die Entstehung der Organisationslandschaft in den neuen Bundesländern nicht nur auf die günstigen staatlichen Rahmenbedingungen und die Unterstützung der Organisationen aus Westdeutschland zurückzuführen ist. Die Nutzung vorhandener Potentiale vor Ort ist gleichermaßen ein entscheidender Faktor des Erfolgs. Trotz der vorhandenen positiven Bilanz stehen auch die NRO in Ostdeutschland vor einer Reihe von Problemen und ungeklärten Fragen. Reformen sind hier wie im ganzen deutschen Dritten Sektor hinsichtlich der rechtlichen Rahmenbedingungen, der finanziellen Regelungen und Möglichkeiten zur Erschließung zusätzlicher Finanzquellen, des Abbaus bürokratischer Regelungen und der Bewertungen des ehrenamtlichen Engagements in sozialen Sicherungssystemen dringend erforderlich.

rozvoj v nemecku

Entwicklungsstand

Rupert Graf Strachwitz,
Maecenata ústav pre výskum tretieho sektora, Berlin/Maecenata Institut für
Dritter-Sektor-Forschung, Berlin

STAV ROZVOJA TRETIEHO SEKTORA V NEMECKU

REFORMEN DES DRITTEN SEKTORS IN DEUTSCHLAND

Vážené dámy a páni,

chcel by som vám niečo povedať o reformných snaženiach v oblasti tretieho sektora v Nemecku a zároveň ich vložil aj do európskeho kontextu.

O zvláštnosti tretieho sektora sa ľudia tak v západnej Európe ako aj v strednej Európe začali viac zaujímať vlastne len v posledných rokoch, napriek tomu že zohráva v našich spoločnostiach významnú úlohu. Tento vývoj súvisí úzko s politickými dejinami a v Nemecku aj s chápaním štátu a spoločnosti. Toto chápanie sa často spája s Hegelom, ktorý štát vidí ako niečo, čo je nad všetkým. Spoločnosť a jej jednotlivé súčasti sú vlastne naviazané v záseade na štát. Len v poslednej dobe, teda s veľkým oneskorením a ako určitá reakcia aj na udalosti vo východnom Nemecku, došlo k tomu, že sme začali rozmyšľať nad tým, či tento model štátu je ešte aktuálny. Avšak samotný sektor, najmä tie najväčšie organizácie, nie sú doteraz presvedčené, že sú súčasťou procesu zmien v spoločnosti. Ide najmä o veľké športové zväzy a charitatívne organizácie, ktoré sú relatívne hierarchicky štruktúrované a teda hovoria jedným jazykom.

Zatiaľ nemáme organizáciu, ktorá by zastupovala tretí sektor v politickej oblasti. Neexistuje platforma, kde by sa stretávali najrozličnejšie organizácie zamerané na mládež, šport, ekológiu atď. a formovali spoločné myšlienky, názory na politické záležitosti. V posledných dvoch rokoch sa to ukázalo byť dosť podstatnou nevýhodou. Diskusia o možnej reforme sa dostala na politické pole, diskusia existuje, ale tretí sektor ako taký mlčí. Je to smutné konštatovanie, ktoré musíme v tejto súvislosti urobiť. Samozrejme neplatí pre všetky. Existujú veľmi aktívne jednotlivé oblasti, ktoré sa vyjadrujú k aktuálnym otázkam a ktoré sa snažia vytvoriť nový obraz o sebe a o svojej činnosti. Tieto signály sa však ešte nedostali ku všetkým.

Meine Damen und Herren,

Ich möchte Ihnen etwas über die Reformbestrebungen im Bereich des dritten Sektors in Deutschland sagen und diese gleichzeitig auch in den europäischen Kontext setzen.

Für die Besonderheiten des dritten Sektors beginnen sich die Leute sowohl in Westeuropa als auch in Mitteleuropa eigentlich erst in den letzten Jahren mehr zu interessieren, obwohl er in unseren Gesellschaften eine bedeutende Rolle spielt. Diese Entwicklung hängt eng mit der politischen Geschichte und in Deutschland auch mit der Auffassung von Staat und Gesellschaft zusammen. Diese Auffassung wird oft mit Hegel in Verbindung gebracht, der den Staat als etwas, das über allem steht, sieht. Die Gesellschaft und deren einzelne Bestandteile sind an den Staat gebunden. Erst in letzter Zeit, also mit einer großen Verspätung und als Reaktion auch auf die Ereignisse in Ostdeutschland kam es dazu, daß wir angefangen haben, darüber nachzudenken, ob dieses Modell des Staates noch aktuell ist. Der Sektor selbst, vor allem die größten Organisationen, sind allerdings bis jetzt nicht davon überzeugt, daß sie Bestandteil eines Änderungsprozesses in der Gesellschaft sind. Es handelt sich vor allem um große Sportvereine und karitative Organisationen, die relativ hierarchisch strukturiert sind und daher mit einer Stimme sprechen.

Bisher haben wir jedoch keine Organisation, die den dritten Sektor insgesamt im politischen Bereich vertreten würde. Es gibt keine Plattform, wo die verschiedensten Organisationen mit Orientierung auf Jugend, Sport, Ökologie usw. zusammentreffen und gemeinsame Gedanken, Meinungen zu politischen Angelegenheiten formulieren würden. In den letzten zwei Jahren hat sich dies als ein wesentlicher Nachteil erwiesen. Die Diskussion über eine mögliche Reform ist auf das politische Feld gelangt, die Diskussion existiert, doch der dritte Sektor als solcher schweigt. Dies ist eine traurige Tatsache, die wir

Teraz sa pozrime na situáciu z európskeho pohľadu. Všetci pravdepodobne poznáte alebo viete o dokumente, ktorý bol publikovaný asi pred tromi rokmi Európskou komisiou o úlohe nadácií a združení v Európe. Tento dokument obsahuje veľmi zaujímavé konštatovania, ktoré nekorespondujú s tradičným nemeckým rozdelením tretieho sektora. Organizácie nerozdeľujú podľa formy, teda na združenia a nadácie, ale podľa ich spoločenskej resp. politickej funkcie. Tento dokument definoval štyri funkcie mimovládnych organizácií. Poskytovanie služieb, obhajoba záujmov (advocacy), svojpomoc a koordinácia, resp. poskytovanie informácií a podpory. V tomto dokumente sa konštatuje, že popri servisných organizáciách existujú aj iné rovnocenné formy. Ide o skutočnosť v iných krajinách dostatočne známu, ktorá je však v protiklade s tradičným nemeckým poňmaním.

Európska únia sleduje organizácie, ktoré poskytujú služby, trochu s nedôverou, pretože sú často konkurenciou živnostníkom, lebo sú často zvyhodňované. Niekedy je skutočne ťažké vidieť rozdiel medzi štátnou nemocni-

in diesem Zusammenhang feststellen müssen. Sie gilt natürlich nicht für alle. Es gibt einzelne sehr aktive Bereiche, wo man sich zu den aktuellen Fragen äußert und versucht, eine neues Bild von sich und seiner Tätigkeit zu schaffen. Diese Signale gelangten jedoch noch nicht zu allen.

Sehen wir uns jetzt die Situation aus europäischer Sicht an. Sie alle kennen wahrscheinlich oder wissen zumindest von dem Dokument, das vor ungefähr drei Jahren die Europäische Kommission über die Rolle der Stiftungen und Vereinigungen in Europa herausgab. Dieses Dokument beinhaltet sehr interessante Feststellungen, die mit der traditionellen deutschen Aufteilung des dritten Sektors nicht korrespondieren. Es teilt die Organisationen nicht nach Form auf, also in Vereinigungen und Stiftungen, sondern nach ihrer gesellschaftlichen, bzw. politischen Funktion. Dieses Dokument definierte vier Funktionen von Nichtregierungsorganisationen. Dienstleistungen, Interessenvertretung (Advocacy), Selbsthilfe und Koordination, bzw. Gewährung von Informationen und Unterstützung. In diesem Dokument wird konstatiert, daß neben Serviceorganisationen auch andere gleichwertige Formen existieren. Es handelt sich um eine in anderen Ländern weitgehend bekannte Tatsache, die jedoch im Gegensatz zu der traditionellen deutschen Auffassung steht.

Die Europäische Union sieht die Organisationen, die Dienstleistungen anbieten, mit etwas Mißtrauen, weil sie häufig Konkurrenz für gewerbliche Unternehmen darstellen aber steuerlich privilegiert werden. Manchmal ist es wirklich schwierig, den Unterschied zwischen etwa einem staatlichen Krankenhaus, einem Krankenhaus, das von einer Stiftung oder einem Verein betrieben wird und einem privaten Krankenhaus zu sehen. All diese drei Institutionen bieten Dienstleistungen im Bereich des Gesundheitswesens nach gleichen Tarifen, durch die gleichen Versicherungen gedeckt, an. Zu Organisationen, die bestimmte Interessen vertreten, hat die Europäische Union wiederum großes Vertrauen. Und zwar nicht nur deshalb, weil sie wichtige Gedanken entwickeln, sondern sie können sehr interessante Informationen anbieten, die der Kommission helfen, sich von der Umklammerung ihrer Mitgliedsregierungen zu befreien. Sie stellen eigentlich eine gewisse neue, andere Informationsquelle dar, die den Wirkungsbereich der Kommission erweitert.

Diese Auffassung steht im diametralen Widerspruch zu der Auffassung des deutschen Staates. Der Staat, der Steuern einnimmt, ist natürlich an den Dienstleistungen und an den Organisatio-

HELENA WOLEKOVÁ,

hovorkyňa Grémia tretieho sektora

1.
Centrum pre analýzu sociálnej práce participuje na medzinárodnom porovnávacom výskume neziskového sektora. Pri interpretácii výsledkov sme často namáhavo hľadali dôvody výrazne rozdielnej štruktúry neziskového sektora u nás a v krajinách Európskej únie či inde vo svete. Po druhej slovensko-nemeckej konferencii je mi to čím ďalej jasnejšie: v SRN je poslaním sektora klasická charita - pomoc ľuďom, ktorí to potrebujú, na Slovensku je poslaním sektora ochrániť slobodu a demokraciu. Všetko ostatné má menšiu mieru naliehavosti.

2.
V sociálnej oblasti, v ktorej pracujem, je určité inšpiratívnoú sila koalícií, ktoré charitatívne organizácie v SRN vytvárajú. Ich služby majú podobu efektívnych sietí, sú lokálne a súčasne aj "globálne" a dávajú im silu pri utváraní partnerstiev s verejnou správou. Mojou tajnou túžbou je čím skôr odštátniť sociálne služby na Slovensku, tak ako sa to stalo vo východných krajinách SRN. Verím, že naši partneri v SRN by nám pri tom určite pomohli. Škoda len, že k tomu potrebujeme ešte tretieho - vládu SR. Tú by možno správnym smerom vedela postrčiť vláda SRN. (Takže stratégia by už bola, treba len zvoliť správnu taktiku, priateľia!)

cou, nemocnicou fungujúcou v rámci nadácie alebo nejakého združenia a súkromnou nemocnicou. Všetky tieto tri inštitúcie poskytujú zdravotnícke služby podľa rovnakých taríf, cez rovnaké poisťovne. Voči organizáciám, ktoré zastupujú určité záujmy, prejavuje naopak Európska únia veľkú dôveru. A to nielen preto, že rozvíjajú dôležité myšlienky, ale poskytujú a môžu poskytovať veľmi zaujímavé informácie, ktoré pomáhajú komisii oslobodiť sa zo zovretia svojich členských vlád. Poskytujú vlastne určitý nový, iný zdroj informácií, ktorý rozširuje priestor pôsobenia komisie.

Toto poňatie stojí diametrálne v rozpore s poňaním nemeckého štátu. Štát, ktorý vyberá dane, má prirodzene záujem o služby a o tie organizácie, ktoré ich poskytujú, pretože tieto v prvom rade poskytujú služby lacnejšie ako porovnateľné štátne zariadenia, o čom hovoria aj viaceré prieskumy. Nešťátne verejnoprospešné nemocnice, detské domovy atď. pracujú v priemere asi o 25% lacnejšie než porovnateľné štátne inštitúcie. Činnosť týchto organizácií je nielen lacnejšia, čím sa šetrí štátu financie, ale tieto organizácie majú väčšinou aj iné zdroje príjmov, najmä dary. Okrem toho majú aj pracovníkov, ktorí pôsobia ako dobrovoľníci, teda bez nároku na plat, čo celú prevádzku ešte viac zlacňuje. Z pohľadu správy daní vlastne tá časť darov, ktorá pochádza z oslobodenia daní, pôsobí vlastne na druhej strane v prospech štátnej kasy.

Inou skupinou sú organizácie, ktoré robia činnosti, ktoré by štát robiť nemusel. Prostriedky, ktoré dostávajú tieto organizácie ako dar, sú pre štát vlastne stratou. Existencia takýchto organizácií štát často dráždi, pretože má pocit, že tu sa míňajú prostriedky na činnosti, ktoré by štát vlastne nemusel zabezpečovať. A navyše ide o prostriedky, ktoré by mohli ísť do štátnej pokladne vo forme daní. Finančná správa práve nedávno v rozhodujúcej fáze argumentovala tým, že daňové výpadky sú také značné, že reforma by sa vôbec nemala uskutočniť. Až pod značným tlakom verejnej mienky sa podarilo tento argument vyvrátiť. Hlavným protiargumentom bola skutočnosť, že štát nevedel svoju argumentáciu zdôvodniť a vysvetliť, ako sa dopracoval k uvádzaným číslam.

Momentálne prebiehajúci reformný proces prešiel zatiaľ dvoma fázami. Prvá fáza sa začala okolo roku 1997. Túto fázu charakterizovala myšlienka, ako získať pri už vtedy veľmi vysokej daňovej záťaži občanov viac prostriedkov aj na verejnoprospešné aktivity. Čiže veľmi ciele sa myslelo na to, aby sa vytváral vhodný

nen, die sie anbieten interessiert, weil diese in erster Reihe die Dienstleistungen billiger anbieten als die vergleichbaren staatlichen Einrichtungen, was auch mehrere Untersuchungen bestätigen. Nichtstaatliche gemeinnützige Krankenhäuser, Kinderheime usw. arbeiten im Durchschnitt um ca. 25% billiger als die vergleichbaren staatlichen Institutionen. Die Tätigkeit dieser Organisationen ist nicht nur billiger, womit der Staat Finanzen spart, diese Organisationen haben meistens auch andere Einnahmequellen, vor allem Spenden. Außerdem haben sie auch Mitarbeiter, die als Freiwillige, also ohne Anspruch auf Entgelt arbeiten, was den ganzen Betrieb noch billiger macht. Aus der Sicht der Steuerverwaltung wirkt so der Teil der Spenden, der von der Steuerbefreiung kommt, auf der anderen Seite zugunsten der Staatskasse.

Ganz andere Organisationen, die Tätigkeiten verrichten, die der Staat nicht machen müsste: die Mittel, die diese Organisationen als Spenden bekommen, bedeuten für den Staat einen Verlust. Oft reizt die Existenz solcher Organisationen den Staat, weil er das Gefühl hat, daß hier eigentlich Mittel für Tätigkeiten ausgeben werden, die der Staat nicht gewährleisten müsste. Darüber hinaus geht es um Mittel, die in Form von Steuern in die Staatskasse fließen könnten. Die Finanzverwaltung hat vor kurzem in der entscheidenden Phase damit argumentiert, daß die Steuerausfälle so beträchtlich sind, daß eine Reform überhaupt nicht verwirklicht werden sollte. Erst unter starkem Druck der öffentlichen Meinung ist es gelungen, dieses Argument zu widerlegen. Das wichtigste Gegenargument war die Tatsache, daß der Staat seine Argumentation nicht begründen konnte und

PETER BEŇUŠKA,

Europahaush Bratislava

1.

Die Konferenz hat Raum für wiederholte Treffen mit Partnerorganisationen aber auch für das Anknüpfen neuer Kontakte geboten. Wir haben Informationen ausgetauscht und den Plan für ein neues gemeinsames Projekt vorbereitet. Ich empfehle, die begonnene Konferenzserie fortzusetzen, ich halte sie für einen wertvollen Beitrag.

2.

Mich hat das ziemlich geringe Maß an Innovation der deutschen Nichtregierungsorganisationen beim Fundraising überrascht. Das deutsche Modell könnte für das System der Finanzierung von politischen Parteien in der Slowakei inspiratorisch sein.

priestor na zakladanie nových nadácií a aby sa vlastne službami odbremenovala štátna pokladňa. Takouto argumentáciou sa zaoberali mnohí teoretici, aj praktici. Myšlienkou boli veľmi znepokojení, resp. boli s ňou nespokojní, pretože tretí sektor nemá slúžiť na to, aby finančne odbremenoval štát.

Medzičasom pojem občianskej spoločnosti prenikol oveľa silnejšie tak do povedomia verejnosti, ako aj štátnej správy. A dotkol sa rozmyšľania aj politických strán, aj keď v ich pohľade je ešte stále veľká dávka skepsy. O občianskej spoločnosti sa medzičasom začalo veľa hovoriť aj v médiách. A tejto témy sa ako nemecký politik po prvý raz veľmi obšírne dotkol nedávno aj nemecký spolkový kancelár. Argumentácia sa posunula od kvantitatívnych aspektov, často spájaných s otázkou financovania, ku kvalitatívnym aspektom. Dnes sa argumentuje najmä tým, že moderná spoločnosť musí spočívať na troch pilieroch, a sice na demokratickom štáte, na sociálnom trhovom hospodárstve a na občianskej spoločnosti. Táto argumentácia má sice ešte stále veľa odporcov a vyvoláva diskusiu, ale neďa sa porovnať so situáciou pred pár rokov, keď sa označovala za nezaujímavú a smiešnu.

Veľký kus práce na reforme sa vykonával minulé rok. Tento rok budeme reformu vyhodnocovať najmä z hľadiska pojmov, ktoré sa dostali do diskusii v parlamente. S radosťou môžeme konštatovať, že niektoré z týchto pojmov sa do diskusie skutočne preniesli. Máme teda dôvod na určitý optimizmus, aj keď sme si vedomí, že máme pred sebou ešte dlhý kus cesty. Reformu vidíme ako plán, ktorý by sa mal zrealizovať v troch krokoch. Prvý krok je reforma legislatívy upravujúcej fungovanie nadácií v daňovej oblasti. Prvú polovicu tohto kroku sme už takmer dosiahli, nakoľko navrhované legislatívne úpravy prijal už spolkový snem a budúci týždeň by mali byť prijaté aj druhou komorou. Teraz by mala nasledovať druhá fáza, a sice zmena občianskeho zákonníka. Tu je problém v tom, že sa musíme riadiť zákonmi spolkových, ale aj krajinskými. A spolkové krajiny majú v niektorých oblastiach veľmi silnú pozíciu.

Po prvom kroku, ktorý sa týka nadácií, by mal nasledovať druhý krok spojený s občianskou angažovanosťou. Aby sme túto tému mohli vôbec otvoriť, budeme musieť dosiahnuť všeobecné zmeny v legislatíve. Spolkový snem zriadil komisiu, ktorá pozostáva z členov parlamentu, ale aj z expertov. Komisia sa snaží identifikovať to, čo by sme chceli v najbližších

erklären konnte, wie er zu den angeführten Zahlen kam.

Der zur Zeit verlaufende Reformprozeß ging bisher durch zwei Phasen. Die erste Phase begann um das Jahr 1997. Diese Phase war von dem Gedanken charakterisiert, wie man bei einer schon damals sehr hohen Steuerbelastung der Bürger mehr Mittel für gemeinnützige Aktivitäten gewinnen könnte. Man dachte also sehr gezielt daran, einen geeigneten Raum zur Gründung neuer Stiftungen zu schaffen und durch Dienstleistungen die Staatskasse eigentlich zu entlasten. Mit solcher Argumentation haben sich auch viele Theoretiker und Praktiker befaßt. Dieser Gedanke hat sie sehr beunruhigt, bzw. sie waren damit unzufrieden, weil der dritte Sektor nicht dazu dienen soll, den Staat finanziell zu entlasten.

Inzwischen ist der Begriff der Bürgergesellschaft viel tiefer in das Bewußtsein sowohl der Öffentlichkeit als auch der Staatsverwaltung eingedrungen. Und er berührte auch das Denken der politischen Parteien, obwohl in ihrer Haltung noch immer ziemlich viel Skepsis zu finden ist. Über die Bürgergesellschaft begann man in letzter Zeit sehr viel auch in den Medien zu sprechen. Dieses Thema hat vor kurzem als deutscher Politiker zum ersten Mal auch der deutsche Bundeskanzler eingehend angesprochen. Die Argumentation verschob sich von den quantitativen Aspekten, die sehr oft mit der Frage der Finanzierung in Verbindung gebracht werden, zu den qualitativen Aspekten. Heute wird vor allem damit argumentiert, daß die moderne Gesellschaft auf drei Pfeilern beruhen sollte, und zwar auf dem demokratischen Staat, auf der sozialen Marktwirtschaft und auf der Bürgergesellschaft. Diese Argumentation hat immer noch viele Gegner und regt zur Diskussion an, doch ist sie mit der Situation vor ein paar Jahren, wo dies als uninteressant und lächerlich bezeichnet wurde, nicht zu vergleichen.

Ein großes Stück Arbeit wurde an der Reform im vorigen Jahr geleistet. Dieses Jahr werden wir die Reform vor allem in Bezug auf die Begriffe bewerten, die zu Diskussion ins Parlament gelangten. Wir können mit Freude feststellen, daß über einige dieser Begriffe tatsächlich diskutiert wurde. Wir haben also Grund zu gewissem Optimismus, obwohl wir uns dessen bewußt sind, daß noch ein langer Weg vor uns liegt. Wir betrachten die Reform als einen Plan, den wir in drei Schritten realisieren sollten. Der erste Schritt ist die Reform der Gesetze, die die Stiftungen regeln. Die erste Hälfte dieses Schritts haben wir schon fast geschafft, da der Bundestag die

dvoch rokoch dosiahnuť, analyzovať občiansku angažovanosť a vydať konkrétne odporúčania na zmeny v najrozličnejších zákonoch, napr. v zákone o konkurencii, v zákone o štátnych príspevkoch, v sociálnom zákonodarstve atď.

Ako tretí krok sa má uskutočniť alebo nanovo definovať verejnoprospešnosť tretieho sektora ako takého. Je to zámerne tretí krok, pretože nám v mnohých prípadoch chýbajú odpovede, čo je vlastne verejnoprospešné. Tento krok by sa samozrejme mal odzrkadliť aj v daňovej oblasti.

Ide v princípe o jednoduché otázky, ktoré si ale vyžadujú nové a často komplikované odpovede. Konceptia tretieho sektora sa bude musieť podľa všetkého korigovať. Zmeny sa v neposlednej miere budú týkať aj jeho financovania. S radosťou môžeme konštatovať, že vedecká polemika na túto tému v posledných rokoch vzrástla, takže môžeme dúfať, že najdeme odpovede. Či sa nám podarí politické reformy zrealizovať, to bude závisieť od našej vlastnej energie, s ktorou tieto problémy predkladáme na verejnú diskusiu. Všetci viete, že v modernom štáte verejnosť zohráva veľmi dôležitú úlohu, a preto s ňou treba prediskutovať mnohé dôležité problémy.

Poznámka:

Tento text je skrátený prepis príspevku predneseného v nemeckom jazyku tlmočeného do slovenčiny. Uverejňujeme ho so súhlasom prednášajúceho.

KATARÍNA VAJDOVÁ,

Academia Istropolitana Nova, Svätý Jur

1.

Die Konferenz ist ein internationales Forum, durch welches es möglich war, ein Signal in Richtung slowakische Regierung und Öffentlichkeit über die Notwendigkeit und Dringlichkeit von Reformen zur Unterstützung des dritten Sektors zu senden. Ich bekam einen allgemeinen Überblick über die Aktivitäten, Erfolge des dritten Sektors in der Slowakei. Nützlich war vor allem die Information über die Tätigkeit der Europäischen Akademie in Berlin.

2.

In der Form der Steuerung eines Teils der öffentlichen Finanzen in Richtung dritter Sektor.

steuerlichen Änderungen verabschiedet hat. Nächste Woche sollten sie auch von der zweiten Kammer angenommen werden. Nun soll die zweite Phase folgen: die Änderung des materiellen Stiftungsrechts, im wesentlichen im Bürgerlichen Gesetzbuch. Hier liegt das Problem darin, daß nicht nur der Bund sondern auch die Länder mitwirken müssen. Und die Bundesländer haben in manchen Bereichen eine sehr starke Position.

Nach dem ersten Schritt, der die Stiftungen betrifft, soll der zweite folgen, der mit dem bürgerlichen Engagement verbunden ist. Um dieses Thema überhaupt eröffnen zu können, werden wir zahlreiche Änderungen in den Gesetzen erreichen müssen. Der Bundestag hat eine Kommission errichtet, die aus Parlamentsmitgliedern aber auch aus Experten besteht. Die Kommission will identifizieren, was wir in den nächsten Jahren erreichen möchten, das bürgerliche Engagement analysieren und konkrete Empfehlungen für Änderungen in den verschiedensten Gesetzen, z.B. im Gesetz über Wettbewerb, im Gesetz über staatliche Beiträge, in der sozialen Gesetzgebung usw. erarbeiten.

Als dritter Schritt sollte die Gemeinnützigkeit des dritten Sektors als solchere neu definiert werden. Es ist mit Absicht der dritte Schritt, weil uns in vielen Fällen die Antworten darauf, was gemeinnützig ist, fehlen. Dieser Schritt sollte sich natürlich auch im Steuerbereich widerspiegeln, geht aber weit darüber hinaus.

Es geht im Prinzip um einfache Fragen, die jedoch neue und oft komplizierte Antworten erfordern. Die Konzeption des dritten Sektors wird sich anscheinend korrigieren müssen. Die Änderungen werden nicht zuletzt auch seine Finanzierung betreffen. Wir können mit Freude feststellen, daß die wissenschaftliche Auseinandersetzung mit dieser Materie in den letzten Jahren zugenommen hat, wir können also hoffen, Antworten zu finden. Ob es uns gelingt, die politischen Reformen zu realisieren, wird von unserer eigenen Energie abhängen, mit der wir diese Probleme zur öffentlichen Diskussion vorlegen. Sie alle wissen, daß im modernen Staat die Öffentlichkeit eine sehr wichtige Rolle spielt. Deswegen sollte man mit ihr viele wichtige Probleme diskutieren.

Anmerkung:

Dieser Text ist die durchgesehene, aber nicht wesentlich überarbeitete Rückübersetzung der slowakischen Übersetzung des mündlichen Vortrags - veröffentlicht mit Zustimmung des Vortragenden.

rozvoj na slovensku

Adriena Richterová, Nadácia pre podporu občianskych aktivít (NPOA), Bratislava/Stiftung für die Unterstützung von Bürgeraktivitäten (NPOA), Bratislava

STAV ROZVOJA TRETEHO SEKTORA NA SLOVENSKU

ENTWICKLUNGSSTAND DES DRITTEN SEKTORS IN DER SLOWAKEI

Tretí sektor na Slovensku, to nie je len porevolučný boom mimovládnych organizácií začiatkom deväťdesiatych rokov. Ak chceme získať celkový obraz o vývoji a súčasnom stave tretieho sektora na Slovensku, nemôžeme vynechať obdobie od rozpadu rakúsko-uhorskej monarchie a vytvorenia Československej republiky v roku 1918, keď sa vlastne zakladala tradícia vytvárania rozličných spolkov a združení. V tom čase pôsobil u nás do 16 000 rozličných vzdelávacích, športových, divadelných a iných spolkov a združení. Jedno z období, ktoré negatívne zasiahlo do ich činnosti, bola druhá svetová vojna a následne rok 1948, ktorým sa začal nielen proces zosťatňovania súkromných podnikov vo vtedajšom Československu, ale aj likvidácia, resp. „zosťatňovanie“ týchto spolkov a združení. Tých niekoľko, ktoré sa udržali, sa pretransformovalo do „Národného frontu“ alebo sa dostali priamo pod kontrolu vlády alebo komunistickej strany. Prežilo naozaj len niekoľko organizácií, napríklad Slovenský zväz ochrancov prírody a krajiny, Červený kríž, Živena a Slovenský zväz žien. Tento exkurz do dávnej minulosti dokazuje, že tradícia združovania a zakladania spolkov na Slovensku existovala, a teda bolo len otázkou času a podmienok, kedy sa s týmto fenoménom v tejto časti Európy opäť stretneme.

Ten čas nastal krátko po novembrovej „zamätavej“ revolúcii. Už v roku 1990 sa zaregistrovalo na Slovensku 165 MVO a v roku 1994 dosiahol ich počet 9 800. Progressívny trend pokračoval aj v nasledujúcich rokoch. Podľa údajov štatistického úradu bolo v roku 1999 registrovaných na Slovensku 13 625 MVO. Avšak je potrebné zdôrazniť, že do tohto počtu sú zahrnuté napríklad aj športové kluby, profesijné združenia a odbory, ktoré povahou svojich aktivít nezapadajú celkom do komunity MVO. Navyše viaceré zo zaregistrovaných MVO mali len „podenkový“ život, lebo ich aktivity boli buď jednorazové alebo veľmi úzko vymedze-

Der dritte Sektor in der Slowakei, das ist nicht nur ein Boom von Nichtregierungsorganisationen, der nach der Revolution am Anfang der neunziger Jahre stattgefunden hat. Wenn wir ein Gesamtbild über die Entwicklung und den derzeitigen Stand des dritten Sektors erhalten wollen, können wir die Zeit nach dem Zerfall der Österreichisch-Ungarischen Monarchie und der Entstehung der Tschechoslowakischen Republik im Jahr 1918, als eigentlich die Tradition der Bildung verschiedener Vereine und Vereinigungen gegründet wurde, nicht auslassen. In der Zeit wirkten bei uns an die 16 000 verschiedene Bildungs-, Sport-, Theater- und andere Vereine und Vereinigungen. Eine der Zeitperioden, die negativ in ihre Tätigkeit eingegriffen hat, was der Zweite Weltkrieg und folglich das Jahr 1948, mit dem nicht nur der Prozeß der Verstaatlichung von Privatunternehmen in der damaligen Tschechoslowakei, sondern auch die Liquidierung, bzw. die „Verstaatlichung“ dieser Vereine und Vereinigungen begann. Die wenigen, die sich halten konnten, transformierten sich in die „Nationalfront“, oder gerieten direkt unter die Kontrolle der Regierung oder der Kommunistischen Partei. Es haben wirklich nur ein paar Organisationen überlebt, wie der Slowakische Verband der Natur- und Landschafts, das Rote Kreuz und der Slowakische Frauenverband. Dieser Exkurs in die ferne Vergangenheit beweist, daß die Tradition des Zusammenschlusses und der Gründung von Vereinen in der Slowakei existierte, es war also nur eine Frage der Zeit und der Umstände, wann wir diesem Phänomen in diesem Teil Europas wieder begegnen würden.

Diese Zeit trat kurz nach der „samtenen“ Novemberrevolution ein. Bereits im Jahr 1990 wurden in der Slowakei 165 NRO registriert, und im Jahr 1994 erreichte ihre Zahl 9 800. Der progressive Trend setzte sich auch in den folgenden Jahren fort. Laut der Angaben des Statistischen Amtes waren im Jahr 1999 in der Slowakei 13 625 NRO registriert. Man muß jedoch betonen, daß in dieser Zahl auch z.B. Sportklubs, Berufsvereinigun-

né, a po určitom čase prestali aktívne pôsobiť. V súčasnosti sa odhaduje, že na Slovensku aktívne pracuje okolo 2 000 - 2 500 MVO. Nedá mi, aby som v tejto súvislosti nespomenula aj zákon o nadáciách, ktorého tvrdé podmienky spôsobili, že sa v roku 1997 počet nadácií na Slovensku výrazne znížil. Z pôvodného počtu 2 034 nadácií ostalo len čosi vyše štyristo.

Jedným z nezanedbateľných míľnikov v živote tretieho sektora boli aj parlamentné a komunálne voľby na Slovensku v roku 1998. Nová vláda, zostavená zo štyroch opozičných strán, ktorá sa konštituovala v októbri 1998, v jednom zo siedmich bodov svojho programového vyhlásenia deklarovala zámer napomáhať pri rozvíjaní občianskej spoločnosti. V porovnaní s jednoznačne negatívnym vnímaním aktivít MVO predchádzajúcou vládou to bol krok, ktorý oprávnené vzbudil nádej a optimizmus v treťosektorovej komunite. Proces hľadania vhodnej platformy na spoluprácu tretieho sektora a štátnych inštitúcií sa začal veľmi skoro po voľbách. Aj napriek tomu, že má ešte aj dnes veľké medzery, je nepochybné, že na oboch stranách je dobrá vôľa a chuť spoločne sa podieľať na riešení problémov našej spoločnosti. K tejto téme sa ešte vrátim.

Pohľadmi do ďalekej aj blízkej histórie som sa dostala až k súčasnosti. Aký je teda tretí sektor na Slovensku v roku 2000? Môžeme povedať, že je relatívne dobre rozvinutý a že sú v ňom zreteľné prvky súdržnosti a organizovanosti, ktoré si budoval a utvrdil – paradoxne – práve vďaka odmietavému a mnohokrát až brutálne deklarovanému negatívnemu postojú predchádzajúcej vlády voči tretiemu sektoru. MVO pracujú na vidieku aj v mestách, prakticky vo všetkých regiónoch Slovenska, hoci v niektorých regiónoch je ich počet citeľne nižší. Desať rokov novodobej existencie tretieho sektora na Slovensku sa výrazne prejavilo aj v širokom spektre činností, ktoré vykonávajú mimovládne organizácie. Postupne vzniklo aj niekoľko dôležitých – strešných organizácií, resp. organizácií s celoslovenskou pôsobnosťou, ktoré zabezpečujú vzdelávanie, koordináciu, výmenu informácií a rozličné iné služby pre komunitu MVO. Tretí sektor má „svojho“ internetového providera, ktorý umožňuje rýchlu a efektívnu výmenu informácií za prijateľnú cenu, poskytuje priestor na rozličné internetové konferencie, na prezentačné aktivity MVO a v neposlednej miere informuje aj o aktuálnom dianí v sektore. SAIA so svojimi ôsmimi pobočkami v regiónoch okrem celého radu informačno-vzdelávacích aktivít zabezpečuje

gen und Gewerkschaften enthalten sind, die mit dem Charakter ihrer Aktivitäten nicht ganz in die Kommunität der NRO gehören. Außerdem hatten mehrere der registrierten NRO nur eine kurze Lebensdauer oder ihre Aktivitäten waren nur einmalig oder sehr eng begrenzt, und sie hörten daher nach bestimmter Zeit auf, aktiv zu wirken. Zur Zeit wird geschätzt, daß in der Slowakei um die 2000 - 2500 NRO aktiv arbeiten. In diesem Zusammenhang muß ich auch das Gesetz über Stiftungen erwähnen, dessen harte Bedingungen bewirkten, daß im Jahr 1997 die Anzahl der Stiftungen in der Slowakei wesentlich gesunken ist. Von der ursprünglichen Zahl von 2034 sind nur etwas über 400 übrig geblieben. Einer der beachtenswerten Meilensteine für das Leben des dritten Sektors waren auch die Parlaments- und Kommunalwahlen in der Slowakei im Jahr 1998. Die neue Regierung, die sich aus vier Oppositionsparteien zusammensetzte und die im Oktober 1998 konstituiert wurde, deklarierte in einem der sieben Punkte ihres Regierungsprogramms die Absicht, bei der Entwicklung der Bürgergesellschaft behilflich zu sein. Im Vergleich mit der eindeutig negativen Wahrnehmung der Aktivitäten von NRO durch die vorige Regierung war das ein Schritt, der berechtigt Hoffnung und Optimismus in der Kommunität des dritten Sektors weckte. Der Prozeß der Suche nach einer geeigneten Plattform der Zusammenarbeit des dritten Sektors und der staatlichen Institutionen begann gleich nach den Wahlen. Obwohl sie heute noch große Lücken aufweist, besteht kein Zweifel, daß an beiden Seiten guter Wille und Interesse, sich an der Lösung der Probleme unserer Gesellschaft zu beteiligen, vorhanden ist. Auf dieses Thema komme ich noch zurück.

Durch diese Rückblicke in die ferne und nahe Vergangenheit bin ich bis in die Gegenwart gelangt. Wie ist also der dritte Sektor in der Slowakei im Jahr 2000? Wir können sagen, daß er relativ gut entwickelt ist, und daß in ihm deutliche Elemente des Zusammenhalts und der Organisation enthalten sind, die er sich – paradoxerweise – gerade dank der abweisenden und oft sogar brutal deklarierten negativen Einstellung der vorigen Regierung gegenüber dem dritten Sektor aufbaute und stärkte. NRO arbeiten auf dem Lande und auch in den Städten, praktisch in allen Regionen der Slowakei, obwohl in einigen Regionen ihre Anzahl spürbar geringer ist. Die zehn Jahre der neuzeitlichen Existenz des dritten Sektors in der Slowakei äußerten sich stark auch im breiten Spektrum der Tätigkeiten, die die Nichtregierungsorganisationen ausführen. Schrittweise sind auch einige wichtige Dachorganisationen, bzw. Organisationen mit Wirksamkeit in der ganzen Slowakei entstanden, die Bildung, Koordination,

každoročne aj organizovanie tzv. Stupavskej konferencie, ktorá je vlastne pravidelným výročným stretnutím mimovládnych organizácií z celého Slovenska. Stupavská konferencia predstavuje platformu, v rámci ktorej predstavitelia mimovládnych organizácií hodnotia predchádzajúce obdobie, diskutujú o problémoch v sektore a o jeho ďalšom smerovaní. Účastníci konferencie taktiež volia zástupcov do Grémia tretieho sektora. Úlohou grémia ako dobrovoľného neformálneho zoskupenia treťosektorových aktivistov je rozvíjať partnerské vzťahy a nadväzovať dialóg so štátnymi inštitúciami, samosprávami, podnikateľmi, médiami a pod. Postupne vznikajú aj ďalšie neformálne zoskupenia mimovládnych organizácií, ako napríklad Eko Fórum, v ktorom sú zastúpené MVO pracujúce v oblasti životného prostredia. Grémium a Eko Fórum sú príkladom lobistických skupín, ktoré sa vyjadrujú nielen k problémom tretieho sektora, ale poukazujú a aktívne sa zapájajú aj do riešenia celospoločenských problémov. Jednou z takýchto horúcich tém dnešných dní, v ktorej sa zásadne angažujú MVO, je kampaň za zákon o informáciách. Jej cieľom je dosiahnuť takú úpravu legislatívy, aby mali občania prístup k čo najširšiemu okruhu informácií.

Dôležitú úlohu v procese financovania MVO zohráva Fórum donorov – rovnako neformálne zoskupenie najväčších grantových organizácií – ktorého členovia sa okrem vzájomnej výmeny informácií a koordinácie aktivít zaoberajú aj transparentnosťou dávania, efektívnosťou využívania finančných prostriedkov a vytváraním podmienok na zlepšenie grantového prostredia na Slovensku. Svoje koordinačné schopnosti si Fórum donorov overilo v roku parlamentných volieb na Slovensku (1998), keď sa významne podieľalo na financovaní jednej z pozoruhodných aktivít slovenských mimovládnych organizácií – Občianskej kampane OK '98. Cieľom tejto nestranickej kampane niekoľkých desiatok slovenských mimovládnych organizácií bolo docieľiť čo najväčšiu účasť občanov v parlamentných voľbách a zabezpečiť občiansky dohľad nad čestným priebehom volieb. K jej zdarnému priebehu prispeli aj stovky dobrovoľníkov, najmä z radov študentov. Aj vďaka kampani OK '98 sa tretí sektor dostal hlbšie do povedomia širokej verejnosti. Bolo to jednak tým, že treťosektoroví aktivisti v rámci kampane oslovovali občanov priamo, diskutovali s nimi a vysvetľovali dôležitosť účasti na voľbách. Nezanedbateľnú úlohu však zohrala aj štátna televízia, ktorá svojou jednoznačne negatívnou prezentačiou kampane paradoxne povzbudila záujem občanov o tretí sektor

Informationsaustausch und verschiedene andere Dienstleistungen für die Kommunität der NRO anbieten. Der dritte Sektor hat „seinen“ Internet-Provider, der Möglichkeiten des schnellen und effektiven Informationsaustausches für einen annehmbaren Preis und Raum für verschiedene Internet-Konferenzen und Präsentationsaktivitäten der NRO bietet, und nicht zuletzt auch über das aktuelle Geschehen im Sektor informiert. Die SAIA führt mit ihren acht Filialen in den Regionen neben einer ganzen Reihe von Informations- und Bildungsaktivitäten jährlich auch die Organisation der sog. Stupava-Konferenz durch, was eigentlich ein regelmäßiges Jahrestreffen von Nichtregierungsorganisationen aus der ganzen Slowakei ist. Die Stupava-Konferenz stellt eine Plattform dar, in deren Rahmen die Vertreter von Nichtregierungsorganisationen den vorigen Zeitraum auswerten und über die Probleme im Sektor und seine weitere Orientierung diskutieren. Die Teilnehmer der Konferenz wählen auch Vertreter in das Gremium des dritten Sektors. Die Aufgabe des Gremiums als einer freiwilligen unförmlichen Gruppierung von Aktivisten des dritten Sektors ist es, Partnerbeziehungen zu entwickeln, und Dialoge mit staatlichen Institutionen, Selbstverwaltungen, Unternehmern, Medien u.ä. anzuknüpfen. Schrittweise entstehen auch weitere unförmliche Gruppierungen von Nichtregierungsorganisationen wie z.B. Eko Fórum, wo NRO, die im Bereich der Umwelt arbeiten, vertreten sind. Das Gremium und Eko Fórum sind Beispiele von Lobbyisten, die sich nicht nur zu den Problemen des dritten Sektors äußern, sondern auch auf gesellschaftliche Probleme hinweisen und aktiv an ihrer Lösung teilnehmen. Eines solcher heißen Themen der heutigen Tage, in dem sich die NRO grundsätzlich engagieren, ist die Kampagne für das Gesetz über Informationen. Ihr Ziel ist es, eine solche Änderung der Legislative zu erreichen, daß die Bürger Zugang zu einem möglichst weiten Informationskreis haben.

Eine wichtige Rolle im Prozeß der Finanzierung von NRO spielt das Forum der Spender – eine genauso unförmliche Gruppierung der größten Grantorganisationen – dessen Mitglieder sich neben dem gegenseitigen Informationsaustausch und der Koordination von Aktivitäten auch mit der Transparenz der Spenden, der Effektivität der Nutzung von Finanzmitteln und dem Schaffen von Bedingungen zur Verbesserung der Grantsituation in der Slowakei befassen. Die Koordinationsfähigkeiten des Forums der Spender wurden im Jahr der Parlamentswahlen in der Slowakei (1998) auf die Probe gestellt, als es sich bedeutend an der Finanzierung einer der bemerkenswerten Aktivitäten der slowakischen Nichtregierungsorganisationen – der Bürgerkampagne OK '98 – be-

a o aktivity MVO. Na záver treba už len dodať, že väčšina občanov túto kampan' hodnotila pozitívne a vyzdvihovala jej nadstranický charakter.

Postupom času si jedno z kľúčových miest v treťom sektore vybudovali takzvané „think tanky“, analyticko-informačné centrá, ktoré sa etablovali v rozličných oblastiach, a sú schopné produkovať nezávislé štúdie zamerané na analyzovanie dôležitých spoločenských fenoménov a udalostí. Výsledky svojej práce prezentujú jednak formou mediálnych výstupov, resp. bohatou publikačnou činnosťou.

Ako som už spomínala v úvode, po parlamentných voľbách v 1998 roku sa začala spolupráca medzi organizáciami tretieho sektora a štátnymi inštitúciami – ministerstvami, vládou a orgánmi verejnej správy. MVO s viacročnou praxou dnes majú dostatok skúseností na to, aby fundovane komentovali legislatívu v rozličných oblastiach, resp. aby sami pripravovali návrhy na nové zákony alebo dopĺňali už existujúce. Táto spolupráca MVO a štátnych inštitúcií je nezanedbateľná práve v procese aproximácie legislatívy s právnymi normami Európskej únie, ktorá je jedným z predpokladov budúceho začlenenia Slovenska do európskych štruktúr. Odborníci z tretieho sektora sa neziectka stávajú členmi grantových komisií a poradných orgánov pôsobiach pri jednotlivých ministerstvách, resp. pri úrade vlády. Pozitívnymi príkladmi spolupráce sa dnes môžu pochváliť aj MVO na regionálnej úrovni, a to najmä vo vzťahu k samospráve, kde sú ich predstavitelia prizývaní do rozličných komisií a výborov, aby sa zúčastňovali či už na tvorbe stratégií alebo transparentných mechanizmov rozdeľovania finančných prostriedkov zo štátnych fondov. Hoci, ako som už spomenula, táto spolupráca nie je vždy ideálna a aj tu máme čo dohľadať, lebo neziectka sa vyskytnú prípady formalizmu a nepochopenia. Na tomto mieste sa žiada spomenúť jednu z najprogressívnejších foriem spolupráce na miestnej úrovni – komunitné iniciatívy. Chápe me ich ako počiatočnú etapu silnej regionálnej spolupráce, ktorá je predpokladom na efektívne využívanie niektorých fondov Európskej únie v budúcnosti.

Určite nebude zveličovaním, keď poviem, že tretí sektor na Slovensku aj napriek svojej relatívne krátkej histórii zohráva jednu z kľúčových úloh pri budovaní občianskej spoločnosti u nás. No aj napriek nesporným úspechom MVO sa vo svojom každodennom živote musia potýkať s rozličnými problémami, ktoré

teiligte. Ziel dieser unparteiischen Kampagne von mehreren zehn slowakischen Nichtregierungsorganisationen war es, die größtmögliche Beteiligung der Bürger an den Parlamentswahlen zu erreichen, und eine bürgerliche Aufsicht über dem gerechten Verlauf der Wahlen zu sichern. Zu dem erfolgreichen Verlauf der Wahlen haben auch hunderte von Freiwilligen, vor allem aus den Studentenreihen beigetragen. Auch dank der Kampagne OK'98 ist der dritte Sektor tiefer in das Bewußtsein der breiten Öffentlichkeit eingedrungen. Dies gelang einerseits dadurch, daß die Aktivisten des dritten Sektors im Rahmen der Kampagne die Bürger direkt angesprochen haben, sie diskutierten mit ihnen und erklärten ihnen die Wichtigkeit der Teilnahme an den Wahlen. Eine bedeutende Rolle spielte jedoch auch das staatliche Fernsehen, das durch seine eindeutig negative Präsentation der Kampagne paradoxerweise das Interesse der Bürger für den dritten Sektor und die Aktivitäten von NRO weckte. Zum Schluß muß man nur noch hinzufügen, daß die Mehrheit der Bürger diese Kampagne positiv bewertet und ihren überparteilichen Charakter hervorgehoben hat.

Mit der Zeit haben sich die sog. „Think-tanks“ eine der Schlüsselpositionen im dritten Sektor aufgebaut. Sie sind Analysen- und Informationszentren, die sich in verschiedenen Bereichen etablieren und fähig sind, unabhängige, auf die Analyse von wichtigen gesellschaftlichen Phänomenen und Ereignissen gerichtete Studien zu produzieren. Die Ergebnisse ihrer Arbeit präsentieren sie in den Medien, bzw. im Rahmen einer reichen Publikationstätigkeit.

Wie ich bereits einleitend erwähnt habe, begann nach den Parlamentswahlen im Jahr 1998 die Zusammenarbeit zwischen den Organisationen des dritten Sektors und staatlichen Institutionen – den Ministerien, der Regierung und den Organen der öffentlichen Verwaltung. Die NRO mit mehrjähriger Praxis haben heute genügend Erfahrungen, um die Legislative in verschiedenen Bereichen fundiert zu kommentieren, bzw. um selbst Entwürfe von neuen Gesetzen vorzubereiten oder bereits bestehende zu ergänzen. Diese Zusammenarbeit der NRO und der staatlichen Institutionen ist vor allem im Prozeß der Approximation der Legislative an die Rechtsnormen der Europäischen Union bedeutend, die eine der Voraussetzungen der zukünftigen Eingliederung der Slowakei in die europäischen Strukturen darstellt. Experten aus dem dritten Sektor werden nicht selten auch Mitglieder von Grantkommissionen und Beratungsorganen, die bei einzelnen Ministerien, bzw. beim Regierungsamt arbeiten. Mit positiven Beispielen der Zusammenarbeit können sich heute die NRO auch auf regionaler Ebene rühmen, und

často schladia ich počiatočný entuziazmus a nútia ich, aby „okresali“ svoje pôvodné zábery. Nemám na mysli len legislatívne a administratívno-byrokratické bariéry, ktorých je tiež dosť, ale predovšetkým limitované finančné zdroje, na ktoré sú slovenské MVO odkázané. Táto finančná neistota im bráni plne sa venovať aktivitám, ktoré sú im vlastné, núti ich tráviť veľa času komplikovaným fundraisingom a často vyvoláva v treťom sektore napatie a konkurenčný boj. Vzhľadom na pretrvávajúcu nepriaznivú ekonomickú situáciu na Slovensku je tretí sektor závislý najmä na podpore zo zahraničných zdrojov. A dnes už je realitou, že niektorí donori z krajiny odchádzajú, resp. uvažujú o tomto kroku v blízkej budúcnosti. Žiaľ, deje sa tak v čase, keď na Slovensku ešte stále chýbajú tie komponenty v spoločnosti, ktoré by podobne ako v západných krajinách zabezpečili trvalú udržateľnosť MVO – prosperujúce podnikateľské prostredie, súkromní filantropi a v neposlednom rade aj stabilné štátne fondy.

Nechcela by som, aby záver môjho vystúpenia vyznel pesimisticky, lebo tretí sektor pesimisticky rozhodne nie je. Lebo ľudia, ktorí v ňom pracujú majú nielen obrovský tvorivý potenciál, vysoké morálne a ľudské kvality, ale aj dostatočnú dávku tvrdohlavosti a odhodlania popasovať sa s problémami.

DIETER BRICKE,

Nadácia Petry Kelly

1.
Druhá konferencia nemeckých a slovenských mimovládnych organizácií prebehla a zároveň rozšírila partnerské vzťahy. Zároveň mi však jasne ukázala, že záujem nemeckej spoločnosti o Slovenskú republiku zatiaľ ešte stále nezodpovedá záujmu slovenskej spoločnosti o Nemecko a mal by sa zintenzívniť.

2.
Ako reprezentant nemeckej MVO som vďaka svojej účasti na konferencii veľa získal. Platí to pre teoretické príspevky, predovšetkým pánon Prillera a Strachwitzu, ktoré mi priblížili doposiaľ neznáme aspekty významu tretiosektorovej kooperácie v Európe, ale aj pre praktické podnety ku kooperácii, napr. pri rozhovorochoch s predstaviteľmi Slovenskej humanitnej rady. Najväčšmi na mňa však zapôsobili skúsenosti slovenských občianskoprávných MVO v kampani OK '98. V tejto oblasti sa Nemci od Slovákov môžu veľa naučiť.

zwar vor allem in Beziehung zu der Selbstverwaltung, wo ihre Mitglieder in verschiedene Kommissionen und Ausschüsse eingeladen werden, um an der Erstellung sei es von Strategien, oder transparenten Mechanismen der Verteilung von Finanzmitteln aus den staatlichen Fonds teilzunehmen. Trotzdem, wie ich bereits erwähnte, ist diese Zusammenarbeit nicht immer ideal, und wir müssen auch hier noch einiges nachholen, weil nicht selten Fälle von Formalismus und Unverständnis vorkommen. An dieser Stelle sollte man eine der progressivsten Formen der Zusammenarbeit auf lokaler Ebene erwähnen – die Kommunitätsinitiativen. Wir verstehen sie als die Anfangsetappe einer starken regionalen Zusammenarbeit, die die Voraussetzung für effektive Nutzung einiger Fonds der Europäischen Union in der Zukunft ist.

Es ist sicher nicht übertrieben, wenn ich sage, daß der dritte Sektor in der Slowakei auch trotz seiner relativ kurzen Geschichte eine der Schlüsselrollen bei dem Aufbau einer Bürgergesellschaft bei uns spielt. Doch trotz der unbestreitbaren Erfolge müssen die NRO in ihrem alltäglichen Leben mit verschiedenen Problemen kämpfen, die ihren anfänglichen Enthusiasmus abkühlen und sie zwingen, ihre ursprünglichen Absichten „zu behauen“. Ich denke dabei nicht nur an die legislativen und administrativ-bürokratischen Barrieren, von denen es auch genug gibt, sondern vor allem an die limitierten Finanzquellen, auf die die slowakischen NRO angewiesen sind. Diese finanzielle Unsicherheit hindert sie daran, sich voll den Aktivitäten zu widmen, die ihnen eigen sind, sie zwingt sie, viel Zeit mit kompliziertem Fundraising zu verbringen, und ruft im dritten Sektor oft Spannung und Konkurrenzkampf hervor. Hinsichtlich der überdauernden ungünstigen ökonomischen Situation in der Slowakei ist der dritte Sektor vor allem von der Unterstützung aus ausländischen Quellen abhängig. Und heute ist es schon Realität, daß manche Spender das Land verlassen, bzw. diesen Schritt in naher Zukunft überlegen. Dies geschieht leider in einer Zeit, wenn in der Slowakei immer noch diejenigen Komponenten in der Gesellschaft fehlen, die ähnlich wie in westlichen Ländern eine Nachhaltigkeit der NRO sichern würden – eine prosperierende Unternehmerrandschaft, private Philanthropen und nicht zuletzt auch stabile staatliche Fonds.

Ich möchte nicht, daß der Schluß meines Auftritts pessimistisch klingt, weil der dritte Sektor sicher nicht pessimistisch ist. Weil die Leute, die darin arbeiten, nicht nur über ein riesiges schöpferisches Potential und hohe moralische und menschliche Qualitäten, sondern auch über ein ausreichendes Maß an Dickköpfigkeit und Entschlossenheit, mit den Problemen zu kämpfen, verfügen.

komunitné nadácie Nadacia Ekopolis, Banská Bystrica / Stiftung Ekopolis, Banská Bystrica

KOMUNITNÉ NADÁCIE NA SLOVENSKU

KOMMUNITÄTSSTIFTUNGEN IN DER SLOWAKEI

Vo svojej prezentácii by som sa chcel sústrediť na to, čo mimovládne organizácie robia. Rád by som tiež priblížil našim nemeckým hosťom a priateľom financovanie časti neziskového sektora. Niečo by som povedal o prístupe mimovládnych organizácií k informáciám a o práci s informáciami a na záver, ak čas dovoľí, by som niečo povedal o komunitných nadáciách, predovšetkým o komunitných nadáciách na Slovensku.

Jeden z lídrov slovenského neziskového sektora Dušan Ondrušek popísal náš tretí sektor ako homonkula, ktorý je zvláštnym spôsobom deformovaný. Má veľikánsku hlavu a obrovské svaly, ale má strašne malé telíčko a malé nožičky. Pod tou veľkou hlavou a veľkými svalmi má Dušan Ondrušek na mysli predovšetkým značný analyticko-informačný potenciál a dosť veľký potenciál obhajoby záujmov verejnosti. Slovenský tretí sektor sa do tejto deformovanej podoby vyvinul vďaka okolnostiam, v ktorých vyvíjal, vďaka tomu, že rástol v permanentnom zápase s prostredím, ktoré mu nebolo priaznivo naklonené. Aspoň pár príkladov z oblasti obhajoby záujmov verejnosti. Míľnikmi sú kampane - proti likvidačnému zákonu o nadáciách v roku 1996 SOS tretí sektor, a o dva roky neskôr kampani za férové a transparentné voľby OK 98. Momentálne je zrejme najvýraznejšia a najviditeľnejšia kampani za dobrý zákon o prístupe k informáciám. Ako iste tušíte, táto spoločnosť je značne skorumpovaná a transparentnosť nie je jej vnútornou vlastnosťou. Práve zákon o prístupe k informáciám, pokiaľ bude dobre naformulovaný, by mohol výrazným spôsobom pomôcť širokej verejnosti získať omnoho lepšiu možnosť kontrolovať verejné zdroje - rovnako domáce, ako dnes už aj zdroje EU.

Spomenuté míľniky stavajú na množstve iných skúseností a aktivít mimovládnych organizácií, predovšetkým environmentálnych, ktoré už od začiatku 90. alebo od konca 80. rokov postup-

Schönen Vormittag. In meiner Präsentation möchte ich mich auf den Inhalt dessen konzentrieren, was die Nichtregierungsorganisationen machen, bzw. auf einen Teil dieses Inhalts. Ich würde auch gerne unsere deutschen Gäste und Freunde über die Situation im der Finanzierung eines Teils des Nonprofit-Sektors informieren. Ich würde etwas auch über den Zugang der Nichtregierungsorganisationen zu Informationen und über die Arbeit mit Informationen berichten, und falls es die Zeit erlaubt würde ich auch etwas über die Kommunitätsstiftungen, vor allem über die Kommunitätsstiftungen in der Slowakei sagen.

Einer der Führer des slowakischen Nonprofit-Sektors Dušan Ondrušek hat unseren dritten Sektor als einen Homunkulus beschrieben, der auf eine komische Art deformiert ist. Er hat einen riesigen Kopf und riesige Muskeln, aber einen sehr kleinen Körper und kleine Beine. Unter dem riesigen Kopf und den riesigen Muskeln versteht Dušan Ondrušek vor allem das beträchtliche analytisch-informatorische Potential und das ziemlich große Potential der Wahrnehmung der Interessen der Öffentlichkeit. Der slowakische dritte Sektor erhielt diese deformierte Form dank den Umständen, unter denen er sich entwickelt hat, dank der Tatsache, daß er im permanenten Kampf mit einer Umwelt, die ihm nicht freundlich gesinnt war, gewachsen ist. Zumindest ein paar Beispiele aus dem Bereich der Wahrnehmung öffentlicher Interessen: Zu den Meilensteinen zählt natürlich die Kampagne „SOS Dritter Sektor“ gegen das Gesetz über die Stiftungen, die sie liquidieren sollte, im Jahr 1996. Zwei Jahre später stellte einen großen und bedeutenden Meilenstein die OK 98 dar, also die Kampagne für faire und transparente Wahlen, die bereits meine Vorrednerin erwähnt hat. Zur Zeit ist die markanteste und sichtbarste Kampagne des dritten Sektors die Kampagne für ein gutes Gesetz über den Zugang zu Informationen. Wie sie sicher ahnen, ist diese Gesellschaft ziemlich korrupt und Transparenz zählt nicht zu ihren inneren Eigenschaften. Gerade dieses Gesetz über

ne získavali skúsenosti vo vedení kampani a v obhajobe záujmov verejnosti v najrozličnejších zápasoch, predovšetkým v súvislosti s jadrovou energetikou a s projektmi výstavby priehrad. V našej krajine pôsobí veľmi silná stavebná a atómová loby, ktorá umŕtvila obrovské verejné finančné zdroje v betóne viacerých priehrad.

Druhá zložka činnosti tretieho sektora, o ktorej by som sa chcel zmieniť, je jeho inovačná funkcia. Komunitné nadácie, ktorými sme sa u nás začali zaoberať niekedy v roku 1994, sú dobrým príkladom takéhoto inovačného prostredia. Táto inovácia bola inšpirovaná predovšetkým z USA. Nepochybne novinkou a inováciou posledných rokov je angažovanosť občanov v mimovládnych organizáciách v procese približovania sa EU a v procese využívania tzv. predstupových fondov EU. Tento témy sa dotkol vo svojom vystúpení pán vicepremiér. Práve účasť mimovládnych organizácií v tomto procese významne prispieva k jeho transparentnosti: niežeby bol proces transparentný a zbavený korupcie, ale značné množstvo informácií sa stáva prístupných práve vďaka mimovládny organizáciám. Nezapomeniteľná je dnes úloha mimovládok v sprístupňovaní informácií o predstupových procesoch, najmä mimo úzkeho rámca Bratislavy. Samozrejme, toto úsilie je inšpirované procesom približovania sa k EU.

Iný významný proces, ktorý sa uskutočňuje vo všetkých vyspelých spoločnostiach - a z tohto pohľadu je aj slovenská spoločnosť vyspelou - je demografické starnutie. Nie je to téma, ktorá by v tejto chvíli výrazne rezonovala v slovenskej spoločnosti, ale nevyhneme sa jej, a niektoré mimovládne organizácie sa jej postupne začínajú venovať. Tu je istá inšpirácia z Nemecka, konkrétne z Dolného Saska, ktoré v reakcii na proces demografického starnutia asi pred piatimi rokmi rozšírilo volebné právo na sedemnást' a šestnásť ročných ľudí. Môže to byť jedna zo stratégie, ako sa budú moc moderné spoločnosti vyrovnávať s procesom demografického starnutia. Posledný príklad inovácie, ktorý chcem spomenúť, je rozbiehajúce sa úsilie predovšetkým environmentálnych MVO vytvoriť Stredoeurópsko-ruský fond na podporu demokracie, občianskej spoločnosti a trvalo udržateľného rozvoja v Rusku. Aj tu ide o inováciu v myslení nás, Stredoeurópanov, pretože sme sa naučili chodiť všade s nastrčenou rukou a čakať, že nás bude niekto finančne podporovať. My sme sa naučili byť podporovaní z USA, aj z EU. Domnievam sa, že sa musíme naučiť niesť aj svoj diel spolu-

Zugang zu Informationen könnte, falls es gut formuliert wird, auf eine wesentliche Art dazu verhelfen, daß die breite Öffentlichkeit eine viel bessere Möglichkeit bekommt, öffentliche Ressourcen - sowohl die inländischen als auch heute bereits die aus der EU - zu kontrollieren.

Die erwähnten Meilensteine basieren auf einer Anzahl von Erfahrungen und Aktivitäten anderer Nichtregierungsorganisationen, vor allem environmentaler Organisationen, die bereits seit dem Anfang der 90. oder Ende der 80. Jahre Erfahrungen in der Führung von Kampagnen und in der Wahrnehmung öffentlicher Interessen bei den verschiedensten Kämpfen, vor allem im Zusammenhang mit der Kernenergie und mit Projekten von Staudämmen gesammelt haben. In unserem Land wirkt eine sehr starke Bau- und Atomlobby, das riesige Summen von öffentlichen Finanzmitteln im Beton mehrerer Staudämme eingemauert hat.

Der zweite Bestandteil der Tätigkeit des dritten Sektors, den ich erwähnen möchte, ist seine innovative Funktion. Die Kommunitätsstiftungen, mit denen wir irgendwann im Jahr 1994 angefangen haben uns zu befassen, sind ein gutes Beispiel solcher innovativen Umgebung. Diese Innovation wurde vor allem von den USA aus inspiriert. Eine Neuigkeit und Innovation der letzten zehn Jahre ist zweifellos das Engagement der Bürger in den Nichtregierungsorganisationen im Prozeß der Annäherung zur EU und im prozeß der Nutzung von sog. Vorbeitrittsfonds der EU. Dieses Thema hat in seiner Ansprache auch der Herr Vizepremier angesprochen. Ich möchte nur betonen, daß gerade die Teilnahme von Nichtregierungsorganisationen an diesem Prozeß bedeutend zu seiner Transparenz beiträgt: nicht daß der Prozeß transparent und frei von Korruption wäre, aber eine beträchtliche Menge von Informationen wird gerade dank den Nichtregierungsorganisationen zugänglich gemacht. Unersetzlich ist heute die Aufgabe von Nichtregierungsorganisationen, Informationen über die mit dem EU-Beitritt zusammenhängenden Prozesse zu verbreiten, und zwar vor allem jenseits des engen Rahmens von Bratislava. Natürlich ist diese Bestrebung von dem Prozeß der Annäherung zur EU inspiriert.

Ein anderer bedeutender Prozeß, der sich in allen entwickelten Gesellschaften vollzieht - und aus dieser Sicht ist auch die slowakische Gesellschaft eine entwickelte Gesellschaft - ist die Alterung der Bevölkerung. Es ist kein Thema, daß zur Zeit in der slowakischen Gesellschaft starke Resonanz finden würde, doch wir werden diesem Problem nicht ausweichen können und

zodpovednosti za vývoj nielen na Slovensku, ale aj inde. A práve skutočnosť, že Rusko je veľkým dlžníkom Slovenska a Českej republiky nám umožňuje uvažovať o takej inovácii, akou by bol práve takýto fond, ktorý navrhujeme vytvorí konverziu časti ruského dlhu. Uvidíme, či sa nám ho podari presadiť, ale pustili sme sa do toho.

Homunkulus slovenského tretieho sektora, o ktorom som začal hovoriť, je veľmi zaujímavý tím, že má to malé teličko, má malé nožičky, ale všetci vieme, že mozog a svaly sú vysoko energeticky náročné a vyžadujú permanentný prísun zdrojov. Vyžadujú permanentný prísun financií, vyžadujú permanentný prísun informácií, inak sú nefunkčné. Práve advocacy a think-tankové mimovládne organizácie na Slovensku sú v nadpriemerne vysokej miere závislé na vonkajšom financovaní. To je ich veľká slabina. Kým povedzme MVO orientované na poskytovanie sociálnych služieb alebo na oblasť vzdelávania majú určitý manévrovací priestor na získavanie podpory od komunit, od samospráv, od vládnych fondov, štátnych fondov alebo aj od individuálnych sponzorov a individuálnych darcov, advocacy, think-tanková práca nie je to, na čo by človek v prvom rade prispel. Ak si máte vybrať, či podporíte sirotinec, zdravotne postihnuté deti alebo starých ľudí a oproti tomu stojí think-tank a ste normálny občan, tak s veľkou pravdepodobnosťou tých svojich 100 DM dáte na ten humanitárnejší, bezprostrednejší dobrý skutok. Aj preto sú think-tanky a advocacy organizácie veľmi závislé na vonkajších zdrojoch, najmä na amerických súkromných nadáciách. Z európskych je nepochybne najväčším donorom EÚ a jej program PHARE, a potom programy rozličných európskych nadácií, predovšetkým britských a nemeckých, a tak isto jednotlivých veľvyslanectiev.

Keď sa pozrieme na ďalší prehľad – grantové nadácie, ktoré sídlia na Slovensku – tak tie disponujú vo veľkej väčšine tiež prostriedkami, ktoré prichádzajú zvonku. Nadácia NPOA je myslím dnes najväčším zdrojom financií pre neziskový sektor na Slovensku. Druhý najväčší zdroj je Open Society Fund financovaný americkým filantropom Georgom Sorosom. Tretia najväčšia nadácia je nadácia Ekopolis a myslím si, že z hľadiska objemu finančného toku je asi štvrtá najväčšia Nadácia pre deti Slovenska, ktorá má ale značne zúžený záber, v porovnaní s prvými tromi. Rozpočty prvých troch spomínaných nadácií sa pohybujú od 1 000 000 do 3 000 000 USD ročne. Je tu ešte niekoľko ďalších grantových nadácií, ale prostriedky,

manche Nichtregierungsorganisationen fangen an, sich damit zu befassen. Es kommt hier eine gewisse Inspiration aus Deutschland, konkret aus Niedersachsen, wo als Reaktion auf den Prozeß der Alterung der Bevölkerung vor ungefähr fünf Jahren das Wahlrecht auf Siebzehn- und Sechszehnjährige erweitert wurde. Es könnte eine der Strategien werden, wie sich moderne Gesellschaften auch anderswo mit der Alterung der Bevölkerung auseinandersetzen könnten. Das letzte Beispiel der Innovation, das ich erwähnen möchte, ist die Bestrebung der hauptsächlich environmentalen NRO, einen mitteleuropäisch-russischen Fonds zur Unterstützung der Demokratie, der Bürgergesellschaft und der nachhaltigen Entwicklung in Rußland zu errichten. Auch hier geht es um eine Innovation im Denken von uns Mitteleuropäern, weil wir gelernt haben, überall mit ausgestreckter Hand hinzukommen und zu erwarten, daß uns jemand finanziell unterstützt. Wir haben uns daran gewöhnt, von den USA und von der EU unterstützt zu werden. Ich glaube, wir sollten lernen, daß wir auch unseren Teil der Mitverantwortung für die Entwicklung nicht nur in der Slowakei, sondern auch anderswo tragen. Und gerade die Tatsache, daß Rußland ein großer Schuldner der Slowakei und der Tschechischen Republik ist, gibt uns die Möglichkeit, über eine solche Innovation wie dieser Fonds nachzudenken, den wir durch die Konversion eines Teils der russischen Schulden zu errichten vorschlagen. Wir werden sehen, ob es uns gelingt, ihn durchzusetzen, doch wir haben damit angefangen.

Der Homunkulus des slowakischen dritten Sektors, über den ich zu sprechen begann, ist dadurch interessant, daß er einen kleinen Körper und kleine Beine hat, und wir alle wissen, daß das Gehirn und die Muskeln einen großen Energiebedarf haben, und einen permanenten Nachschub von Ressourcen benötigen. Sie erfordern einen permanenten Nachschub von Finanzen, sie erfordern einen permanenten Nachschub von Informationen, sonst funktionieren sie nicht. Gerade die „Advocacy“ und „Think-tank“ NRO sind im überdurchschnittlich hohem Ausmaß von externer Finanzierung abhängig. Das ist ihre große Schwäche. Während zum Beispiel NRO, die auf Sozialdienstleistungen oder auf den Bildungsbereich orientiert sind, einen bestimmten Manövrierraum zur Gewinnung von Unterstützung von Kommunitäten, Selbstverwaltungen, aus Regierungsfonds, Staatsfonds oder auch von individuellen Sponsoren und individuellen Spendern haben, sind Advocacy und Think-tank nicht gerade die Art von Tätigkeit, für die man in erster Linie spenden würde. Wenn Sie sich entscheiden sollten, ob sie ein Kinderheim oder

ktorými disponujú, sú výrazne menšie a sú spravidla špecificky zamerané na nejakú oblasť života.

Omnoho horšia je však situácia, keď sa pozrieme na vlastné zdroje týchto nadácií, čiže na ich tzv. capital endowment – rezervné fondy a základiny. Z tohto pohľadu je najväčšou grantovou nadáciou na Slovensku Nadácia pre deti Slovenska, ktorej základina predstavuje okolo 22 000 000 Sk, čiže 1 000 000 DM. Druhá je Ekopolis so základinou okolo 600 000 DM, treťou je Komunitná nadácia Zdravé mesto Banská Bystrica – Zvolen s necelými 400 000 DM. Nasleduje Ján Hus Education Foundation so 100 000 DM základinou a piata najväčšia nadácia podľa endowmentu je Komunitná nadácia Modrá Torysa, ktorá má základinu okolo 50 000 DM.

HELENA WOLEKOVÁ,

Sprecherin des Gremiums des dritten Sektors

1.

Das Zentrum für Analyse der Sozialarbeit nimmt an der internationalen komparativen Forschung des Nonprofit-Sektors teil. Bei der Interpretation von Ergebnissen haben wir oft mühsam nach den Gründen der markant unterschiedlichen Struktur des Nonprofit-Sektors bei uns und in den Ländern der Europäischen Union oder anderswo in der Welt gesucht. Nach der zweiten slowakisch-deutschen Konferenz ist es mir immer klarer: In der BRD ist die Bestimmung des Sektors die klassische Caritas – Hilfe den Leuten, die sie benötigen, in der Slowakei ist die Bestimmung des Sektors die Freiheit und Demokratie zu schützen. Alles andere hat einen geringeren Dringlichkeitsgrad.

2.

Im Sozialbereich, wo ich arbeite, ist sicherlich die Kraft der Koalitionen, die karitative Organisationen in der BRD bilden, inspiratorisch. Ihre Dienstleistungen haben die Form von effektiven Netzen, sie sind lokal und gleichzeitig „global“ und sie geben ihnen die Kraft bei der Schließung von Partnerschaften mit der öffentlichen Verwaltung. Mein geheimer Wunsch ist es, so bald wie möglich die sozialen Dienstleistungen in der Slowakei zu etablieren, so wie es in den östlichen Bundesländern der BRD geschah. Ich bin überzeugt, daß unsere Partner in der BRD uns dabei sicherlich helfen würden. Schade nur, daß wir dazu noch einen Dritten brauchen – die Regierung der SR. Die könnte vielleicht die Regierung der BRD in die richtige Richtung einen Anstoß geben. (Also die Strategie hätten wir schon, man muß jetzt nur noch die richtige Taktik wählen, Freunde!)

gesundheitlich behinderte Kinder oder alte Menschen fördern sollen, und dem gegenüber steht ein Think-tank und sie sind ein normaler Bürger, werden sie mit sehr hoher Wahrscheinlichkeit ihre 100 DM für die humanitäre unmittelbarere gute Tat ausgeben. Auch deswegen sind Think-tanks und Advocacy-Organisationen sehr von externen Quellen abhängig, vor allem von amerikanischen Privatstiftungen. In Europa ist zweifellos die EU und ihr PHARE-Programm der größte Spender, und dann gibt es natürlich noch Programme verschiedener europäischer Stiftungen, vor allem britischer und deutscher, sowie der einzelnen Botschaften (siehe Übersicht).

Wenn wir uns eine weitere Gruppe anschauen – Grantstiftungen, die in der Slowakei ihren Sitz haben – verfügen diese in ihrer großen Mehrheit auch über Mittel, die von außen kommen. Die Stiftung NPOA ist, soweit ich weiß, heute die größte Finanzquelle für den Nonprofit-Sektor in der Slowakei. Die zweitgrößte Quelle ist der Open Society Fund, finanziert von dem amerikanischen Philanthropen George Soros. Die drittgrößte Stiftung ist die Stiftung Ekopolis, und ich glaube, daß hinsichtlich des Finanzvolumens die viertgrößte die Stiftung für Kinder in der Slowakei ist, die jedoch im Vergleich mit den ersten drei – NPOA, OSF und Ekopolis – einen wesentlich engeren Bereich abdeckt. Die Budgets der ersten drei Stiftungen bewegen sich irgendwo zwischen 1 000 000 und 3 000 000 USD jährlich. Es gibt noch einige weitere Grantstiftungen, doch die Mittel, über die sie verfügen, sind wesentlich geringer, und sie sind in der Regel spezifisch auf irgendeinen Lebensbereich orientiert.

Viel schlimmer wird die Situation jedoch, wenn man sich die eigenen Quellen dieser Stiftungen, also ihr sog. Capital Endowment – Reservefonds und Stiftungen – ansieht. Aus dieser Sicht gibt es fünf größte Grantstiftungen in der Slowakei: Die Stiftung für Kinder der Slowakei, deren Stiftung ca. 22 000 000 SK, also 1 000 000 DM beträgt, ist die größte Stiftung, die es hier gibt. Die zweitgrößte hinsichtlich des Endowments ist Ekopolis, deren Stiftung ca. 600 000 DM beträgt. Die drittgrößte ist die Kommunitätsstiftung Gesunde Stadt Banská Bystrica – Zvolen, weniger als 400 000 DM. Es folgt Ján Hus Education Foundation mit einer 100 000 DM Stiftung und die fünftgrößte Stiftung nach dem Stiftungsbetrag ist die Kommunitätsstiftung Modrá Torysa, die eine Stiftung von ungefähr 50 000 DM hat.

Es ist sehr wichtig, daß wir selbst in der Slowakei uns darüber klar werden, daß diese Stiftungen sehr klein sind, weil es davon zeugt, wie verletzbar vor allem die Think-tank- und Advo-

Je veľmi dôležité, aby sme si my sami na Slovensku uvedomili, že tieto základy sú veľmi malé, a vedieť o tom, aký zraniteľný je predovšetkým think-tankový a advocacy komponent mimovládneho sektora na Slovensku.

Pre zahraničných hostí, ktorí spravidla navštívia Bratislavu a odchádzajú s pocitom, že boli na Slovensku, je užitočné vedieť, že mimovládny sektor na Slovensku nie je zďaleka len záležitosťou hlavného mesta. Analyzovali sme geografickú distribúciu grantov od šiestich najvýznamnejších grantových nadácií, ktoré majú sídlo na Slovensku. Distribúcia 810 grantov udelených v rokoch 1997 a 1998 na Slovensku ukazuje, kde sú najsilnejšie centrá aktivity mimovládnych organizácií. Z 810 grantov 300 skončilo v Bratislave, časť z nich nepochybne na celoslovenské aktivity. Ďalšie výrazné centrá sú Košice a Prešov na východnom Slovensku, Banská Bystrica a Zvolen na strednom Slovensku.

GRIGORIJ MESEŽNIKOV,

Institut für öffentliche Fragen

1.

Die Konferenz in Bratislava hat zweifellos zur Stärkung der Kontakte zwischen slowakischen und deutschen NRO beigetragen und Voraussetzungen für die Zusammenarbeit an konkreten gemeinsamen Projekten geschaffen. Sie bestätigte die hohe Glaubwürdigkeit des slowakischen dritten Sektors in den Augen der ausländischen Experte. Eine paradoxe Äußerung dieser Glaubwürdigkeit waren Vorstellungen einiger deutscher Teilnehmer der Konferenz davon, daß das bisherige starke gesellschaftliche Engagement der slowakischen Nichtregierungsorganisationen sogar in die Bildung politischer Formationen auf ihrer Basis, die um Macht wetzeln könnten und sie folglich auch ausüben, ausmünden könnte. In ihren Präsentationen haben die slowakischen Teilnehmer jedoch darauf hingewiesen, daß das starke gesellschaftliche Engagement der NRO in der Slowakei konkrete Ursachen hat, die in keinem Fall den dritten Sektor zum Ersatz der authentischen Akteure des politischen Lebens prädestinieren.

2.

Für die Slowakei könnten vor allem Erfahrungen in der Zusammenarbeit des dritten Sektors in Deutschland mit staatlichen Institutionen, legislative Bedingungen, Ethik der Freiwilligkeit und Caritas inspiratorisch sein.

cacy-Komponente des Nichtregierungssektors in der Slowakei ist.

Für ausländische Gäste, die Bratislava besuchen und die Stadt in der Regel mit dem Gefühl verlassen, in der Slowakei gewesen zu sein, ist es nützlich zu wissen, daß der Nichtregierungssektor bei weitem nicht nur eine Angelegenheit der Hauptstadt ist. Wir analysierten die geographische Verteilung der Grants von den sechs bedeutendsten Grantstiftungen, die ihren Sitz in der Slowakei haben. Die Distribution von 810 Grants, die in den Jahren 1997 und 1998 in der Slowakei erteilt wurden, zeigt, wo hier die stärksten Zentren der Aktivitäten von Nichtregierungsorganisationen liegen. Von den 810 Grants landeten 300 in Bratislava, ein Teil davon zweifellos für gesamtslowakische Aktivitäten. Weitere markante Zentren sind Košice, Prešov in der Ostslowakei, Banská Bystrica und Zvolen in der Mittelslowakei.

Diese Analyse kann auch für unsere deutschen Gäste interessant sein, weil es ihnen aufgrund der Zusammensetzung der Teilnehmer dieser Konferenz gar nicht bewußt werden muss. Ich habe zusammengezählt, daß wir hier 54 Personen aus Bratislava und 8 Personen aus dem Rest der Slowakei haben. Ich habe mir auch die deutschen Gäste angesehen. Wir haben 24 registrierte deutsche Gäste, von diesen 24 deutschen Gästen kommen sechs aus Berlin, dann zwei aus Dresden, zwei aus Stuttgart, zwei aus Prag und dann jeweils einer aus verschiedenen anderen Städten. Aber das Verhältnis 54 Personen aus Bratislava versus acht Personen aus dem Rest der Slowakei könnte andeuten, daß der Nonprofit-Sektor eine Angelegenheit von Bratislava ist. Dem ist es nicht so. Zum Glück ist es nicht so, und wir alle freuen uns darüber. Auch diejenigen, die aus Bratislava kommen, freuen sich natürlich darüber.

Spätestens seit den Zeiten von Descartes wissen wir, daß neben Geld Informationen die zweite bedeutende Quelle der Macht und Einfluß sind. Sie sind eine immer stärker werdende Machtquelle und meine Kollegin Richterová hat erwähnt, daß der Nichtregierungssektor in der Slowakei ein eigenes Internet-Portal Changenet hat. Ein Blick darauf ist auch sehr interessant. Eines der Instrumente von Changenet sind Diskussionsgruppen, die die schnellsten und gewaltigsten Informationsforen des Nonprofit-Sektors in der Slowakei darstellen. Natürlich existieren auch schriftliche Informationsforen, wie z.B. die Monatszeitschrift Nonprofit. Doch in unserer sich sehr schnell entwickelnden Welt sind elektronische Kommunikation, die Nutzung von ICT, von

Táto analýza môže byť veľmi zaujímavá aj pre našich nemeckých hostí, lebo zo zloženia účastníkov tejto konferencie si to nemusia uvedomiť. Spočítal som, že tu máme 54 ľudí z Bratislavy a 8 ľudí zo zvyšku Slovenska. Pozrel som si aj nemeckých hostí. Máme 24 nemeckých hostí, z nich sú šiesti z Berlína, dvaja z Drážďan, 2 zo Stuttgartu a 2 z Prahy a po jednom z rôznych iných miest. Ale jednoducho ten pomer 54 Bratislavčanov verzus 8 ľudí z iného Slovenska by napovedal tomu, že neziskový sektor na Slovensku je záležitosť Bratislavy. Nie je to tak. Našťastie to tak nie je a všetci sa tomu tešíme, aj Bratislavčania sa tomu samozrejme tešia.

Najneskôr od čias Descarta vieme, že okrem peňazí sú druhým významným zdrojom moci a vplyvu informácie. Sú čoraz výraznejším zdrojom moci a kolegyňa Richterová sa zmienila o tom, že mimovládny sektor na Slovensku má vlastný internetový portál Changenet. Pohľad naň je tiež veľmi zaujímavý. Jeden z nástrojov Changenetu sú diskusné skupiny, ktoré vytvárajú najrýchlejšie a najmohutnejšie informačné fóra neziskového sektora na Slovensku. Samozrejme, existujú aj písané informačné fóra, ako je napríklad mesačník Non-Profit. V našom veľmi rýchlo sa vyvíjajúcom svete sú však elektronická komunikácia, využitie ICT, informačných a komunikačných technológií veľmi dôležité. A práve schopnosť využívať ich dáva neziskovému sektoru na Slovensku veľký náskok. S trochu nadsádzky by som ho označil ako civilizačný náskok pred štátnou správou. Druhá najintenzívnejšie fungujúca skupina Changenetu je napríklad skupina Regiony. Je preto tak veľmi využívaná, lebo je na ňu napojený aj veľký počet ľudí z verejnej správy, pre ktorých v rámci verejnej správy neexistuje žiadne alternatívne komunikačné fórum a rýchly kanál. A tak prostredníctvom tejto diskusnej skupiny sa dozvedia množstvo informácií - povedzme z vlády a ministerstiev omnoho rýchlejšie, ako by k nim prišli cez hierarchickú kaskádu z Bratislavy cez krajský úrad k okresnému úradu až k nejakému referentovi.

Geografický prehľad účasti MVO v diskusných skupinách má podľa môjho názoru značnú prognostickú hodnotu o budúcnosti tretieho sektora v regiónoch Slovenska. Tam, kde sú dnes informácie, bude veľmi pravdepodobne rýchlejšie prebiehať rozvoj. A to rozvoj nielen mimovládneho sektora, ale aj celkový rozvoj regiónov. Priemem na mapu je veľmi podobný tomu, čo vidíme pri distribúcií grantov. Opäť výrazná dominancia Bratislavy, a potom zase

Informations- und Kommunikationstechnologien sehr wichtig. Und gerade die Fähigkeit, sie zu nutzen, gibt dem Nonprofit-Sektor in der Slowakei einen großen Vorsprung. Etwas übertrieben würde ich ihn als Zivilisationsvorsprung gegenüber der Staatsverwaltung bezeichnen. Die zweite, am intensivsten funktionierende Gruppe von Changenet ist z.B. die Gruppe Regionen. Sie wird deshalb so stark ausgelastet, weil auch eine große Anzahl von Leuten aus der öffentlichen Verwaltung daran angeschlossen ist, für die es im Rahmen der öffentlichen Verwaltung kein alternatives Kommunikationsforum und keinen schnellen Kanal gibt. Und so können sie mittels dieser Diskussionsgruppe eine Menge Informationen erfahren - z.B. von der Regierung und den Ministerien - viel schneller, wie sie durch die hierarchische Kaskade aus Bratislava durch das Kreisamt zum Bezirksamt bis hinzu irgendeinem Referenten zu ihnen gelangen würden.

Die geographische Übersicht der Teilnahme von NRO in den Diskussionsgruppen hat meiner Meinung nach einen wesentlichen prognostischen Wert über die Zukunft des dritten Sektors in den Regionen der Slowakei. Dort, wo es heute Informationen gibt, wird höchstwahrscheinlich die Entwicklung schneller verlaufen. Und zwar nicht nur die Entwicklung des Nichtregierungssektors, sondern auch die Gesamtentwicklung der Regionen. Die Projektion auf die Karte ähnelt stark dem, was wir bei der Distribution von Grants sehen. Wieder eine starke Dominanz von Bratislava, dann wieder ein Zentrum in Košice, ein weiteres in Banská Bystrica und Zvolen und dann eine Zerstreuung in der ganzen Slowakei. Für uns in der Slowakei ist wieder auch eine detaillierte Analyse, wie es in den einzelnen Kleinstädten oder Bezirken aussieht, sehr interessant.

Der letzte Charakterzug des slowakischen dritten Sektors, auf den ich gerne hinweisen möchte, sind die Komunitätsstiftungen und Fonds in der Slowakei. Ich möchte sie deshalb erwähnen, weil die Komunitätsstiftungen ein Beispiel der Innovation sind. Es ist eine Innovation, die wir aus den USA importierten, jedoch im Kontext eines postkommunistischen Landes, wo Komunitätsstiftungen eine etwas andere - oder vielleicht eine wesentlich andere - Bedeutung haben als im Mutterland, wo sie entstanden sind, in den USA. Wir betrachten sie als ein wichtiges Instrument zum Neuaufbau vom Vertrauen und zur Stärkung des Sozialkapitals in den Kommunen der Slowakei. Sicherlich ist vielen von Ihnen das Konzept des Sozialkapitals, das von dem Professor aus Harvard Robert Putnam stammt, bekannt. Gerade die Komunitätsstiftung, dadurch wie sie strukturiert ist, ermöglicht

jedno centrum v Košiciach, ďalšie v Banskej Bystrici a Zvolene a potom taký rozptýl po celom Slovensku. Pre nás na Slovensku je opäť veľmi zaujímavý aj detailný rozbor, ako to vyzerať v jednotlivých mestečkách alebo okresoch.

Posledná črta slovenského tretieho sektora, na ktorú chceme upozorniť, sú komunitné nadácie a fondy na Slovensku. O tomto sa chceme zmieniť preto, lebo komunitné nadácie sú jedným z príkladov inovácie. Je to inovácia, ktorú sme importovali k nám z USA, ale v kontexte postkomunistického krajiny, kde majú komunitné nadácie trochu iný význam – alebo možno výrazne iný význam – ako v krajine, kde vznikli. My ich vnímame ako dôležitý nástroj pre znovuvybudovanie dôvery a posilnenie sociálneho kapitálu v komunitách na Slovensku. Určite ste mnohí oboznámení s konceptom sociálneho kapitálu, ktorý priniesol harvardský profesor Robert Putnam. Práve komunitná nadácia tým, ako je štrukturovaná, skutočne umožňuje zahusťovať komunikačné sieťe a zvyšovať množstvo aktívnych hráčov rozvoja na úrovni komunit a umožňuje tiež posilňovať vzájomnú dôveru. Nepochybne, práve kríza dôvery je v postkomunistických krajinách jedným z najväčších problémov. My sme sa za tých 40 rokov – nakoniec, vy Nemci to poznáte z východného Nemecka – odučili dôverovať si navzájom. Naučiť sa to znovu nie je vôbec jednoduché. Komunitné nadácie sú charakterizované siedmimi kvalitami uvedenými v ďalšom prehľade: Jednak sú to grantové nadácie. Sú to nadácie, ktoré pôsobia v geograficky vymedzenom území, najčastejšie na území nejakého mesta alebo regiónu. Sú to nadácie, ktoré majú široko definované poslanie – nie nadácie špecializované na sociálnu oblasť alebo na edukáciu, ale povedzme zvyšovanie kvality života v komunite alebo posilňovanie sociálneho kapitálu komunity. A do toho môžu zapadať aktivity tak v oblasti sociálnej, ako v oblasti kultúrnej, v oblasti práce s mládežou, seniormi. Sú to nadácie, ktoré sú riadené ľuďmi z vnútra komunity, v ideálnom prípade nejakou reprezentatívnou skupinou. Je to typ nadácie, ktorá robí nepretržitý fundraising vo vnútri komunity, čiže funguje ako istý most medzi tými, ktorí majú prostriedky, ale nemajú čas sa povedzme venovať nejakým dobročinným aktivitám v komunite a naopak tými, ktorí majú čas, majú nápady, majú energiu, ale nemajú prostriedky. Komunitná nadácia dokáže taketo dva typy ľudí spojiť a umožniť to, čo by ináč nebolo možné. Ďalšou veľmi dôležitou kvalitou komunitnej nadácie je, že programovo budujú základňu. To je veľmi dôležitá okrem iného

GERDA WINZEN

Nemecký inštitút pre mládež, Mnichov

1. *Dozvedela som sa veľa o pôsobivej rozmanitosti a účinnosti slovenských MVO. V rámci mojej aktuálnej pracovnej úlohy - prípravy medzinárodnej konferencie o komunálnych mládežníckych projektoch v Slovenskej Republike a v Nemecku - som mala možnosť získať množstvo praktických poznatkov a spolupôsobení slovenských MVO a štátnych inštitúcií. Kontakty, ktoré som počas tejto konferencie nadviazala, budú pre mňa pri mojej budúcej práci veľmi užitočné.*

2. *Tretí sektor na Slovensku z môjho pohľadu nielen berá úlohy, ktoré suplujú štát, ale aj dôsledne sleduje cieľ kritiky a korektúry štátneho konania z hľadiska demokratizácie a rovnosti šancí. Táto súbežnosť blízkosti a vzdialenosti k vlastnému štátu by mohla mať nielen podnetnú funkciu pre nemecký štát, ale vzhľadom na rozširovanie Európskej únie by mohla byť príkladom aj pre iné kandidátske krajiny.*

wirklich die Kommunikationsnetze zu verdichten und die Zahl der aktiven Spieler der Entwicklung auf der Ebene der Communities zu erhöhen, und sie ermöglicht auch, das gegenseitige Vertrauen zu stärken. Gerade die Vertrauenskrise ist in den postkommunistischen Ländern zweifellos eines der größten Probleme. Wir haben es in den letzten 40 Jahren verlernt, einander zu vertrauen. Sie, deutsche Bürger, kennen das ja schließlich von Ostdeutschland. Es ist gar nicht so einfach, es wieder zu lernen. Die Communitystiftungen werden durch sieben Qualitäten charakterisiert, die ich in der folgenden Übersicht anführe: Erstens sind es die Grantstiftungen. Es sind Stiftungen, die auf einem geographisch abgegrenzten Gebiet wirken, am häufigsten auf dem Gebiet einer Stadt oder einer Region. Es sind Stiftungen, die sehr breit definierte Bestimmungen haben – nicht Stiftungen, die auf den Sozial- oder den Bildungsbereich spezialisiert sind, sondern beispielsweise die Definition ihrer Bestimmung kann heißen, die Lebensqualität in der Community zu erhöhen oder das Sozialkapital der Community zu stärken. Und darunter können Aktivitäten sowohl aus dem Sozialbereich, als auch aus dem Kulturbereich, aus dem Bereich der Arbeit mit Jugendlichen oder mit Senioren fallen. Es sind Stiftungen, die von Menschen aus dem Inneren der Community, im Idealfall von irgendeiner repräsentativen Gruppe geleitet werden. Es ist der Typ einer Stiftung, die

preto, že tým demonštrujú odhodlanie byť súčasťou komunity v dlhodobom časovom horizonte a súčasne endowment dáva komunitnej nadácii možnosť reagovať pružne na hrozby alebo vynárajúce sa príležitosti. V súčasnej dobe na Slovensku pôsobí okolo 10 miestnych grantmakingových programov, z ktorých niektoré systematicky smerujú k tomu, aby sa z nich stali komunitné nadácie. Ranné štádiá vývoja komunitných nadácií dnes pôsobia v štyroch krajských mestách na Slovensku a sú vo vývoji aj v ďalších mestách, vrátane Bratislavy. Rovnako fungujú taketo programy aj v niektorých vidieckych regiónoch.

Konečne v našom kontexte je významná funkcia komunitných nadácií v tom, že slúžia ako živý príklad dobrej praxe. Nadačný sektor ako celok je pionierom v publikovaní svojich výročných správ, vo formovaní politiky konfliktu záujmov, presadzovaní transparentnosti, čo sa síce ľuďom so západoeurópskou kultúrou môže zdať samozrejmosťou (Američanom určite), ale v našich podmienkach to zďaleka nie je také samozrejmé. Tu mi dovoľte moju prezentáciu ukončiť v nádeji, že vám aspoň v základoch predstavila niektoré zaujímavé črty a trendy v treťom sektore na Slovensku.

ununterbrochenen Fundraising im Inneren der Community betreibt, also als eine Art Brücke funktioniert zwischen denen, die über Mittel verfügen, aber keine Zeit haben sich beispielsweise irgendwelchen Wohltätigkeitsaktivitäten in der Community zu widmen, und umgekehrt denen, die Zeit, Einfälle und Energie, aber keine Mittel haben. Die Communitystiftung schafft es, diese zwei Typen von Menschen zusammenzubringen und das zu ermöglichen, was sonst unmöglich wäre. Eine weitere sehr wichtige Qualität der Communitystiftung ist die, daß die Communitystiftungen programmgemäß ein Endowment aufbauen. Dies ist unter anderem auch deshalb sehr wichtig, weil sie dadurch die Bereitschaft demonstrieren, im langfristigen Zeithorizont ein Bestandteil der Community zu sein, und gleichzeitig gibt das Endowment der Communitystiftung die Möglichkeit, flexibel auf die Drohungen oder die auftauchenden Gelegenheiten zu reagieren. Zur Zeit wirken in der Slowakei ungefähr 10 lokale Grantmaking-Programme, von denen einige systematisch darauf ausgerichtet sind, Communitystiftungen zu werden. Diese Frühstadien der Entwicklung von Communitystiftungen finden wir heute in vier Bezirksstädten in der Slowakei und sie entwickeln sich auch in weiteren Städten, inklusive Bratislava. Genauso funktionieren solche Programme auch in manchen Regionen auf dem Lande.

Schließlich ist in unserem Kontext die Funktion der Communitystiftungen darin bedeutend, daß sie als lebendiges Beispiel der guten Praxis dienen. Der Stiftungssektor als Ganzes ist ein Pionier im Publizieren seiner Jahresberichte, in der Formung der Politik des Interessenkonfliktes, in der Durchsetzung der Transparenz, was den Leuten mit westeuropäischer Kultur zwar als Selbstverständlichkeit erscheinen mag (den Amerikanern ganz bestimmt), doch in unseren Verhältnissen es bei weitem nicht so selbstverständlich ist. Gestatten Sie mir, hier meine Präsentation zu beenden, in der Hoffnung, daß sie Ihnen zumindest in Grundzügen einige interessante Charakterzüge und Trends im dritten Sektor in der Slowakei vorgestellt hat.

REINER DANNENBERG,

Nemeckí priatelia prírody, Drážďany

1. *Konferencia nám umožnila pohľad na prácu slovenských MVO. Nadviazali sme nové známosti, ktoré by mohli byť základom pre obojstrannú spoluprácu.*

2. *Pozícia MVO a pozornosť zo strany vlády by mohla byť príkladom pre nemecké MVO. Finančné problémy sa vyskytujú tu aj tam. Postavenie MVO závisí vždy od príslušnej vlády. Pozícia MVO musí byť trvalo zakotvená v zákonoch.*

panelová diskusia PANELOVA DISKUSIA PODIUMDISKUSSION

VYUŽITIE SKÚSENOSTÍ SLOVENSKÝCH MIMOVLÁDNYCH ORGANIZÁCIÍ PRI OVPLYVŇOVANÍ VEREJNEJ POLITIKY (KAMPAŇ OK '98, KAMPAŇ ZA DOBRÝ ZÁKON O INFORMÁCIÁCH, AKTIVITY SLOVENSKÝCH MIMOVLÁDNYCH ORGANIZÁCIÍ VO VÝCHODNEJ EURÓPE A NA BALKÁNE)

NUTZUNG DER ERFAHRUNGEN VON SLOWAKISCHEN NICHTREGIERUNGSORGANISATIONEN BEI DER BEEINFLUSSUNG DER ÖFFENTLICHEN POLITIK (KAMPAGNE OK 98, KAMPAGNE FÜR EIN GUTES GESETZ ÜBER INFORMATIONEN, AKTIVITÄTEN VON SLOWAKISCHEN NICHTREGIERUNGSORGANISATIONEN IN OSTEUROPA UND AUF DEM BALKAN)

PAVOL DEMEŠ,

German Marshall Fund, US,

kancelária pre strednú a východnú Európu, Bratislava/Büro für Mittel- und Osteuropa, Bratislava

Veľakrát zaznela otázka, či ľudia, ktorí sú aktívni v treťom sektore, nevstúpia do politických strán. Ani jeden z koordinátorov kampane OK '98 - za spravodlivé a čestné voľby nevstúpil do politickej strany. My netvrdíme, že nevstupujeme do politickej arény. Tvrdíme, že sme politickí, ale nestraní. To bolo aj krédo OK '98. Pre mnohých ľudí to znelo veľmi paradoxne. Základný rozdiel medzi ambíciou mimovládnych organizácií pohybovať sa vo sfére politiky a politickými stranami je v tom, že MVO nesúťažia o moc alebo o posty, ale snažia sa o to, aby nositelia politickej moci vykonávali túto moc čo najspravodlivejšie a podľa zákonov.

Es tauchte häufig die Frage auf, ob Leute, die im dritten Sektor aktiv sind, keinen politischen Parteien beitreten. Keiner der Koordinatoren der Kampagne OK 98 - für gerechte und faire Wahlen ist einer politischen Partei beigetreten. Wir behaupten nicht, daß wir die politische Arena nicht betreten. Wir behaupten politisch, aber unparteilich zu sein. Dies war auch das Kredo von OK 98. Für viele Leute klang das sehr paradox. Der grundlegende Unterschied zwischen der Ambition der Nichtregierungsorganisationen, sich in der Politikosphäre zu bewegen, und den politischen Parteien ist der, daß die NRO nicht um Macht oder um Posten wettstreiten, sondern sich darum bemühen, daß die Träger der politischen Macht diese Macht so gerecht wie möglich und nach den Gesetzen ausüben.

Der dritte Sektor widmet sich zur Zeit besonders aktiv Fragen der Transparenz und der europäischen Integration. Die Europäische Union hat begriffen, daß ohne die Einbeziehung von Leuten aus den Nichtregierungsorganisationen in die Entwicklung von Projekten, in die Suche nach komplexen Lösungen für die Entwicklung von Regionen, die Integration in die Europäische Union nicht möglich ist.

Tretí sektor sa v súčasnosti mimoriadne aktívne venuje otázkam transparentnosti a európskej integrácii. Európska únia pochopila, že bez zapojenia ľudí z mimovládnych organizácií do vytvárania projektov, do hľadania komplexných riešení pre rozvoj regiónov nie je integrácia možná.

MICHAL KRAVČÍK,

Ludia a voda, Košice/Leute und Wasser, Košice

Otázka politiky a politických strán je mimoriadne zaujímavá aj z hľadiska historického vývoja. Treba si uvedomiť, že politické strany sú určitou formou občianskych združení. Mám pocit, že celosvetovo dochádza k prelomu a derie sa do popredia forma otvorenej občianskej spoločnosti. Je tu priestor pre kvasenie novej formy spoločnosti riadenia na samosprávnom princípe. Jedným zo základných princípov je princíp diverzity a nie koncentrácia moci, čo si niektoré politické strany veľmi často mylia. Zneužívanie moci, klientelizmus atď. sú cudzie práve v občianskom prostredí.

RASTISLAV KUŽEL,

MEMO 98

Práve dnes sme našartovali projekt stránky na internete, ktorá sa volá „Občan Róm“. Domnievame, že problém rómskej menšiny je skutočne jedným z najpálčivejších problémov v súčasnosti. Málokto sa zamýšľa, prečo práve média priťahujú len problematické časti, ktoré súvisia s našimi národnostnými menšinami, ale málokto sa snaží presadzovať tzv. pozitívnu diskrimináciu. Snažíme sa nastaviť spätné zrkadlo médiám a všetky naše výsledky okrem toho, že sú uverejňované prostredníctvom médií, sú prezentované aj na našej stránke na internete. Myslíme si, že je veľmi dôležité, aby aktivity a práca tretieho sektora bola prezentovaná v médiách. V slovenskom treťom sektore sa nachádzajú veľmi kvalitní ľudia, ale možno nie vždy sa kladie dôraz na prezentáciu ich aktivít. Rozbehli sme aj projekt prezentovania aktivít tretieho sektora vo verejnoprávnej televízii.

O našej skúsenosti sme sa rozhodli podeliť s krajinami, kde úroveň slobody prejavu je na veľmi nízkej úrovni. Začali sme sa v rámci Organizácie pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe zúčastňovať volebných pozorovateľských misií. Napríklad prezidentské voľby na Ukrajine, parlamentné voľby v Tadžikistane. Vyškolili sme skupinu novinarov z Bieloruska, ktorí momentálne robia monitoring bieloruskej televízie a tlače. Domnievame sa, že je dôležité, aby naše skúsenosti neostali len na Slovensku. Jeden z posledných projektov je zameraný na srbské voľby.

Die Frage der Politik und der politischen Parteien ist auch aus der Sicht der historischen Entwicklung besonders interessant. Man muß bedenken, daß politische Parteien eine Form von bürgerlichen Vereinigungen sind. Ich habe das Gefühl, daß es weltweit zu einem Umbruch kommt, und daß die Form der offenen Bürgergesellschaft sich in den Vordergrund drängt. Es gibt Raum zur Gärung der neuen Form der Steuerung der Gesellschaft auf dem Prinzip der Selbstverwaltung. Eines der Grundprinzipien ist das Prinzip der Diversität und nicht die Konzentration der Macht, wie es manche politischen Parteien sehr oft verwechseln. Machtmißbrauch, Klientelismus usw. sind gerade in der bürgerlichen Umwelt fremd.

Gerade heute haben wir das Projekt der Internet-Seite gestartet, die „Der Bürger Roma heißt.“ Wir sind der Ansicht, daß das Problem der Minderheit der Roma wirklich eines der dringendsten Probleme der Gegenwart ist. Es macht sich kaum jemand Gedanken darüber, wieso gerade die Medien nur von den problematischen Seiten, die mit unseren volksminderheiten zusammenhängen, angezogen werden, aber kaum jemand versucht die sog. positive Diskriminierung durchzusetzen. Wir versuchen den Medien einen Rückspiegel zu zeigen, und alle unsere Ergebnisse werden neben der Veröffentlichung in den Medien auch auf unserer Internet-Seite präsentiert. Wir halten es für sehr wichtig, daß die Aktivitäten und die Arbeit des dritten Sektors in den Medien präsentiert wird. Im slowakischen dritten Sektor befinden sich Leute von bester Qualität, doch wird vielleicht nicht immer die Präsentation ihrer Aktivitäten hervorgehoben. Wir haben auch das Projekt zur Präsentation der Aktivitäten des dritten Sektors im öffentlich-rechtlichen Fernsehen gestartet.

Wir haben beschlossen, unsere Erfahrungen mit Ländern zu teilen, wo das Niveau der Redefreiheit sehr niedrig ist. Wir haben angefangen, im Rahmen der Organisation für Sicherheit und Zusammenarbeit in Europa an Wahlbeobachtungsmissionen teilzunehmen. Zum Beispiel an den Präsidentenwahlen in der Ukraine, den Parlamentswahlen in Tadschikistan. Wir schulten eine Gruppe von Journalisten aus Weißrußland, die zur Zeit ein Monitoring des weißrussischen Fernsehens und der Presse durchführen. Wir glauben, es ist wichtig, daß unsere Erfahrungen nicht nur in der Slowakei bleiben. Eines der letzten Projekte befaßt sich mit den serbischen Wahlen.

MARIÁN GABRIEL,
Občianske oko/Das Bürgerliche Auge

Občianske oko vzniklo krátko pred parlamentnými voľbami v roku 1998. Zaoberáme sa monitorovaním volebného procesu. Na rozdiel od MEMO 98 sa zaoberáme viac otázkami volebného zákona, organizáciou volieb a problémom spojeným so samotným výkonom, priebehom volieb, sčítaním hlasov. Zorganizovali sme monitoring, vydali sme správy, organizovali sme naše aktivity pri komunálnych voľbách v roku 1998, ako aj pri prezidentských voľbách v roku 1999. V súčasnosti sme zapojení do aktivít v rámci OBSE v Kirgizsku, Chorvátsku, Srbsku, chystáme sa do Čiernej Hory, Bosny a Hercegoviny a Bieloruska. Zároveň organizujeme aj misie, väčší počet pracovníkov sa zúčastňuje misií na Ukrajine, v Chorvátsku a naposledy v komunálnych voľbách v Bosne a Hercegovine.

JÁN ROHÁČ,
Krajské Grémium tretieho sektora v Banskej Bystrici/Regionalgremium des dritten Sektors in Banská Bystrica

Ludia z malých miest, dedín, z regiónov sa zúčastnili veľkej kampane, začali sa organizovať, naučili sa pohybovať v politicky veľmi citlivom prostredí regionálnej a komunálnej politiky. Ludia v regiónoch pochopili, kde je hranica medzi politikou a tretím sektorom, že tretí sektor nemusí byť silou-mocou apolitický, len sa musí držať nad stranami. A toto všetko malo jeden výsledok, že tretí sektor získal po voľbách dosť dobrú reputáciu. Má autoritu a naučil sa byť asertívny a má svoje meno, svoju polohu v regiónoch.

Slovenské mimovládne organizácie a ich pôsobenie doma i v južnej a východnej Európe môžu byť inšpiratívne pre aktivizáciu občanov v SRN i v celej Európe. MVO na Slovensku dokázali dôrazne odlišiť ovplyvňovanie verejnej politiky od robenia straníckej politiky, a tým si získali podporu verejnosti i rešpekt zo strany politických strán.

Nemecké politické nadácie významne pomáhajú pri analýze verejnej politiky a tvorbe politickej kultúry, pri vzdelávaní občanov, podporujú integračné snahy Slovenska.

Das Bürgerliche Auge ist kurz vor den Parlamentswahlen im Jahr 1998 entstanden. Wir befassen uns mit der Überwachung des Wahlprozesses. Im Unterschied zu MEMO 98 beschäftigen wir uns eher mit den Fragen des Wahlgesetzes, der Organisation der Wahlen und mit der Durchführung und dem Verlauf der Wahlen selbst, mit der Stimmenausschüttung. Wir organisierten ein Monitoring, wir veröffentlichten Berichte, wir organisierten unsere Aktivitäten bei den Kommunalwahlen im Jahr 1998 wie auch bei den Präsidentenwahlen im Jahr 1999. Zur Zeit nehmen wir an Aktivitäten im Rahmen der OSZE in Kirgistan, Kroatien, Serbien teil, wir wollen nach Montenegro, Bosnien und Herzegowina und Weißrussland. Gleichzeitig organisieren wir auch Missionen, eine größere Anzahl von Mitarbeitern nimmt an Missionen in der Ukraine und in Kroatien und zuletzt bei den Kommunalwahlen in Bosnien und Herzegowina teil.

Leute aus kleinen Städten, Dörfern und Regionen haben an der großen Kampagne teilgenommen, begannen sich zu organisieren, lernten sich im politisch sehr sensiblen Umfeld der regionalen und kommunalen Politik zu bewegen. Die Menschen in den Regionen haben begriffen, wo die Grenze zwischen der Politik und dem dritten Sektor liegt, daß der dritte Sektor nicht um jeden Preis unpolitisch sein muß, daß er sich lediglich über den Parteien halten muß. Und all dies führte zu dem Ergebnis, daß der dritte Sektor nach den Wahlen eine ziemlich gute Reputation gewann. Er hat Autorität, er hat gelernt assertorisch zu sein, und er hat seinen Namen und seine Position in den Regionen durchgesetzt.

Die slowakischen Nichtregierungsorganisationen und ihre Wirkung in eigenem Land und auch in Süd- und Osteuropa können auch für die Aktivierung von Bürgern in der BRD und auch in ganz Europa inspirierend sein. Die NRO haben es in der Slowakei geschafft, die Trennung zwischen der Beeinflussung der öffentlichen Politik und der Ausübung der Parteipolitik klar zu bewahren, wodurch sie die Unterstützung der Öffentlichkeit sowie den Respekt seitens der politischen Parteien gewannen. Die deutschen politischen Stiftungen helfen bedeutend bei der Analyse der öffentlichen Politik und bei der Entwicklung der politischen Kultur, bei der Bildung von Bürgern, sie unterstützen die Integrationsbemühungen der Slowakei.

ANDREJ BARTOSIEWICZ,
Združenie na podporu lokálnej demokracie/Verein zur Unterstützung von Lokaldemokratie

Jedine občan, ktorý vie, ako funguje mechanizmus štátu, je schopný zúčastňovať sa na transformačnom procese. A špeciálne v podmienkach postkomunistickej spoločnosti. Pyramída moci, ktorá je na Slovensku, je ešte stále veľmi prikra, veľmi špicatá a my máme dojem, že by sme tú pyramídu mali rozložiť. Viac kompetencií, viac právomocí, viac financií presunúť na regióny, aby regióny boli životaschopnejšie. A celkom logicky sme prišli na to, že nám chýba výchova k občianstvu. Prvý krok vo výchove občana je umožniť mu prístup k informáciám. A tak sme začali kampaň za prijatie zákona o informáciách. Zákon o informáciách, zásľuhou kampane, bol parlamentom prijatý.

VLADIMÍR TALIAN,
Hlava 98/Kopf 98

Videoklipy, ktoré sme vytvorili pred voľbami, zohrali zásadnú úlohu pri ovplyvňovaní mladých ľudí. Kampaň, ktorú sme v rámci kampane OK '98 realizovali, mala samostatný názov - Volím, teda som. Odohrávala sa v televízi a rozhlas. Treba podotknúť, že v súkromnej televízii Markiza a v súkromných rozhlasových staniách. Rozhodujúcou mierou mohli voľby ovplyvniť mladá ľudia, hlavne prvovoliči. Kampaň sa zamerala práve na týchto ľudí, pretože oni mohli podstatnou mierou ovplyvniť výsledok volieb. Aby títo ľudia boli schopní spraviť občiansky krok a ísť k voľbám, tak ich bolo treba osloviť inými prostriedkami, ako politickým slovníkom alebo politickými argumentami. Preto sme sa rozhodli spraviť spoty, ktoré boli blízke reklamným spotom, využívajúc kredit hlavne mladých osobností, muzikantov, hercov, modeliek, športovcov, ľudí, ktorých predtým nikto s politikou nespájala a ktorí v rámci spotov mohli úprimne hovoriť o tom, prečo pôjdu voliť. Chceli sme dosiahnuť efekt, že voliť je moderné. A toto sa podarilo, veď prvovoličov bolo takmer 80 percent, ktorí sa volieb zúčastnili. Realizovali sme aj iné kampane. Pre kolegu Filipa Vagača - Hodinu deťom. Pomáhali sme pri kampani za dobrý zákon o informáciách. Ak sa má

Nur der Bürger, der weiß, wie der Mechanismus des Staates funktioniert, ist fähig, am Transformationsprozess teilzunehmen. Und das besonders in den Verhältnissen der postkommunistischen Gesellschaft. Die Machtpyramide, die es in der Slowakei gibt, ist immer noch sehr steil, sehr spitz, und wir haben das Gefühl, daß wir die Pyramide zerlegen sollten. Mehr Kompetenzen, mehr Vollmacht, mehr Finanzen auf die Regionen übertragen, damit die Regionen bei weitem lebensfähiger sind. Und ganz logisch mußten wir feststellen, daß uns die Erziehung zu Bürgern fehlt. Der erste Schritt in der Erziehung des Bürgers ist, ihm den Zugang zu Informationen zu ermöglichen. Und so starteten wir die Kampagne für das Gesetz über Informationen. Das Gesetz wurde dank der Kampagne durch das Parlament verabschiedet.

Die Videoclips, die wir vor den Wahlen produziert haben, spielten eine wesentliche Rolle bei der Beeinflussung von jungen Leuten. Die Kampagne, die wir im Rahmen der Kampagne OK 98 realisierten, hatte den selbständigen Titel - Ich wähle, also bin ich. Sie spielte sich im Fernsehen und im Hörfunk ab. Man muß hinzufügen, daß es sich um ein Privatfernsehen - Markiza - und um private Hörfunkstationen handelte. In entscheidendem Maße konnten die jungen Leute, vor allem die Erstwähler, die Wahlen beeinflussen. Die Kampagne war gerade auf diese Leute gerichtet, weil sie im wesentlichen Ausmaß das Ergebnis der Wahlen beeinflussen konnten. Um diese Leute dazu zu bringen, einen bürgerlichen Schritt zu machen und zu den Wahlen zu gehen, mußte man sie mit anderen Mitteln ansprechen als mit politischem Wortschatz und politischen Argumenten. Deswegen haben wir beschlossen, Werbespots ähnliche Spots zu drehen, wobei wir das Ansehen von hauptsächlich jungen Persönlichkeiten, Musikern, Schauspielern, Models, Sportlern nutzten, von Leuten also, die vorher niemand mit Politik in Verbindung gebracht hat und die im Rahmen der Spots offen darüber sprechen konnten, wieso sie wählen werden. Wir wollten das Effekt erzielen, daß Wählen modern ist. Und dies ist gelungen, denn fast 80% der Erstwähler haben an den Wahlen teilgenommen. Wir realisierten auch andere Kampagnen. Für den Kollegen Filip Vagač - Eine Stunde für die Kinder. Wir haben bei der Kampagne für ein gutes Gesetz über Informationen geholfen. Wenn irgendeine erfolgreiche Kampagne realisiert werden soll, und wenn wir als der dritte Sektor auch in Zukunft darin weitermachen wollen, muß uns klar sein,

urobiť nejaká úspešná kampaň a ak my, ako tretí sektor, chceme v nej pokračovať aj v budúcnosti, musí nám byť jasné, čo sa bude diať, keď sa kampaň skončí a ako sa s výsledkami akéjto kampane bude nakladať. Kampaň OK '98 v čase volieb urobila veľa. Ale ruku na srdce, kto z nás by bol schopný ísť dnes do televízie a povedať voličom: Choďte voliť, pretože si volíte svoju budúcnosť.

was passieren wird, wenn die Kampagne zu Ende ist und wie man mit den Ergebnissen dieser Kampagne umgehen wird. Die Kampagne OK 98 hat in der Zeit der Wahlen viel geleistet. Aber Hand aufs Herz, wer von uns wäre heute fähig, im Fernsehen aufzutreten und den Wählern zu sagen, wählt, denn ihr wählt eure Zukunft.

FILIP VAGAČ,
Fórum donorov/Forum der Spender

Udalosti pred parlamentnými voľbami v roku 1998 na Slovensku boli jedinečné v tom, že grantové nadácie dokázali vytvoriť spoločnú politiku na podporu aktivít v neziskovom sektore zameranú na ovplyvňovanie občana, aby išiel voliť. V rámci kampane OK '98 vznikla prvýkrát dohoda medzi donormi, aby spoločne postupovali pri podpore občianskych aktivít za spravodlivé voľby na Slovensku. Na Slovensku sa táto dohoda podarila, čo je naozaj výnimočné. Veľmi to ovplyvnilo aj priebeh celej kampane. Druhá podstatná vec, ktorá sa udiala v rámci kampane OK '98, bolo stanovenie etického kódexu, t. j. hranice medzi politikou a straníckosťou.

Die Ereignisse vor den Parlamentswahlen im Jahr 1998 in der Slowakei waren darin einzigartig, daß die Grantstiftungen es schafften, eine gemeinsame Politik zur Unterstützung von Aktivitäten im Nichtprofitsektor zu entwickeln, die darauf orientiert waren, den Bürger zu beeinflussen, damit er wählt. Im Rahmen der Kampagne OK 98 ist es zum ersten Mal zu einer Einigung unter den Spendern gekommen, bei der Unterstützung von bürgerlichen Aktivitäten für gerechte Wahlen in der Slowakei gemeinsam vorzugehen. In der Slowakei ist diese Einigung gelungen, was wirklich einzigartig ist. Es hat auch den Verlauf der gesamten Kampagne sehr stark beeinflusst. Eine weitere wesentliche Sache, die sich im Rahmen der Kampagne OK 98 ereignete, war die Festlegung eines ethischen Kodexes, d.h. einer Grenze zwischen der Politik und der Parteilichkeit.

úloha nadácií

ÚLOHA NEMECKÝCH NADACIÍ PRI PODPORE DEMOKRATICKEJ REFORMY V KRAJINÁCH STREDEJ A VÝCHODNEJ EURÓPY

AUFGABE DEUTSCHER STIFTUNGEN BEI DER FÖRDERUNG VON DEMOKRATISCHEN REFORMEN IN LÄNDERN MITTEL- UND OSTEUROPAS

Frank Spengler,
Nadácia Konrada Adenauera/Konrad-Adenauer-Stiftung

Chcem pripomenúť, že nemecké politické nadácie západní spojenci po vojne poverili, aby vychovali z Nemcov demokratov. To bola ich primárna úloha. Postupne sa ukázalo, že politické nadácie sú veľmi účinný nástroj, ktorý vytvára spojenie medzi štátnymi prostriedkami a hodnotovo orientovaným politickým vzdelávaním, keďže tieto nadácie odvodzujú svoju politickú filozofiu od strán, ktoré ich v parlamente zastupujú.

Postupne sme sa etablovali na celom svete, dnes máme sieť viac ako 80 zahraničných zastúpení a pôsobíme vo viac ako sto krajinách. Po opätovnom zjednotení Nemecka boli politické nadácie vyzvané, aby prispeli k medzinárodnému dialógu a k zastupovaniu nemeckých záujmov vo svete.

Pri tomto pôsobení sú nemecké politické nadácie jedinečné, pôsobia v medzinárodnom meradle komplementárne. Dostávajú podporu zo strany štátu a verejné prostriedky môžu používať na realizáciu vlastných politických predstáv. Veľmi dôležité je spolužitie rôznych nadácií, uplatňovanie plurality v praxi. Na základe konsenzu demokratov táto činnosť zodpovedá trom oporným stĺpom: pluralite, subsidiarite a solidarite. Na realizáciu myšlienok medzinárodnej spolupráce si jednotlivé nadácie hľadajú partnerov, ktorí majú rovnaké svetonázorové princípy.

Naša práca sa stáva stále komplexnejšou, konkrétnym príkladom je Kosovo. V prvom rade nám ide o vybudovanie demokracie a právneho štátu, ďalej o vytvorenie hospodárskeho poriadku, v ktorom existuje sociálna spravodlivosť. Snažíme sa viesť interkultúrny dialóg, aby sme predchádzali konfliktom. Spolupráca s politickými stranami a hnutiami sa orientuje na politický stred, resp. napravo od stredu. Zvládnutie globálnych výziev si vyžaduje široký národný konsenzus. Politické konanie sa musí sprostredkovať. V minulosti sme prišli na to, že tu sú značné deficity.

Ich möchte daran erinnern, daß die deutschen politischen Stiftungen von westlichen Alliierten nach dem Krieg beauftragt wurden, aus den Deutschen Demokraten zu erziehen. Das war ihre primäre Aufgabe. Nach und nach hat sich gezeigt, daß politische Stiftungen ein sehr wirksames Instrument sind, das eine Verbindung zwischen den staatlichen Mitteln und der wertorientierten politischen Bildung herstellt, da diese Stiftungen ihre politische Philosophie von den Parteien ableiten, die sie im Parlament vertreten. Wir haben uns schrittweise in der ganzen Welt etabliert, heute haben wir ein Netz von mehr als 80 Auslandsvertretungen und wir wirken in mehr als hundert Ländern. Nach der Wiedervereinigung Deutschlands wurden die politischen Stiftungen aufgefordert, zum internationalen Dialog und zur Vertretung deutscher Interessen in der Welt beizutragen. Im Bereich dieser Tätigkeit sind die deutschen politischen Stiftungen einzigartig, sie wirken im internationalen Maßstab komplementär. Sie erhalten Unterstützung seitens des Staates, und die öffentlichen Mittel können sie zur Realisierung ihrer eigenen politischen Vorstellungen verwenden. Sehr wichtig ist das Zusammenleben verschiedener Stiftungen, die Anwendung der Pluralität in der Praxis. Aufgrund des Konsenses der Demokraten entspricht diese Tätigkeit drei Tragsäulen: Pluralität, Subsidiarität und Solidarität. Zur Realisierung der Gedanken der internationalen Zusammenarbeit suchen sich die einzelnen Stiftungen Partner, die gleiche Weltanschauungsprinzipien haben. Unsere Arbeit wird immer komplexer, ein konkretes Beispiel dafür ist Kosovo. In erster Linie geht es uns um den Aufbau der Demokratie und des Rechtsstaates, weiters um die Schaffung einer Wirtschaftsordnung, in der soziale Gerechtigkeit besteht. Wir bemühen uns, einen interkulturellen Dialog zu führen um Konflikte zu vermeiden. Die Zusammenarbeit mit den politischen Parteien und Bewegungen orientiert sich auf die politische Mitte, bzw. rechts von der Mitte. Die Bewäl-

Úlohu sprostredkovateľa môže zohrávať Nadácia Konrada Adenauera. Má veľkú sieť intelektuálnych zdrojov, ako aj kontaktných osôb.

Myslím si, že by sme mali ešte lepšie využívať transfer vedomostí doma i v zahraničí. Známa funkcia antény – teda väčš rozpoznáť politický rozvoj a realizovať opatrenia. K tomu nám pomáhajú analýzy a rôzne dokumenty, v ktorých sa formulujú stanoviská. Takže to by boli všeobecne poznámky, ktoré sa týkajú všetkých politických strán.

Pokiaľ ide o strednú, východnú a južnú Európu, po páde totalitných režimov sa uskutočnili v regióne skutočne dramatické zmeny. Každá táto zmena si však vyžaduje diferencovaný prístup. Máme tri skupiny štátov. V prvej sú kandidáti na vstup do EU, teda krajiny, ktoré sa rýchlo približujú európskemu štandardu: Poľsko, Česká republika, Slovensko, Maďarsko, Estónsko a Slovinsko, ktoré by podľa všetkého členstvo v EU mohli dosiahnuť o niekoľko rokov. Druhou skupinou sú štáty bývalého Sovietskeho zväzu: Moldavsko, Rusko, Ukrajina a Bielorusko. Toto sú krajiny s centralistickým systémom, sú menej flexibilné a trhové hospodárstvo v nich je iba náznačkové. Význam týchto krajín pre rozvoj Európy však bude vzrastáť. Tretia oblasť sú krajiny bývalej Juhoslávie a Albánsko. Dá sa povedať, že tu ešte nedošlo k orientácii na trhový mechanizmus, podľa všetkého iba Chorvátsko má šancu zaradiť sa medzi krajiny, ktoré sa uchádzajú o členstvo v EU. Čierna Hora, Macedónsko, Bosna a Hercegovina musia vytvoriť ešte nové štruktúry. Ťažiská práce Nadácie Konrada Adenauera sú jednoznačne pokiaľ ide o prvú skupinu, ďalej pomôcť pri transformačnom procese v Ruskej federácii, tak isto treba zdôrazniť spoluprácu v bezpečnostnej oblasti. Ide predovšetkým o to, aby sa vyšlo v ústrety požiadavkám transformačného procesu. Osobne sa teším na diskusiu, v ktorej budeme musieť definovať celú Európu.

Ešte niekoľko slov o nástrojoch práce nadácie. Je to predovšetkým vzdelávacia práca, seminára, konferencie, sympóziá, ktoré organizujeme. Ďalej disponujeme stipendiami. V Nemecku sme mali 100 stipendistov, ktorí študovali na univerzitách. Pozývame politikov na tzv. študijný informačný program. Financujeme výskumné projekty, publikácie. Momentálne máme 14 zastúpení.

K dispozícii máme v tomto roku 23 miliónov mariek. V južnej Európe sme dostali navyše prostriedky, ktoré budeme veľmi uvážlivo používať a dúfame, že aj v budúcnosti si budú politici ceniť prácu nadácie a nebudeme musieť počítať so žiadnymi reštrikciami.

tigung der globalen Herausforderungen erfordert einen breiten nationalen Konsens. Die politische Tätigkeit muß vermittelt werden. In der Vergangenheit haben wir festgestellt, daß es hier ziemliche Defizite gibt.

Die Rolle des Vermittlers kann die Konrad-Adenauer-Stiftung spielen. Sie hat ein großes Netz von intellektuellen Ressourcen wie auch von Kontaktpersonen. Ich glaube, daß wir noch besser den Wissenstransfer zuhause und im Ausland nutzen sollten. Die bekannte Funktion der Antenne - also rechtzeitig die politische Entwicklung zu erkennen und Maßnahmen zu treffen. Dazu verhelfen uns Analysen und verschiedene Dokumente, in denen Stellungnahmen formuliert werden. Das wären also allgemeine Anmerkungen, die alle politischen Parteien betreffen.

Was Mittel-, Ost- oder Südeuropa betrifft, nach dem Fall der totalitären Regime ist es in der Region wirklich zu dramatischen Änderungen gekommen. Jede dieser Änderungen erfordert jedoch ein differenziertes Herangehen. Wir haben drei Gruppen von Staaten. In der ersten befinden sich Kandidaten für den EU-Beitritt, also Länder, die sich schnell dem europäischen Standard nähern: Polen, die Tschechische Republik, die Slowakei, Ungarn, Estland und Slowenien, die anscheinend in ein paar Jahren EU-Mitglieder werden könnten. Die zweite Gruppe bilden die Staate der ehemaligen Sowjetunion: Moldawien, Rußland, die Ukraine und Weißrußland. Dies sind Länder mit einem zentralistischen System, sie sind weniger flexibel und sie zeigen nur die ersten Andeutungen der Marktwirtschaft. Die Bedeutung dieser Länder für die Entwicklung Europas wird jedoch steigen. Der dritte Bereich sind Länder des ehemaligen Jugoslawiens und Albanien. Man kann sagen, daß es hier noch nicht zur Orientierung auf den Marktmechanismus gekommen ist, anscheinend hat nur Kroatien eine Chance unter die Ländern zu kommen, die sich um die EU-Mitgliedschaft bewerben. Montenegro, Mazedonien, Bosnien und Herzegovina müssen noch neue Strukturen schaffen. Die Schwerpunkte der Arbeit der Konrad-Adenauer-Stiftung, soweit es sich um die erste Gruppe handelt, sind eindeutig, weiters geht es darum, beim Transformationsprozeß in der Russischen Föderation zu helfen, genauso muß die Zusammenarbeit im Sicherheitsbereich betont werden. Es geht vor allem darum, den Forderungen des Transformationsprozesses entgegenzukommen. Ich persönlich freue mich auf die Diskussion, in der wir das gesamte Europa werden definieren müssen.

Noch ein paar Worte über die Arbeitsinstrumente der Stiftung. Es ist vor allem Bildungsarbeit, Seminare, Konferenzen, Symposien, die wir organisieren. Weiters verfügen wir über Stipendien.

Ďalším dôležitým bodom je naša kancelária v Bruseli, v ktorej štátom strednej a východnej Európy poskytujeme veľmi užitočné služby. Je to lobovanie na mieste, aj v prospech vstupu Slovenska do EU.

Chcel by som ešte povedať, že sme mali česť ponúknuť vášmu premiérovi priestor na vystúpenie v Berlíne. Pri príležitosti 50. výročia Schumannovho plánu mal prednášku, ktorú sme dali preložiť do nemčiny. Je to príklad dobrej spolupráce Slovenska a Nemecka. Chcem poukázať ešte na jednu vec. Nielen vaša krajina, ale aj politické nadácie sú v štádiu transformácie. Chceme plniť globálne úlohy. Chceme sa prispôbiť súčasným potrebám.

In Deutschland hatten wir 100 Stipendiaten, die auf Universitäten studierten. Wir laden Politiker zum sog. Studieninformationsprogramm ein. Wir finanzieren Forschungsprojekte, Publikationen. Zur Zeit haben wir 14 Vertretungen. Dieses Jahr stehen uns 23 Millionen Mark zur Verfügung. In Südeuropa erhielten wir außerdem noch zusätzliche Mittel, die wir sehr bedachtsam nutzen werden und wir hoffen, daß die Politiker auch in Zukunft die Arbeit der Stiftung schätzen werden und daß wir mit keinen Restriktionen werden rechnen müssen. Ein weiterer wichtiger Punkt ist unser Büro in Brüssel, wo wir für die mittel- und osteuropäischen Staaten sehr nützliche Dienste leisten. Es ist Lobbyismus an Ort und Stelle, auch zugunsten des Beitritts der Slowakei zur EU. Ich möchte noch sagen, daß wir die Ehre hatten, ihrem Premierminister Raum für einen Auftritt in Berlin anzubieten. Anlässlich des 50. Jahrestags des Schumannplans hielt er einen Vortrag. Es ist ein Beispiel der guten Zusammenarbeit zwischen der Slowakei und Deutschland.

Ich möchte noch auf eine Tatsache hinweisen. Nicht nur ihr Land, sondern auch die politischen Stiftungen befinden sich im Stadium der Transformation. Wir wollen globale Aufgaben erfüllen. Wir wollen uns den gegenwärtigen Bedürfnissen anpassen.

Milan Horáček, Nadácia Heinricha Bölla/Heinrich-Böll-Stiftung

Niekoľko slov o činnosti našej nadácie v strednej Európe. Máme vybudované partnerstvo s ľuďmi, ktorí sa dlhé roky angažujú v ekoolasti. V procese rozširovania Európskej únie nás zaujima agrárna problematika, nielen v úzkej orientácii na poľnohospodárstvo alebo ekopoľnohospodárstvo (Ekotrend), ale celková problematika rozvoja vidieckeho prostredia. Zaoberáme sa regionálnym rozvojom, infraštruktúrou, ekológiou až po ochranu vôd atď., vrátane výroby potravín, zdravotníctva a oblasti politiky zdravotníctva.

Zaujima nás otázka nových hraníc v Európe. Čo to znamená, ak EU bude rozšírená, čo to bude znamenať pre nové hraničné regióny. Čo to bude znamenať pre ľudí, ktorí tam žijú, čo to bude znamenať pre jednotlivé krajiny. Pretože rozširovanie na východ bude mať celkom iste výhody, ale na druhej strane prinesie aj problémy, resp. nevýhody. Aby sme to vyjadrili jasnejšie, radi by sme uskutočnili rad podujatí, ktoré budeme v tomto smere realizovať. Čo sa týka špeciálne Slovenska, už v minulosti a myslím si aj v tomto roku a budúcnosti bu-

Einige Worte über die Tätigkeit unserer Stiftung in Mitteleuropa. Wir haben eine Partnerschaft mit Menschen aufgebaut, die sich seit langen Jahren in dem Bereich der Ökologie engagieren. Im Prozeß der Erweiterung der Europäischen Union interessiert uns die Agrarproblematik, und zwar nicht nur in der engen Orientierung auf die Landwirtschaft oder Ökologielandwirtschaft (Ökotrend), sondern insgesamt die Problematik der Entwicklung des ländlichen Bereichs. Wir befassen uns mit Regionalentwicklung, Infrastruktur, Ökologie, bis zum Schutz von Gewässern usw., einschließlich Lebensmittelproduktion, Gesundheitswesen und Gesundheitspolitik.

Es interessiert uns die Frage der neuen Grenzen in Europa. Was das bedeutet, wenn die EU erweitert wird, was wird das für die neuen Grenzregionen bedeuten. Was wird das für die Menschen bedeuten, die dort leben, was wird das für die einzelnen Länder bedeuten. Denn die Osterweiterung wird ganz gewiß bestimmte Vorteile haben, aber auf der anderen Seite wird sie auch Probleme, bzw. Nachteile mit sich bringen. Um es näher zu erläutern, würden wir gerne eine Reihe von Veranstaltungen

deme mať menšie projekty. Seminára alebo malé konferencie, pričom máme záujem, aby sme spolupracovali s viacerými partnermi. Chcel by som spomenúť, že spolupracujeme napr. s Nadáciou Milana Šimečka, Mostami. Uskutočnili sme konferencie „Luhačovice Vlada Čecha“ a Duchovného parlamentu. Ďalej aktivity s Jurajom Mesikom (Nadácia Ekopolis v Banskej Bystrici), Lubicou Trubíniovou (Greenpeace Slovensko) v oblasti ekológie energetiky atď.

organisieren. Was speziell die Slowakei betrifft, wir hatten hier schon einige kleinere Projekte in der Vergangenheit und ich glaube, wir werden welche auch in diesem Jahr und auch in der Zukunft haben. Es handelt sich um Seminare oder kleine Konferenzen, wobei wir daran interessiert sind, mit mehreren Partnern zusammenzuarbeiten. Ich möchte noch erwähnen, daß wir z.B. mit der Milan-Šimečka-Stiftung und mit Mosty zusammenarbeiten. Wir haben die Konferenzen „Luhačovice Vlada Čecha“ und „Geistiges Parlament“ veranstaltet. Wir hatten weitere Aktivitäten mit Juraj Mesík (Stiftung Ekopolis in Banská Bystrica), Lubica Trubíniová (Greenpeace Slowakei) in dem Bereich Ökologie der Energiewirtschaft usw.

Michael Petráš, Nadácia Fridricha Eberta, Bratislava/Fridrich-Ebert-Stiftung, Bratislava

Nadácia Friedricha Eberta bola založená pred 75 rokmi v marci 1925 na podporu štúdiá mladých ľudí zo sociálnodemokratického prostredia. Nesie meno prvého prezidenta Nemeckej republiky Friedricha Eberta.

Počas nacistizmu bola jej činnosť samozrejme zakázaná, svoju prácu obnovila až začiatkom päťdesiatych rokov. Je jednou z tzv. nemeckých politických nadácií, špecifické formy vzdelávacích a osvetových inštitúcií, ktorá v tejto podobe a rozsahu nemá vo svete obdobu.

Na plnení úloh nadácie pracuje štáb dvoch centráľ v Bonne a Berlíne, sieť kancelárií a vzdelávacích inštitúcií v celom Nemecku a asi sto zahraničných zastúpení v Európe, Ázii, Afrike a Amerike. Najväčšia časť našich prostriedkov pochádza z nemeckého štátneho rozpočtu, ale pracujeme aj s inými prostriedkami a spravujeme aj iné menšie nadačné fondy.

Len pre informáciu uvádzam, že ročne vydávame viac ako 700 publikácií a poskytujeme štipendiá asi 1400 nemeckým občanom a 300 cudzincom v Nemecku.

Na Slovensku pracujeme od roku 1990, samostatnú kanceláriu sme otvorili v roku 1992. Tak ako všetky zahraničné zastúpenia FES, v rámci hlavných úloh vytvárame program, ktorý zodpovedá potrebám krajiny, v ktorej pracujeme. V krajinách strednej a východnej Európy sa snažíme našu prácu koordinovať, pôsobíme v dvoch hlavných smeroch, alebo ako to my nazývame, projektoch: jeden je všeobecne spo-

Die Friedrich-Ebert-Stiftung wurde vor 75 Jahren im März 1925 zur Unterstützung des Studiums von jungen Leuten aus sozialdemokratischer Umgebung gegründet. Sie trägt den Namen des ersten Präsidenten der Deutschen Republik Friedrich Ebert.

Während des Nationalsozialismus war ihre Tätigkeit natürlich verboten, ihre Arbeit hat sie erst Anfang der fünfziger Jahre wiederaufgenommen. Sie ist eine der sog. deutschen politischen Stiftungen, einer spezifischen Form von Bildungs- und Kulturinstitutionen, die in dieser Gestalt und in diesem Umfang in der Welt einzigartig ist.

An der Erfüllung der Aufgaben der Stiftung arbeitet ein Stab von zwei Zentralen in Bonn und Berlin, ein Netz von Büros und Bildungsinstitutionen in ganz Deutschland und ungefähr hundert Auslandsvertretungen in Europa, Asien, Afrika und Amerika. Der größte Teil unserer Mittel kommt aus dem deutschen Staatsbudget, aber wir arbeiten auch mit anderen Mitteln, und außerdem verwalten wir auch andere kleinere Stiftungsfonds.

Nur zur Information führe ich an, daß wir jährlich mehr als 700 Publikationen herausgeben, und Stipendien für ungefähr 1400 deutsche Staatsbürger und 300 Stipendien für Ausländer in Deutschland erteilen.

In der Slowakei arbeiten wir seit dem Jahr 1990, ein selbständiges Büro eröffneten wir im Jahr 1992. Sowie alle Auslandsvertretungen der FES, erstellen wir im Rahmen der Hauptaufgabenstellungen ein Programm, das den Bedürfnissen des Landes, in dem wir arbeiten, entspricht. In den Ländern Mittel- und Osteuropas, wo wir uns bemühen, unsere

ločensko-politický a druhý je zameraný na spoluprácu s odborními.

Odborársky projekt je našim špecifikom - vyplýva z nášho politického pozadia, ako aj zo spolupráce s nemeckými odborními a ich Nadáciou Hansa Böcklera.

V tejto oblasti je našim partnerom na Slovensku hlavné Konfederácia odborových zväzov (KOZ), Asociácia zamestnávateľských zväzov a ministerstvo práce a sociálnych vecí. V rámci spolupráce sa zameriavame na:

- zvýšenie odbornosti (profesionalizácie) vybraných skupín funkcionárov a pracovníkov
- podporu budovania demokratických a efektívnych odborových štruktúr
- podporu medzinárodnej spolupráce a koordinácie odborov, spoluprácu v rámci joint ventures
- podporu zvýšenia podielu sociálnych partnerov na integračnom procese do európskych štruktúr.

Spoločensko-politický projekt dlhodobou pozostáva z nasledujúcich ťažiskových úloh:

- podpora európskej integrácie Slovenska, vrátane jeho začlenenia do transatlantických bezpečnostných štruktúr.

Sem patrí napríklad naša viacročná spolupráca s ministerstvom obrany, Slovenskou spoločnosťou pre zahraničnú politiku a Slovenským inštitútom medzinárodných štúdií pri analýze bezpečnostnej situácie v našom regióne, spolupráca s Academiou Istropolitana Novou pri organizovaní postgraduálneho štúdia „European Studies“. Dôležitá je z nášho pohľadu aj podpora tejto konferencie.

- podpora budovania demokratického a právneho štátu.

Chcel by som sa zmieniť najmä o spolupráci so slovenskými politológmi a sociológmi, Ústavom štátu a práva, Inštitútom verejných otázok, ale aj Nadáciou Laca Novomeského alebo ľavicovými mládežníckymi organizáciami pri rôznych formách spracovávania aktuálnych slovenských problémov. Dôležité sú pre nás v tejto súvislosti aj spoločné projekty s Centrom pre hospodársky rozvoj a so slovenskou Transparency International. Za významnú súčasť tejto časti našej práce pokladáme spoluprácu so SAIA-SCTS, ktorá poskytuje služby tretiemu sektoru, ale aj s rôznymi ženskými organizáciami (medzinárodná konferencia o boji proti obchodu so ženami) alebo podporu odborných diskusií o právach menšín.

- podpora rozvoja rôznych odborných politík.

Arbeit zu koordinieren, wirken wir in zwei Hauptrichtungen, oder wie wir es nennen, Projekten: das eine ist allgemein gesellschaftspolitisch, und das andere ist auf die Zusammenarbeit mit den Gewerkschaften gerichtet.

Das Gewerkschaftsprojekt ist unser Spezifikum - es geht aus unserem politischen Hintergrund hervor, wie auch aus der Zusammenarbeit mit den deutschen Gewerkschaften und ihrer Hans-Böckler-Stiftung.

In diesem Bereich ist unser Partner in der Slowakei vor allem die Konföderation der Gewerkschaftsverbände (KOZ), die Assoziation der Arbeitgeberverbände und das Ministerium für Arbeit und soziale Angelegenheiten. Im Rahmen der Zusammenarbeit richten wir uns auf

- die Erweiterung des Fachwissens (Professionalisierung) ausgewählter Gruppen von Funktionären und Mitarbeitern
- Unterstützung des Aufbaus von demokratischen und effektiven Gewerkschaftsstrukturen
- Unterstützung der internationalen Zusammenarbeit und der Koordination von Gewerkschaften, Zusammenarbeit im Rahmen von Joint-ventures
- Unterstützung der Erhöhung des Anteils der Sozialpartner am Integrationsprozeß in europäische Strukturen.

Das gesellschaftspolitische Projekt besteht langfristig aus folgenden Schwerpunktaufgaben:

- Unterstützung der europäischen Integration der Slowakei, inklusive ihrer Eingliederung in die transatlantischen Sicherheitsstrukturen

Hierzu gehört z.B. unsere mehrjährige Zusammenarbeit mit dem Verteidigungsministerium, mit der Slowakischen Gesellschaft für Außenpolitik und dem Slowakischen Institut für internationale Studien bei der Analyse der Sicherheit in unserer Region, die Zusammenarbeit mit der Academia Istropolitana Nova bei der Organisation des postgradualen Studiums „European Studies“. Wichtig ist aus unserer Sicht aber auch die Unterstützung dieser Konferenz.

- Unterstützung des Aufbaus eines demokratischen Rechtsstaates

Ich möchte vor allem die Zusammenarbeit mit slowakischen Politologen und Soziologen, mit dem Institut für Staat und Recht, dem Institut für öffentliche Fragen, aber auch mit der Laco-Novomeský-Stiftung oder mit links orientierten Jugendorganisationen bei verschiedenen Formen der Verarbeitung aktueller slowakischer Probleme erwähnen. Wichtig sind für uns in diesem Zusammenhang auch die gemeinsamen Projekte mit dem

Aj vzhľadom na naše politické zázemie stojí na prvom mieste sociálna politika - dlhodobá sa venujeme napríklad problematike reformy dôchodkového systému, problémom politiky zamestnanosti a trhu práce. Podporujeme však aj výskumy v oblasti regionálnej politiky.

Niektoré programy je ťažké zaradiť presnejšie do jednej zo škatuliek, ale našim cieľom je držať sa v rámci určitých dlhodobých priorít tak, aby sme zbytočne netrieštili naše obmedzené prostriedky. Celkovo sa dá povedať, že sa snažíme v priestore, ktorý sme si vymedzili, podporiť budovanie demokratických štruktúr a vecnú, konštruktívnu diskusiu. Snažíme sa preto na našich alebo nami podporovaných podujatiach mať účastníkov zľava aj sprava, z vládnych aj mimovládnych štruktúr, odborníkov z teórie aj z praxe. Možno by sa dalo povedať, že v pozadí našich projektov je aj snaha o spoluvytváranie demokratickej politickej kultúry.

Na rozdiel od našich kolegov z KAS - zdôrazňujem slovo kolegov, lebo vzťah medzi nemeckými politickými nadáciami je skutočne kolegiálny, aj keď pracujú úplne nezávisle, je medzi nimi veľmi dobrá výmena informácií, vďaka ktorej nedochádza k prekryvaniu aktivít - nemáva FES pevných zmluvných partnerov. My pracujeme tak, že podporujeme alebo spoluorganizujeme jednotlivé akcie/projekty, pričom nevylučujeme, že s niektorými partnermi spolupracujeme dlhodobou. Nepoužívame ani „angloamerický“ spôsob grantov, aj keď predkladanie návrhov na spoluprácu alebo projektov je veľmi podobné, nie je ale až tak formalizované. Ale aj my pracujeme hlavne s ročným rozpočtom, čo znamená, že návrhy predložené v druhej polovici roka majú podstatne menšiu šancu byť prijaté.

Zentrum für wirtschaftliche Entwicklung und mit der slowakischen Transparency International. Für einen bedeutenden Bestandteil dieses Bereichs unserer Arbeit halten wir die Zusammenarbeit mit der SAIA-SCTS, die Dienstleistungen für den dritten Sektor anbietet, aber auch mit verschiedenen Frauenorganisationen (Internationale Konferenz gegen den Handel mit Frauen) oder die Unterstützung von Fachdiskussionen über die Rechte von Minderheiten.

- Unterstützung der Entwicklung verschiedener Fachpolitiken

Auch in Hinblick auf unser politisches Hinterland steht die Sozialpolitik an erster Stelle - wir widmen uns langfristig z.B. der Problematik der Reform des Rentensystems, dem Problem der Beschäftigungs- und Arbeitsmarktpolitik. Wir unterstützen aber auch Forschungen im Bereich der regionalen Politik.

Bei manchen Programmen ist es schwer, sie genauer in eine der Schachteln einzuordnen, doch unser Ziel ist es, sich im Rahmen bestimmter langfristiger Prioritäten zu halten, damit wir nicht unnötigerweise unsere beschränkten Mittel zerstreuen. Global kann man sagen, daß wir uns in dem Raum, den wir uns abgegrenzt haben, bemühen, den Aufbau demokratischer Strukturen und eine sachliche, konstruktive Diskussion zu unterstützen. Wir bestreben uns deshalb, bei unseren oder bei den von uns unterstützten Veranstaltungen Teilnehmer von links und rechts, aus Regierungs- wie auch aus Nichtregierungsstrukturen, Fachleute aus der Theorie und auch aus der Praxis zu haben. Vielleicht könnte man sagen, daß im Hintergrund unserer Projekte auch das Streben nach Mitgestaltung einer demokratischen politischen Kultur steckt.

Im Unterschied zu unseren Kollegen aus der KAS - ich betone Kollegen, denn die Beziehung zwischen den deutschen politischen Stiftungen ist wirklich kollegial, obwohl sie vollkommen unabhängig arbeiten, besteht zwischen ihnen ein sehr guter Informationsaustausch, dank dem es nicht zur Überschneidung von Aktivitäten kommt - hat die FES keine festen Vertragspartner. Wir arbeiten so, daß wir einzelne Aktionen/Projekte unterstützen oder mitorganisieren, wobei wir eine langfristige Zusammenarbeit mit manchen Partnern nicht ausschließen. Wir wenden auch nicht die „angloamerikanische“ Form von Grants an, und obwohl die Einreichung von Vorschlägen zur Zusammenarbeit oder von Projekten sehr ähnlich ist, ist sie nicht so formalisiert. Aber auch wir arbeiten vor allem mit einem Jahresbudget, was bedeutet, daß die im zweiten Halbjahr vorgelegten Projekte eine wesentlich geringere Chance haben, angenommen zu werden.

ZÁVERY PRACOVNÝCH SKUPÍN

BESCHLÜSSE DER ARBEITSGRUPPEN

1. skupina

SPOLUPRÁCA ŠTÁTNEJ SPRÁVY, SAMOSPRÁVY A MIMOVLÁDNYCH ORGANIZÁCIÍ PRI ROZVOJI REGIÓNOV A PROGRAMY EURÓPSKEJ ÚNIE

SPRAVODAJCOVIA:

Dr. Katarína Vajdová,
riaditeľka Academie Istropolitany Nova
Dr. Dieter Bricke,
Nadácia Petry Kelly, Mnichov

ÚVODNÉ REFERÁTY PREDNIESLI:

Michal KRAVČÍK,
MVO Ludia a voda, Košice
Príklad bilaterálnej spolupráce dvoch okresov na východnom Slovensku, medzinárodnej spolupráce (Karpatský Euroregión) a vytvorenie fungujúceho neformálneho združenia 8 partnerov zaoberajúcich sa programom rozvoja regiónu: štátna správa, samospráva, MVO a podnikatelia.

Ján ROHÁČ,

MVO Jantárová cesta, Banská Štiavnica
Prezentoval štruktúru a fungovanie (vertikálne) národného a krajského Grémia tretieho sektora, poskytol príklad úspešného vytvorenia spolupráce štátnej správy, MVO a samosprávy pri príprave programu regionálneho rozvoja cez aktívne, konštruktívne iniciatívy a osobné kontakty.

Jaroslav ŠONKA,

Európska akadémia, Berlín
Uvidel príklady ako možno zabezpečovať konkrétny dialóg medzi slovenskými a nemeckými MVO, štátnou správou a samosprávou, ako sa uchádzať o pomoc pri vypracovaní žiadostí o podporu programov regionálneho rozvoja z prostriedkov EÚ

1. Gruppe

ZUSAMMENARBEIT DER STAATSV ERWALTUNG, DER SELBSTVERWALTUNG UND DER NICHTREGIERUNGSORGANISATIONEN BEI DER ENTWICKLUNG VON REGIONEN UND PROGRAMME DER EUROPÄISCHEN UNION

BERICHTERSTATTER:

Dr. Katarína Vajdová,
Direktorin der Academia Istropolitana Nova
Dr. Dieter Bricke,
Petra-Kelly-Stiftung

DIE EINLEITENDEN REFERATE WURDEN VORGETRAGEN VON:

Michal KRAVČÍK,
NRO Menschen und Wasser, Košice
Beispiel einer bilateralen Zusammenarbeit von zwei Bezirken in der Ostslowakei, einer internationalen Zusammenarbeit (Karpatische Euroregion) und die Gründung einer funktionierenden unförmlichen Vereinigung von 8 Partnern, die sich mit dem Programm der Entwicklung der Region befassen: Staatsverwaltung, Selbstverwaltung, NRO und Unternehmer.

Ján ROHÁČ,

NRO Bernsteinstraße, Banská Štiavnica
Er präsentierte die Struktur und das (vertikale) Funktionieren des National- und Regionalgremiums des dritten Sektors, er gab ein Beispiel der erfolgreichen Zusammenarbeit der Staatsverwaltung, der NRO und der Selbstverwaltung bei der Vorbereitung des Programms der regionalen Entwicklung durch aktive, konstruktive Initiativen und persönliche Kontakte.

Jaroslav ŠONKA,

Europäische Akademie, Berlin
Er hat Beispiele angeführt, wie man einen konkreten Dialog zwischen den slowakischen und

ZÁVERY:

- využiť túto konferenciu na výzvu voči vláde SR na dôsledné a včasné reformovanie verejnej správy
- aktivizovať legislatívnu iniciatívu mimovládnych organizácií na Slovensku
  - a/ vytvoriť legislatívne podmienky pre spoluprácu MVO, štátnej správy a samosprávy taký, ktorý oddiskriminuje neštátne organizácie
  - b/ dopracovať novely zákonov súvisiacich s tretím sektorom a presadzovať ich cez Radu vlády pre tretí sektor
- využiť možnosti Európskej akadémie v Berlíne pri vypracovávaní žiadostí na podporu programov regionálneho rozvoja z prostriedkov Európskej únie
- zlepšiť informovanosť o nových programoch a aktivitách v rámci regionálneho rozvoja na nemeckej strane, ako aj na slovenskej strane

2. skupina

HLADANIE ÚČINNÝCH MECHANIZMOV SPOLUPRÁCE NEŠTÁTNYCH SOCIÁLNYCH A CHARITATÍVNYCH ORGANIZÁCIÍ SO ŠTÁTOM A SAMOSPRÁVOU A PRÍKLADY SPOLOČNÝCH POSTUPOV PRI KATASTROFICKÝCH SITUÁCIÁCH

SPRAVODAJCOVIA:

*Viera Záhorcová,
Agentúra podporovaného zamestnania,
Bratislava
Jasmin Abele,
Diakonické združenie evanj. cirkvi,
Stuttgart*

ÚVODNÉ REFERÁTY PREDNIESLI:

*Helena WOLEKOVÁ,
hovorkyňa Grémiu tretieho sektora a
Nadácia SPACE, Centrum pre analýzu
sociálnej politiky, Bratislava
Juraj BARÁT,
Slovenská katolícka charita,
Bratislava
Ondrej BUZALA,
Evanjelická diakonia,
Bratislava
Bernhard HALLERMANN,
Deutscher Caritasverband,
Freiburg*

deutschen NRO, der staatlichen Verwaltung und Selbstverwaltung führen kann, wie man sich um Hilfe bei der Ausarbeitung von Anträgen auf Unterstützung der Programme der regionalen Entwicklung aus den Mitteln der EU bewirbt.

BESCHLÜSSE:

- Nutzung dieser Konferenz als Aufforderung der Regierung der SR zur konsequenten und rechtzeitigen Reformierung der öffentlichen Verwaltung
- Aktivierung der legislativen Initiative der Nichtregierungsorganisationen in der Slowakei
  - a/ legislative Bedingungen für die Zusammenarbeit der NRO, der Staatsverwaltung und der Selbstverwaltung zu schaffen, solche die die nichtstaatlichen Organisationen entdiskriminieren
  - b/ Novellen von Gesetzen, die mit dem dritten Sektor zusammenhängen, fertigzustellen und sie durch den Regierungsrat für den dritten Sektor durchzusetzen
- Nutzung der Möglichkeiten der Europäischen Akademie in Berlin bei der Ausarbeitung von Anträgen auf Unterstützung der Programme der regionalen Entwicklung aus den Mitteln der Europäischen Union
- Verbesserung der Informiertheit über neue Programme und Aktivitäten im Rahmen der regionalen Entwicklung auf der deutschen sowie auf der slowakischen Seite

2. Gruppe

DIE SUCHE NACH WIRKSAMEN MECHANISMEN DER ZUSAMMENARBEIT VON NICHTSTAATLICHEN SOZIALEN UND KARITATIVEN ORGANISATIONEN MIT DEM STAAT UND DER SELBSTVERWALTUNG UND BEISPIELE GEMEINSAMER VERFAHREN BEI KATASTROPHENSITUATIONEN

BERICHTERSTATTER:

*Viera Záhorcová,
Agentur für unterstützte Beschäftigung,
Bratislava
Jasmin Abele,
Diakonischer Verein der evangelischen Kirche,
Stuttgart*

EINLEITENDE REFERATE WURDEN VORGETRAGEN VON:
Helena WOLEKOVA,

ZÁVERY:

- Pracovná skupina sa zhodla na tom, že
1. posilnenie spolupráce medzi slovenskými MVO bez ohľadu na svetonázorové a iné pozadie pomôže vytvoriť silnú partnerskú štruktúru voči štátnej správe a samospráve,
  2. základnou podmienkou pre spoluprácu je tvorba rovnakého právneho prostredia pre všetkých poskytovateľov neštátnych foriem sociálnej pomoci. Pociťujeme potrebu vytvoriť funkčnú silnú štruktúru MVO v sociálnej oblasti ako relevantného partnera pre štátnu a miestnu správu s cieľom rozvoja kooperácie, koordinácie, informovanosti, organizovania spoločných kampaní...
  3. treba zlepšiť kontraktčnú kultúru a posilniť transparentné financovanie,
  4. odštatnenie sociálnych služieb, odovzdanie kompetencií štátu pri poskytovaní sociálnych služieb a poradenstva MVO je legitímnou požiadavkou v prebiehajúcom procese decentralizácie.

KATASTROFY:

Na tému pomoci pri katastrofách a živelných pohromách skupina odporúča:

1. koordinovať aktivity medzi MVO vo vnútri a štátnou správou a samosprávami v prípade pomoci pri katastrofách
2. využiť poznatky, skúsenosti a princípy používané v SRN pri tvorbe stratégií pri odstraňovaní dôsledkov katastrof

3. skupina

SPOLUPRÁCA ŠTÁTNEJ SPRÁVY, SAMOSPRÁVY A MVO PRI RIEŠENÍ ENVIRONMENTÁLNYCH OTÁZOK

SPRAVODAJCOVIA:

*Vladimír Hudek,
Regionálne environmentálne centrum
(REC) Slovensko
Manfred Bachmayer,
Spolok na ochranu prírody,
Lauf a/d. Pegritz*

ÚVODNÉ REFERÁTY PREDNIESLI:

*Reiner DANNENBER,
Nemeckí priatelia prírody, Drážďany
Andreas BERNSTORF a Judit KANTHAK,
Greenpeace Nemecko*

Sprecherin des Gremiums des dritten Sektors und der Stiftung SPACE, Zentrum für Analyse der Sozialpolitik, Bratislava

*Juraj BARÁT,
Slovenská katolícka charita, Bratislava
Ondrej BUZALA,
Evangelische Diakonie, Bratislava
Bernhard HALLERMANN,
Deutscher Caritasverband, Freiburg*

BESCHLÜSSE:

- Die Arbeitsgruppe hat sich daran geeinigt, daß
1. die Stärkung der Zusammenarbeit zwischen den einzelnen slowakischen NRO ohne Rücksicht auf weltanschauliche und andere Hintergründe hilft, eine starke partnerschaftliche Struktur gegenüber der Staatsverwaltung und der Selbstverwaltung aufzubauen,
  2. die Grundbedingung der Zusammenarbeit die Schaffung eines gleichen rechtlichen Rahmens für alle nichtstaatliche Anbieter von Sozialhilfe ist. Wir haben das Bedürfnis, eine funktionelle starke Struktur der NRO im Sozialbereich als eines relevanten sozialen Partners für staatliche und Gemeindeverwaltung zu schaffen, mit dem Ziel der Entwicklung von Kooperation, Koordination, Informiertheit, Organisation gemeinsamer Kampagnen,...
  3. man die Kontraktkultur verbessern und die transparente Finanzierung stärken muß,
  4. die Entstaatlichung der Sozialdienste, die Übergabe der Kompetenzen des Staates im Bereich der Sozialdienstleistungen und der beratung an die NRO eine legitime Forderung im verlaufenden Prozeß der Dezentralisierung ist.

KATASTROPHEN:

Zum Thema der Hilfe bei Katastrophen und Naturkatastrophen empfiehlt die Arbeitsgruppe:

1. die Aktivitäten zwischen den NRO untereinander, zwischen den NRO und der Staatsverwaltung und den Selbstverwaltungen im Falle der Hilfe bei Katastrophen zu koordinieren
2. die Erkenntnisse, Erfahrungen und Prinzipien, die in der BRD bei der Ausarbeitung von Strategien zur Beseitigung von Folgen von Katastrophen angewendet werden, zu nutzen.

3. Gruppe

ZUSAMMENARBEIT DER STAATSVERWALTUNG DER SELBSTVERWALTUNG UND DER NRO BEI DER LÖSUNG VON ENVIRONMENTALEN FRAGEN

BERICHTERSTATTER:
Vladimír Hudek,

Katarína ZLOCHOVÁ,
 DAPHNE, Bratislava

ZÁVERY:

Diskusia preukázala, že mnohé problémy v spolupráci štátnej správy, samosprávy a MVO sú podobné v Nemecku aj na Slovensku. V globalizujúcom sa svete sa ukazuje potreba medzinárodnej spolupráce ako kľúčová pri riešení environmentálnych problémov. Tento trend je navyše v prípade spolupráce Nemecka a Slovenska posilnený postupným rozširovaním EÚ. Nemecké MVO majú skúsenosti s diverzifikovanými zdrojmi svojho financovania, ich transparentnosťou a identifikáciou všetkých darcov vyšších súm. Nemecké skúsenosti v oblasti spolupráce na úrovni krajinských vlád sú rôzne a tie dobré môžu byť pre slovenské MVO inšpirujúce.

Skupina prijala nasledujúce závery:

- spolupracovať pri implementácii „Agendy 21“ v oboch krajinách
- využívať medzinárodnú spoluprácu/solidaritu (tlak zo zahraničia ako podporu pri presadzovaní riešení)
- využiť nemeckú skúsenosť s prístupom k informáciám a s prácou s informáciami
- využiť skúsenosti Nemecka s decentralizáciou (miera samostatnosti spolkových krajín)
- pôsobiť spoločne v globálnych ekonomikách (vymieňať si informácie) v rôznych krajinách aj nadnárodne
- oblasť boja proti korupcii
- rozvíjať trvalý dialóg

SPOLOČNÉ ZÁVERY

Pokračovať v organizovaní konferencií slovenských a nemeckých mimovládnych organizácií na špecifikované témy.

Regionales environmentales Zentrum (REC)
 Slowakei
 Manfred Bachmayer,
 Umweltschutzverein, Lauf a/d. Pegritz

EINLEITENDE REFERATE WURDEN
 VORGETRAGEN VON:

Reiner DANNENBER,
 Deutsche Naturfreunde, Dresden
 Andreas BERNSTORF und Judith KANTHAK;
 Greenpeace Deutschland
 Katarína ZLOCHOVÁ,
 DAPHNE, Bratislava

BESCHLÜSSE:

Die Diskussion hat gezeigt, daß viele Probleme bei der Zusammenarbeit der Staatsverwaltung, der Selbsterwaltung und der NRO in Deutschland und in der Slowakei ähnlich sind. In einer sich globalisierenden Welt äußert sich der Bedarf der internationalen Zusammenarbeit schwerpunktmäßig bei der Lösung environmentaler Probleme. Dieser Trend wird darüber hinaus im Fall der Zusammenarbeit von Deutschland und der Slowakei durch die Erweiterung der EU verstärkt. Deutsche NRO haben Erfahrungen mit diversifizierten Quellen ihrer Finanzierung, ihrer Transparenz und der Identifizierung aller Spender von höheren Beträgen. Deutsche Erfahrungen im Bereich der Zusammenarbeit auf der Ebene der Landesregierungen sind verschieden, und die guten können für die slowakischen NRO inspiratorisch sein.

Die Arbeitsgruppe hat folgende Beschlüsse gefaßt:

- Zusammenarbeit bei der Implementierung der „Agenda 21“ in beiden Ländern
- Nutzung der internationalen Zusammenarbeit / Solidarität (Druck aus dem Ausland als Unterstützung bei der Durchsetzung von Lösungen)
- Nutzung der deutschen Erfahrung im Zugang zu Informationen und in der Arbeit mit Informationen
- Nutzung der Erfahrung von Deutschland in der Dezentralisierung (Maß der Selbständigkeit der Bundesländer)
- Gemeinsame Wirkung in globalen Ökonomien (Informationen auszutauschen) in verschiedenen Ländern, auch übernational
- Bereich des Kampfes gegen die Korruption
- Entwicklung des permanenten Dialogs

GEMEINSAME BESCHLÜSSE

Fortsetzung der Organisation von Konferenzen slowakischer und deutscher Nichtregierungsorganisationen zu spezifizierten Themen.

vyhlásenie erklärung

ÚČASTNÍKOV 2. SLOVENSKO-
 NEMECKEJ KONFERENCIE
 MIMOVLÁDNYCH
 ORGANIZÁCIÍ

11. - 13. máj 2000

Účastníčky a účastníci tejto konferencie sa zhodli na tom, že posilnenie občianskej spoločnosti v oboch štátoch je základným predpokladom spolužitia v zjednotenej Európe.

Tretí sektor na Slovensku i v SRN je silný, ale ani zďaleka nie je využitý existujúci potenciál občanov oboch krajín. Osobitne na Slovensku je potrebné výrazne posilniť právne prostredie a materiálne podmienky pre činnosť MVO.

Účastníčky a účastníci konferencie vyzývajú vládu SR, aby v prebiehajúcej decentralizácii a reforme verejnej správy prijala také zákonné normy a princípy činnosti, ktoré budú vyžadovať spoluprácu všetkých partnerov pri riešení úloh a zrovnoprávnia neštátne subjekty poskytujúce verejnoprospešné služby v prístupe k verejným zdrojom. Vyzývajú vládu SRN, aby povzbudzovala a posilňovala vládu SR v jej rozhodnutí decentralizovať správu vecí verejných a uplatňovať na Slovensku princíp subsidiarity partnerstva a transparentnosti v plnej miere.

DER TEILNEHMER DER ZWEITEN
 SLOWAKISCH-DEUTSCHEN
 KONFERENZ DER NICHTREGIE-
 RUNGSORGANISATIONEN

11. - 13. Mai 2000

Die Teilnehmerinnen und Teilnehmer dieser Konferenz sind sich darin einig geworden, daß die Stärkung der Bürgergesellschaft in beiden Staaten die Grundvoraussetzung für das Zusammenleben im vereinigten Europa ist.

Der dritte Sektor in der Slowakei und auch in der BRD ist stark, aber das existierende Potential der Bürger beider Länder wird im weitesten nicht ausgeschöpft. Speziell in der Slowakei ist es notwendig, den rechtlichen Rahmen und die materiellen Bedingungen für die Tätigkeit der NRO bedeutend zu stärken.

Die Teilnehmerinnen und Teilnehmer der Konferenz fordern die Regierung der SR auf, in der verlaufenden Dezentralisierung und Reform der öffentlichen Verwaltung solche gesetzliche Normen und Prinzipien der Tätigkeit zu beschließen, die eine Zusammenarbeit aller Partner bei der Bewältigung der Aufgaben erfordern und den nichtstaatlichen Subjekten, die gemeinnützige Dienstleistungen anbieten, einen gleichberechtigten Zugang zu den öffentlichen Ressourcen gewährleisten. Sie fordern die Regierung der BRD auf, die Regierung der SR in ihrem Entschluß, die Verwaltung der öffentlichen Angelegenheiten zu dezentralisieren, und in der Slowakei das Prinzip der Subsidiarität, der Partnerschaft und der Transparenz anzuwenden, im vollen Ausmaß zu ermuntern und zu stärken.

PRÍLOHY prílohy

ANLAGE anlage

Program konferencie
Zoznam účastníkov

Programm
Teilnehmerliste

**„PERSPEKTÍVY
SPOLUPRÁCE
NEMECKÝCH
A SLOVENSKÝCH
MVO“**

2. KONFERENCIA SLOVENSKÝCH
A NEMECKÝCH MIMOVládNYCH
ORGANIZÁCIÍ

11. - 13. máj 2000

Kongresové centrum Národnej rady SR,
Župné námestie 1, Bratislava

11. máj (štvrtok)

14⁰⁰ - 14¹⁰

OTVORENIE

Helena WOLEKOVÁ,

hovorkyňa Grémia tretieho sektora,
Olga ŠUBENÍKOVÁ,

zástupkyňa výkonnej riaditeľky SAIA-SCTS

14¹⁰ - 14³⁰

Spolupráca štátu a mimovládnych organizácií
na ceste Slovenska do Európskej únie

Pál CSAKY,

podpredseda vlády SR

14³⁰ - 15⁰⁰

Štát a občianska spoločnosť v Nemecku v čase
zjednocovania Európy

Viola NEU,

Nadácia Konrada Adenauera, Berlín

15⁰⁰ - 15³⁰

Prenos západonemeckých modelov fungovania
mimovládnych organizácií do východných krajín
Nemecka

Dr. Eckhard PRILLER,

Vedecké centrum Berlín

15³⁰ - 16⁰⁰

DISKUSIA K ÚVODNÝM VYSTÚPENIAM

16⁰⁰ - 16³⁰

PRESTÁVKA

**PERSPEKTIVEN DER
ZUSAMMENARBEIT DEUTSCHER
UND SLOWAKISCHER
NICHTREGIERUNGS-
ORGANISATIONEN**

2. SLOWAKISCH-DEUTSCHE KONFERENZ
DER NICHTREGIERUNGSORGANISATIONEN

11. - 13. Mai 2000

Kongresszentrum des Nationalrates der
Slowakischen Republik
Župné nám. 1, Bratislava

11. Mai (Donnerstag)

14⁰⁰ - 14¹⁰

ERÖFFNUNG DER KONFERENZ

Helena WOLEKOVÁ,

Sprecherin des Gremiums des dritten Sektors,
Olga ŠUBENÍKOVÁ,

stellvertretende Direktorin SAIA-SCTS

14¹⁰ - 14³⁰

Zusammenarbeit des Staates und der Nichtregie-
rungsorganisationen auf dem Weg der Slowakei
in die Europäische Union

Pál CSAKY,

stellvertretender Ministerpräsident der Slowa-
kischen Regierung

14³⁰ - 15⁰⁰

Der Staat und die Bürgergesellschaft in Deutsch-
land während des Integrationsprozesses Europas

Viola NEU,

Konrad-Adenauer-Stiftung, Berlin

15⁰⁰ - 15³⁰

Gesellschaftspolitische Erfahrungen westdeut-
scher NRO in den neuen Bundesländern

Eckhard Priller,

Wissenschaftszentrum Berlin

15³⁰ - 16⁰⁰

DISKUSSION ZU EINFÜHRENDE REFERATEN

16⁰⁰ - 16³⁰

KAFFEEPAUSE

16³⁰ - 18⁰⁰

Stav rozvoja tretieho sektora v Nemecku a na
Slovensku

Moderátorka: Katarína Košťálová,
výkonná riaditeľka SAIA-SCTS

Rupert GRAF STRACHWITZ,

Maecenata Ústav pre výskum tretieho sek-
tora, Berlín

Adriena RICHTEROVÁ,

Nadácia pre podporu občianskych aktivít,
Bratislava

Juraj MESÍK,

Nadácia Ekopolis, Banská Bystrica

DISKUSIA

19⁰⁰ - 21⁰⁰

SLÁVNOSTNÝ KONCERT pri príležitosti Sve-
tového dňa Červeného kríža 2000, Reduta
(spojený s recepciou)

12. máj (piatok)

9⁰⁰ - 11⁰⁰

PRÁCA V PARALELNÝCH SKUPINÁCH

1. Spolupráca štátnej správy, samosprávy a
MVO pri rozvoji regiónov a programy
Európskej únie

Moderátori a spravodajcovia:

Katarína Vajdová,

výkonná riaditeľka AINova, Svätý Jur

Dieter Bricke,

Nadácia Petry Kelly, Mníchov

Michal KRAVČÍK,

Ludia a voda, Košice

Ján ROHÁČ,

Jantárová cesta, Banská Štiavnica

Jaroslav ŠONKA,

Európska akadémia Berlín

2. Hľadanie účinných mechanizmov spoluprá-
ce neštátnych sociálnych a charitatívnych
organizácií so štátom a samosprávou a prí-
klady spoločných postupov pri katastrofic-
kých situáciách

Moderátori a spravodajcovia:

Viera Záhorcová,

Agentúra podporovaného zamestnania,
Bratislava

Jasmin Abele,

Diakonické združenie evanjelických cirkví,
Württemberg

16³⁰ - 18⁰⁰

Reformen des dritten Sektors in Deutschland
und in der Slowakei

Moderator: Katarína Košťálová,
Exekutive Direktorin SAIA-SCTS

Rupert GRAF STRACHWITZ,

Maecenata Institut für Dritter-Sektor-For-
schung, Berlin

Adriena RICHTEROVÁ,

Stiftung für die Förderung von bürgerlichen
Aktivitäten, Bratislava

Juraj MESÍK,

Ekopolis-Stiftung, Banská Bystrica

DISKUSSION

19⁰⁰ - 21⁰⁰

FEIERLICHES KONZERT beim Anlaß des Wel-
tages des Reuten Kreuzes 2000, Reduta, Bratisla-
va (danach Empfang)

12. Mai (Freitag)

9⁰⁰ - 11⁰⁰

ARBEIT IN DREI ARBEITSGRUPPEN

1. Zusammenarbeit der Staatsverwaltung, Selb-
stverwaltung und Nichtregierungsorganisati-
onen bei der Entwicklung von Regionen und
Programme der Europäischen Union

Moderator/Rapporteur: Katarína Vajdová,
Academia Istitopolitana NOVA, Svätý Jur

Dieter Bricke,

Petra-Kelly-Stiftung, München

Michal KRAVČÍK,

„Menschen und Wasser“, Košice

Ján ROHÁČ,

„Bernsteinstraße“, Banská Štiavnica

Jaroslav ŠONKA,

Európska Akadémie Berlin

2. Suche nach wirksamen Mechanismen der
Zusammenarbeit nichtstaatlicher sozialer
Organisationen mit dem Staat und der Selbst-
verwaltung auf Bundes-, Länder- und Geme-
indeebene und Beispiele gemeinsamer Ver-
fahren in Katastrophensituationen

Moderator/Rapporteur:

Viera Záhorcová,

Agentur für unterstützte Beschäftigung,
Bratislava

Jasmin Abele,

Diakonisches Werk der Evang. Kirche in
Württemberg

Helena WOLEKOVÁ,
Nadácia SPACE, Centrum pre analýzu
sociálnej politiky, Bratislava
Juraj BARÁT,
Slovenská katolícka charita, Bratislava
Ondrej BUZALA,
Evanjelická diakónia, Bratislava
Bernhard HALLERMANN,
Deutscher Caritasverband, Freiburg

3. Spolupráca štátnej správy, samosprávy a
MVO pri riešení environmentálnych otázok
Moderátori a spravodajcovia:
Vladimír Hudek,
REC (Regionálne environmentálne centrum)
Slovensko
Manfred Bachmayer,
Spolok na ochranu prírody,
Lauf a/d. Pegritz

Reiner DANNENBERG,
Nemeckí priatelia prírody, Drážďany
Andreas BERNSTORFF a Judit KANTHAK,
Greenpeace Nemecko
Lubica TRUBÍNIOVÁ,
Greenpeace Slovensko
Katarína ZLOCHOVÁ,
Daphne, Centrum pre aplikovanú ekológiu,
Bratislava

1100 - 1130
PRESTÁVKA

1130 - 1230
ZÁVERY ZO SKUPÍN A DISKUSIA
Moderátor:
Juraj Mesík,
Nadácia Ekopolis, Banská Bystrica

1230 - 1400
OBED

1400 - 1600
Využitie skúseností slovenských MVO pri ovplyvňovaní verejnej politiky (Kampaň OK'98, Kampaň za dobrý zákon o informáciách, aktivity slovenských MVO vo východnej Európe a na Balkáne)
Moderátor:
Pavol Demeš,
German Marshall Fund, Bratislava
Andrej BARTOSIEWICZ,
Združenie na podporu lokálnej demokracie,
Pavol DEMEŠ
German Marshall Fund,

Helena WOLEKOVÁ,
Sprecherin des Gremiums des dritten Sektors,
SPACE-Stiftung, Bratislava,
Juraj BARÁT,
Slowakische katholische Caritas, Bratislava,
Ondrej BUZALA,
Evangelische Diakonie, Bratislava
Bernhard HALLERMANN,
Deutscher Caritasverband, Freiburg

3. Zusammenarbeit der Staatsverwaltung, Selbstverwaltung und Nichtregierungsorganisationen bei der Lösung von Umweltproblemen
Moderator/Rapporteur:
Vladimír Hudek,
REC, Regionales environmentales Zentrum,
Bratislava
Manfred Bachmayer,
Bund Naturschutz, Lauf a/d. Pegritz

Reiner DANNENBERG,
Deutsche Naturfreunde, Dresden
Andreas BERNSTORFF und Judit KANTHAK,
Greenpeace Deutschland
Lubica TRUBÍNIOVÁ,
Greenpeace Slowakei
Katarína ZLOCHOVÁ,
Daphne, Bratislava

1100 - 1130
KAFFEEPAUSE

1130 - 1230
BERICHTE DER ARBEITSGRUPPEN IM
PLENUM
Moderator:
Juraj Mesík,
Ekopolis-Stiftung, Banská Bystrica

1230 - 1400
MITTAGESSEN

1400 - 1600
Erfahrungen slowakischer NRO mit Bürgerrechtskampagnen (Kampagne OK'98, Kampagne - Informationsgesetz, Aktivitäten slowakischer NRO in Osteuropa und auf dem Balkan)
Moderator:
Pavol Demeš,
German Marshall Fund, Bratislava
Andrej BARTOSIEWICZ,
Verein zur Unterstützung von Lokaldemokratie),
Pavol DEMEŠ
German Marshall Fund,

Rastislav KUŽEL,
MEMO 98,
Marián GABRIEL,
Občianske oko,
Filip VAGAČ,
Fórum donorov,
Vladimír TALIAN,
Hlava 98

DISKUSIA

1600 - 1630
PRESTÁVKA

1630 - 1730
Úloha nemeckých nadácií pri podpore demokratických reforiem v krajinách strednej a východnej Európy
Frank SPENGLER,
Nadácia Konrada Adenauera,
Michael PETRÁŠ,
Nadácia Friedricha Eberta,
Milan HORÁČEK,
Nadácia Heinricha Bölla

DISKUSIA

1730 - 1800
ZÁVEREČNÉ VÝSTÚPENIE
Dr. Frank LAMBACH,
vel'vyslanec SRN v Bratislave,
Helena WOLEKOVÁ,
hovorkyňa Grémia tretieho sektora,
Ol'ga ŠUBENÍKOVÁ,
SAIA-SCTS

1900 - 2200
VEČERA - Koliba Expo

13. máj (sobota)

0900 - 1230
NÁVŠTEVA PARTNERSKÝCH SLOVENSKÝCH
MVO
Slovenská humanitná rada
- sociálne a charitatívne MVO
DAPHNE
- environmentálne MVO

Rastislav KUŽEL,
MEMO 98,
Marián GABRIEL,
Bürgerliches Auge,
Filip VAGAČ,
Donors Forum,
Vladimír TALIAN,
Hlava/Kopf 98

DISKUSSION

1600 - 1630
KAFFEEPAUSE

1630 - 1730
Aufgabe deutscher Stiftungen bei der Förderung von demokratischen Reformen in Ländern Mittel- und Osteuropas
Frank SPENGLER,
Konrad-Adenauer-Stiftung,
Michael PETRÁŠ,
Friedrich-Ebert-Stiftung,
Milan HORACEK,
Heinrich-Böll-Stiftung

DISKUSSION

1730 - 1800
SCHLUßWORTE von
Frank LAMBACH,
Botschafter der BRD in Bratislava,
Helena WOLEKOVÁ,
Sprecherin des Gremiums des dritten Sektors,
Ol'ga ŠUBENÍKOVÁ,
SAIA-SCTS

1900 - 2200
ABENDESSEN - Koliba-Expo

13. Mai (Samstag)

0900 - 1230
BESUCH UND ARBEITSGESPRÄCHE DEUTSCHER NICHTREGIERUNGSORGANISATIONEN MIT SLOWAKISCHEN NRO-PARTNERN
1. Slovenská humanitná rada (Slowakischer Humanitätsrat) - soziale NRO
2. DAPHNE - environmentale NRO

ZOZNAM ÚČASTNÍKOV
TEILNEHMERLISTE

Priezvisko Name	Meno Vorname	Organizácia Organisation	Ulica Straße	PSČ PLZ	Mesto Ort	E-mail	Telefón	Fax
Abele	Jasmin	Diakonisches Werk der Evang. Kirche in Württemberg (Diakonické združenie evanj. cirkvi)	Heilbronner Str. 180	D-70191	Stuttgart	diakonie@wuerttemberg.de	*49-711-1656251	*49-711-25922 251
Adamičková	Drahomíra	Tlačová agentúra Slovenskej republiky (Pressagentur der SR)	Pribinova 23	819 28	Bratislava	domred@tasr.sk	*421-7-59210 553	*421-7-5296 3537
Bachmayer	Manfred	BUND Naturschutz (Spolok na ochranu prírody)	c/o Spalstrasse 21	D-91027	Lauf a.d. Pegnitz	nmb@service.bund-naturschutz.de	*49-9123-9849 19	*49-9123-9849 20
Barát	Juraj	Slovenská katolícka charita (Slovakische katholische Caritas)	Kapitulská 18	814 15	Bratislava	skc@changenet.sk	*421-7-5443 2503	*421-7-5443 3097
Bartosewicz	Andrej	Združenie na podporu lokálnej demokracie (Verein zur Unterstützung von Lokaldemokratie)	Fraha Kála 12	811 05	Bratislava	and@netax.sk	*421-7-5249 5612	*421-7-5249 5612
Behúška	Peter	Dom Europy (EuropaHaus)	Biela ulica 6	811 01	Bratislava	dom.europy@netra.sk	*421-7-5443 0904	*421-7-5443 0904
Bernstorff	Andreas	Greenpeace Deutschland		D-69115	Berlin	andreas.bernstorff@greenpeace.de	*49-6221-21242	*49-6221-184699
Bricke	Johanna	Forum Ökologie (Ökologisches Forum)	Güterhallenstrasse 2	D-83278	Traunstein			*49-8662-5999
Bricke	Dieter W.	Petra-Kelly-Stiftung, München (Madica Petra Kelly)	Quellstr. 3	D-83346	Bergen			*49-8662-8009
Buzala	Ondrej	Evanjelická diakonia (Evangelische Diakonie)	Palisády 46	811 06	Bratislava	diakonia@diakonia.sk	*421-7-5441 7498	*421-7-5441 2246
Čučký	Pál	Úrad vlády SR (Regierungsm. der SR)	Námestie slobody 1	813 70	Bratislava 1	webadm@government.gov.sk	*421-7-5729 5111	*421-7-5249 7935
Cviková	Jana	Záujmové združenie žien ASPEKT (Frauenverein ASPEKT)	Mýna 38	811 07	Bratislava	aspekt@sternet.sk	*421-7-5249 4574	*421-7-5249 4574
Čučík	Marján	eRKO-HKSD	Mámätova 4	851 04	Bratislava	erko@erko.sk	*421-7-6224 7852	*421-7-6224 7850
Čekme	Peter	Človek v kríze OZ (Verein Mensch in einer Krise)	Wilsonovo nábr. 82, P. O. Box 32/D	949 01	Nitra	cekme@compclub.sk	*421-87-419 153	*421-87-419 153
Dannenberg	Rainer	TV "Die Naturfreunde" Landesverband Sachsen ("Příroda přírody", Saxo)	Dahlener Str. 1	D-01127	Dresden	rainerdamenberg@sol.com	*49-351-8480 866	*49-351-8480 866
Demeš	Pavol	The German Marshall Fund of the United States	Ruňavá dolina 6	821 08	Bratislava	pderme@gmffus.org	*421-7-5556 1510	*421-7-5556 1534
Demovič	Robert	Slovenská humanitná rada (Slovakischer Humanitätsrat)	Blumentárska 19	816 13	Bratislava	shr@changenet.sk	*421-7-5022 5390	*421-7-5542 3661

VI

Priezvisko Name	Meno Vorname	Organizácia Organisation	Ulica Straße	PSČ PLZ	Mesto Ort	E-mail	Telefón	Fax
Flick	Richard	REC Slovensko (REC Slovakia)	Vysoká 18	811 06	Bratislava	re@changenet.sk	*421-7-5296 4208	*421-7-5296 4208
Gabriel	Marján	Občianske oko (Bürgerliches Auge)	Suche myto 19	811 03	Bratislava		*421-7-5441 6730	*421-7-5441 6730
Gálsiová	Lubica	Beneficium	Hvezdoslavova 3	971 01	Prievidza	beneficium@post.sk	*421-862-5421 902	*421-862-5422 088
Gasperová	Mária	Evanjelická diakonia ECAV na Slovensku (Evangelische Diakonie ECAV)	Palisády 46	811 06	Bratislava	diakonia@diakonia.sk	*421-7-5441 7498	*421-7-5441 2246
Gedeon	Viliam	Karpatonemecká asociácia (Karpatendeutsche Assoziation-Košice)	Lichardova 2	040 01	Košice			*421-95-6227 209
Gnežo	Vladimír	OZ Mediá (Assoziation Medien)	Trenčianska 36	821 09	Bratislava	media@changenet.sk	*421-7-5341 1188	*421-7-5341 1188
Grollius	Redovan	Ekumenická rada cirkvi v SR (Ökumenischer Kirchenrat)	Palisády 46	811 06	Bratislava	erc@gtsi.sk	*421-7-5443 3238	
Hajduková	Juliana	Prešovská komunitná nadácia, do SANA-SCIS (Kommunitätsstiftung Prešov)	Levočská 2	800 01	Prešov	sna-pod@vadium.sk	*421-91-7711 676	*421-91-7711 676
Hallermann	Bernhard	Deutscher Caritasverband	Karlstr. 40	D-79104	Freiburg	bhallerm@caritas-international.de	*49-761-200 360	*49-761-200 683
Hartmann	Mario	Delegiertenbüro der Deutschen Wirtschaft (Zast. nemeckého hospodárstva)	Klanáka 7	816 45	Bratislava	ahksuk@internet.sk	*49-7-5441 0362/3	*49-7-5441 0364
Hochberger	Ernst	Karpatendeutsches Kulturwerk Slowakei (Karpatonemecké kultúrne združenie)	Friedrich-Ebert-Str. 7	D-35760	Simm		*49-21-72 959 19	*49-21-72 95 99 32
Horáček	Milan	Heinrich-Böll-Stiftung (Madica H. Böll)	Barrandovská 1		Praha 5	info@boell.de	*420-2-581 4173	*420-2-581 4177
Hrabko	Juraj	Úrad vlády SR (Regierungsm. der SR)	Nám. slobody 1	813 70	Bratislava	Webadm@government.gov.sk	*421-7-5729 5111	*421-7-5249 7935
Hřebíčková	Marta	Ministerstvo práce, sociálních věcí a rodiny SR (Ministerium für Sozialwesen)	Spálská 4	816 43	Bratislava		*421-7-5975 2161	*421-7-5296 4312
Hudek	Vladimír	REC Slovensko (REC Slovakia)	Vysoká 18	811 06	Bratislava	re@changenet.sk	*421-7-5296 4208	*421-7-5296 4208
Jantáková	Katarína	eRKO-HKSD	Mámätova 4	851 04	Bratislava	erko@erko.sk	*421-7-6224 7852	*421-7-6224 7850
Johannes	Juraj	OZ Mediá (Assoziation Medien)	Trenčianska 36	821 09	Bratislava	media@changenet.sk	*421-7-5341 1188	*421-7-5341 1188

VII

Priezvisko Name	Meno Vorname	Organizácia Organisation	Ulica Straße	PSČ PLZ	Mesto Ort	E-mail	Telefón	Fax
Kanthal Košfalová	Judith Katarna	Grenspäce Deutschland SAIA-SCS (Slowakische Akademische Informationsagentur-Servicezentrum für den dritten Sektor)	Hämoverische Str. 21 Ružová dolina 6, P. O. Box 42	D-10115 820 05	Berlin Bratislava	judith.kanthal@online.de kostal@saia.sk	*49-30-2839 1818 *421-7-554 10 387	*49-30-2804 6128 *421-7-554 10 382
Kravčík	Michal	Ludia a voda (Menschen und Wasser)	Pražská 4/413	4011	Košice	mvola@changenet.sk	*421-7-5428 184	*421-95-6428 184
Kušnir	Ludovít	Diakonické združenie Betánia (Diakonisches Werk BE/TAU/A)	Pantiánska 6	811 03	Bratislava	betania@sternet.sk	*421-7-5443 5885	*421-7-5443 5885
Kučel	Rastislav	MEMO 98	Gunduličova 14	811 05	Bratislava	memo98@memo98.sk	*421-7-5441 0309	*421-7-5441 0309
Lambach	Frank	Velyjlanectvo Spolkovej republiky Nemecsko (Большая Республика Deutschland)	Hviezdoslavovo nám. 10	81102	Bratislava		*421-7-5441 9640-1	*421-7-5441 9634
Leitmann	Gerda	Diakonisches Werk Württemberg (Diakonische zbrúzenie)	Postfach 10 11 51	D-70011	Stuttgart	leitmann.g@diakonie- wuerttemberg.de	*49-711-1656 288	*49-711-1656 365
Lysčanová	Eva	Slovenská humanitná rada (Slowakischer Humanitätsrat)	Blumentálska 19	816 13	Bratislava	shr@changenet.sk	*421-7-5022 5390	*421-7-5542 3661
Macht	Ursula	Deutsch-Slowakische Gesellschaft (Nemecko-slovenská spoločnosť)	Schmaustrasse 1	D-12555	E-rlin		*49-30-6526 5505	*49-30-6520 5506
Meszárnok	Grigori	Institut pre verejné otázky (Institut für öffentliche Fragen)	Hviezdoslavovo nám. 17	811 02	Bratislava	meszar@vo.sk	*421-7-5441 0744	*421-7-5443 4015
Mesik	Juraj	Nadácia Ekopolis (Etopolis-Stiftung)	Robotnícka 6	974 00	Banská Bystrica	epce@changenet.sk	*421-88-4145 478	*421-88-4145 259
Mildenberger	Markus	Forschungsinstitut der Deutschen Gesellschaft für Auswärtige Politik (DGAP)	Postfach 30 34 60	D-10728	Berlin	mildenberge@dgap.org	*49-30-254 231-13*	*49-30-254 231-16
Nawka	Peter	INTEGRA združenie pre duševné zdravie (INTEGRA-Verein für Geistesgesundheit)	Aveš Psychiatrický nemocnice, Strážany	7101	Michalovec	pnmi_nawka@nd.sk	*49-946-6431 715	*49-946-6423 150
Neu	Viola	Konrad-Adenauer-Stiftung (Nadácia Konráda Adenauera)	Rathausallee 12	D-537 57	Sankt Augustin	viola.neu@kuss.has.de	*49-2241-246 249	*49-2241-246 547
Novotný	Peter	Oblánske oko (Bürgerliches Auge)	Suché myto 19	811 03	Bratislava	postak@obcianskeoko.sk	*421-7-5441 6730	*421-7-5441 6730
Pešková	Agáta	Konrad-Adenauer-Stiftung, Bratislava (Nadácia Konráda Adenauera)	Zelená 8	811 01	Bratislava	kaz_bratislava@compuserve.sk	*421-7-5441 94 38	*421-7-5441 94 41

Priezvisko Name	Meno Vorname	Organizácia Organisation	Ulica Straße	PSČ PLZ	Mesto Ort	E-mail	Telefón	Fax
Petráš	Michael	Friedrich-Ebert-Stiftung, Bratislava (Nadácia Friedricha Eberta)	Marethyho 6	811 06	Bratislava	petras@fes.sk	*421-7-5441 1209	*421-7-5441 641
Priller	Eckhard	Wissenschaftszentrum Berlin (Vedecké centrum)	Reichpietschauer 50	D-10785	Berlin	priller@medea.wz.berlin.de	*49-30-25491 362	*49-30-25491 360
Rassloff	Ute	Deutsch-Slowakische Gesellschaft e.V. (Nemecko-slovenská spoločnosť)	Schorffeldstr. 14	D-12689	Berlin		*49-30-9318 908	*49-30-9318 908
Reprová	Oľga	M.E.S.A. 10 (Zentrum für ökonomische und soziale Analysen)	Hviezdoslavovo nám. 17	811 02	Bratislava	mesa10@mesa10.sk	*421-7-5443 5328	*421-7-5443 2189
Richterová	Adriena	Nadácia pre podporu občianskych aktivít (Stiftung für die Förderung von bürgerlichen Aktivitäten)	Ružová dolina 6	821 08	Bratislava	npoa@changenet.sk	*421-7-5022 1552	*421-7-5022 1553
Roháč	Ján	Janiarová cesta (Bernátekstrasse)	Dolná ružová 22	969 01	Banská Štiavnica	rohac@spark.sk	*421-859-232 83	*421-859-23816
Rybníček	Richard	Institut pre verejné otázky (Institut für öffentliche Fragen)	Hviezdoslavovo nám. 17	811 02	Bratislava	richard@vo.sk	*421-7-5441 0744	*421-7-5443 4015
Schmitt	Heinz	Karpatend. Kulturwerk+Verein z. Erforschung u. Förderung interkultureller Beziehungen in der Slowakei (Karpatenemsky spolok)	Rittnerstr. 71	D-76227	Karlsruhe		*49-721-421 39	
Slávková	Margita	Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR (Ministerium für Sozialwesen)	Španálska 4	816 43	Bratislava		*421-7-5975 2161	*421-7-5296 4312
Spengler	Frank	Konrad-Adenauer-Stiftung (Nadácia Konráda Adenauera)	Klimetská 46	110 02	Praha 1	ksprag@pha.menmet.cz	*420-2-232 01 91	*420-2-232 01 98
Strachwitz, Graf	Rupert	Macedonia Institut für Dritte-Sektor-Forschung (Macedonaryskum 3. sektora)	Albrechtstrasse 22	D-10117	Berlin-Mitte	m@maecennata.de	*49-30-2838 7909	*49-30-2838 7910
Strečanský	Boris	ETP Slovensko (ETP Slovakia)	Suché myto 19	811 03	Bratislava	strecansky@changenet.sk	*421-7-5441 9571	*421-7-5441 9571
Strieborný	Martin	M.E.S.A. 10 (Zentrum für ökonomische und soziale Analysen)	Hviezdoslavovo nám. 17	811 02	Bratislava 1	mesa10@internet.sk	*421-7-54435 328	*421-7-54432 189
Škoda	Robert	Ministerstvo životného prostredia SR (Ministerium für Umwelt)	Nám. L. Šúra	812 35	Bratislava		*421-7-5956 2668	*421-7-5956 2358

Príezvisko Name	Meno Vorname	Organizácia Organisation	Ulica Strabe	PSČ PLZ	Mesto Ort	E-mail	Telefón	Fax
Šonka	Jaroslav	Europäische Akademie Berlin (Europäiska Akademia Berlin)	Bismarckallee 46/48	D-14193	Berlin	j@eaue.de	*49-30-89 59 51 15	*49-30-82 66 410
Štamm	Martin	OZ Media (Assoziation Medien)	Trenčianska 36	821 09	Bratislava	media@changenet.sk	*421-7-5341 1188	*421-7-5341 1188
Šubeniková	Oľga	SAIA-SCTS (Slovakische Akademische Informationsagentur-Servicezentrum für den dritten Sektor)	Ružová dolina 6, P. O. Box 42	820 05	Bratislava	subenk@saa.sk	*421-7-554 10 387	*421-7-554 10 382
Talian	Vladimir	Občianske združenie "Hlava 98" (Bürgerliche Vereinigung „Kopf 98“)	Sádkovo nám. 7	811 02	Bratislava	hava@wanted.sk	*421-7-5296 4044	*421-7-5296 4051
Tomanová	Viera	Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR (Ministerium für Sozialwesen)	Špitálska 4-6	816 43	Bratislava		*421-7-5975 2415	*421-7-5443 1734
Trubiniová	Lubica	Grenepace Slovensko	P. O. Box 58	814 99	Bratislava 1	trubini@grenpeace.org	*421-7-5293 1341	*421-7-5293 1341
Vagač	Filip	Nadácia pre deti Slovenska (Stiftung für Kinder der Slowakei)	Hvezdoslavovo nám. 20	811 02	Bratislava	filip@nds.sk	*421-7-5441 7430	*421-7-5443 1143
Vajdová	Katarína	Al Nova (Academia Istropolitana Nova)	Prostredná 13	900 21	Svätý Jur	vajdova@anova.sk	*421-7-4497 0449	*421-7-4497 0455
Wesely	Annamarie	TV "Die Naturfreunde" (Landesverband Sachsen [„Priatelja prírody“ sasko])	Dahlener Str. 1	D-01127	Dresden	rainerdammenberg@aol.com	*49-351-8480 866	*49-351-8480 866
Winzen	Gerda	Deutsches Jugendinstitut e. V. (Německý institut mládeže)	Nocherstr. 2	D-81541	München	winzen@djf.de	*49-89-6230 6186	*49-89-6230 6265
Wolčková	Helena	Nadácia S.P.A.C.E. (Stiftung-S.P.A.C.E.)	Dostojevského rad 7	811 09	Bratislava	space@space.sk	*421-7-5292 0759	*421-7-5292 5172
Zahorová	Viera	Agentúra podporovaného zamestnania (Agentur für unterstützte Beschäftigung)	Jakubovo nám. 12	811 09	Bratislava	zahorova@changenet.sk	*421-7-5273 3241	*421-7-5173 3241
Zaniová	Bohuslava	Slovenská humanitná rada (Slowakischer Humanitätsrat)	Blumentálska 19	816 13	Bratislava	shr@changenet.sk	*421-7-5542 3661	*421-7-5542 3661
Zelmanová	Lýdia	Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR, Phare (Ministerium für Sozialwesen)	Špitálska 4	816 43	Bratislava		*421-7-5975 2161	*421-7-5296 4312
Zlochová	Katarína	DAPHNE-Centrum pre aplikovanú ekológiu (Zentrum für angewandte Ökologie)	Hanulova 5/4	844 40	Bratislava	daphne@changenet.sk	*421-7-6541 2133	*421-7-6541 2133

x

Zborník z 2. konferencie slovenských a nemeckých mimovládnych organizácií
„Perspektívy spolupráce nemeckých a slovenských MVO“,
ktorá sa konala 11. - 13. mája 2000 v Bratislave,
vydala Slovenská akademická informačná agentúra - Servisné centrum pre tretí sektor
vďaka finančnej podpore
Nadácie pre podporu občianskych aktivít - NPOA.

Sammelband der 2. slowakisch-deutschen Konferenz der Nichtregierungsorganisationen
„Perspektiven der Zusammenarbeit deutscher und slowakischer NRO“,
die am 11. - 13. Mai 2000 in Bratislava stattfand,
herausgegeben von der Slowakischen akademischen Informationsagentur -
Servicezentrum für den dritten Sektor
dank der finanziellen Unterstützung von
Stiftung für die Förderung von Bürgerlichen Aktivitäten - NPOA.

SAIA-SCTS
Ružová dolina 6, P. O. Box 42, 820 05 Bratislava 25

Zostavila Oľga Šubeniková.
Preklad Katarína Banghová.
Jazyková redakcia Katarína Banghová a Ján Chlup.
Grafická úprava Beata Stručková.

Náklad 150 ks.

SAIA-SCTS, 2000

ISBN 80-88928-38-9

Die Slowakische akademische Informationsagentur - Servicezentrum für den dritten Sektor (SAIA-SCTS) ist eine Nonprofit- und Nichtregierungsorganisation, die seit 1990 mit ihren Programmen und Dienstleistungen die Bürgergesellschaft stärkt und die Entwicklung der Bildung in der Slowakei unterstützt. Zur Zeit bietet sie ihre Dienstleistungen im Netzwerk ihrer neun Arbeitsstellen in allen Regionen der Slowakei an.

Die SAIA-SCTS bietet:

A. DIENSTLEISTUNGEN FÜR DEN DRITTEN SEKTOR

- sie verwaltet und vermittelt der Öffentlichkeit die Datenbasis der slowakischen Nonprofit- und Nichtregierungsorganisationen (NRO),
- sie organisiert Schulungen und Konsultationen für die NRO,
- sie organisiert Konferenzen und Seminare zur Problematik der Bürgergesellschaft,
- sie gibt die Monatszeitschrift *NonProfit* (in Zusammenarbeit mit der Stiftung Media) und verschiedene Publikationen für die NRO heraus,
- sie sammelt Publikationen und Informationsmaterial über den dritten Sektor,
- im Rahmen von mehreren Projekten unterstützt sie die Entwicklung der Ehrenamtlichkeit,
- sie arbeitet mit mehreren informellen Gruppen wie das Gremium des dritten Sektors, regionale Gremien, Forum der Spender u.a. zusammen,
- sie schafft Raum für die Zusammenarbeit der NRO mit der Staatsverwaltung, Selbstverwaltung und den Unternehmern,
- sie nimmt an internationalen Programmen und an der regionalen Zusammenarbeit teil.

B. DIENSTLEISTUNGEN IM BEREICH DER AKADENISCHEN MOBILITÄT

- sie bietet Informationen und Beratung für Interessenten für Studium in ausländischen Bildungsinstitutionen an,
- sie organisiert öffentliche Ausschreibungen für Studienaufenthalte im Ausland,
- sie ist administrativ zuständig für das multilaterale Programm CEEPUS, das die Zusammenarbeit der mitteleuropäischen Universitäten unterstützt,
- sie ist administrativ zuständig für das Zwischenregierungsprogramm Aktion Österreich - Slowakei, Zusammenarbeit in Wissenschaft und Forschung,
- sie koordiniert die Aufnahme von Stipendiaten des Ministeriums für Schulwesen der SR aus dem Ausland für Studienaufenthalte und Kurse in der Slowakischen Republik,
- sie organisiert Seminare, Schulungen und Informationstage über internationale Programme,
- sie vermittelt Teilnahme an Sprachkursen im Ausland,
- sie gibt monatlich das *Bulletin SAIA* und Publikationen über das Studium im Ausland und auf Hochschulen in der Slowakei heraus.

Slowakische
akademische
Informations-
agentur
-
Service-
zentrum
für den
dritten
Sektor

SAIA-SCTS
Ružová dolina 6
P. O. Box 42
820 05
Bratislava 25
Slowakei

tel.: 421 7/554 10 396
fax: 421 7/554 10 382
saia@saia.sk
www.saia.sk